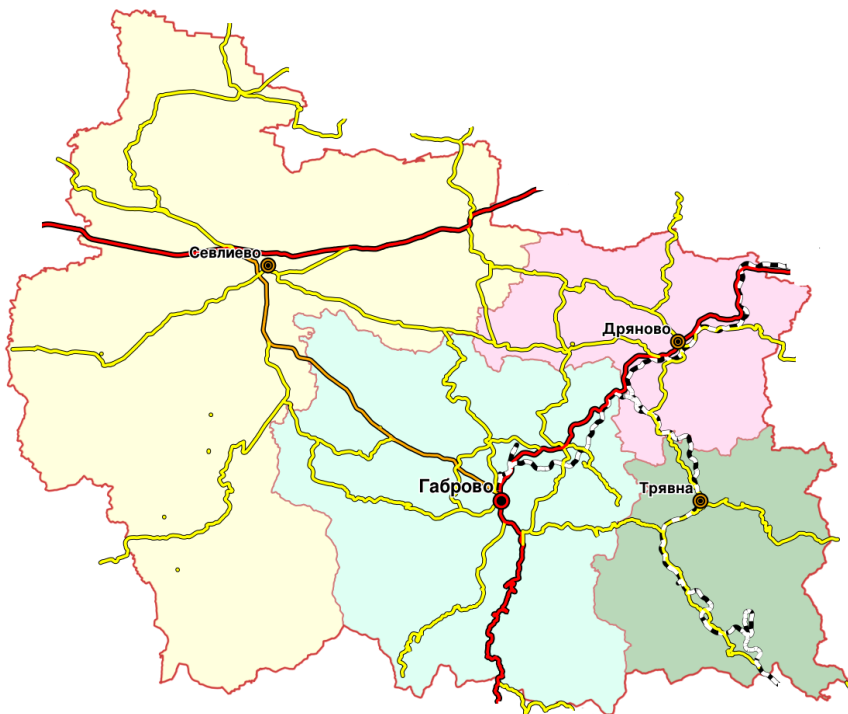

**АКТУАЛИЗАН ДОКУМЕНТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ ГАБРОВО
за периода 2014 - 2020 година**

м. май, 2018 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Използвани съкращения.....	4
Въведение.....	6
I. Оценка на географското положение и природните ресурси като фактор за развитие...9	9
1.1. Географско положение.....	9
1.2. Релеф.....	10
1.3. Климат.....	10
1.4. Води.....	11
1.5. Почви.....	11
1.6. Полезни изкопаеми.....	12
1.7. Биологично разнообразие.....	12
2. Икономика и конкурентноспособност - анализ на процесите и тенденциите в област Габрово.....	18
2.1. Структура на икономическите субекти в областта.....	18
2.2. Основни икономически показатели.....	19
2.3. Структура на икономиката.....	28
2.4. Мнение на гражданите и бизнеса за икономическото състояние на областта.....	39
2.5. Проблеми и предпоставки за развитие на местния бизнес.....	40
3. Социален капитал, социална интеграция и включване.....	43
3.1. Демографско състояние и тенденции.....	43
3.2. Пазар на труда.....	47
3.3. Население в бедност и в риск от социална изолация.....	51
3.4. Състояние и тенденции в развитието на социалните услуги.....	52
3.5. Здравеопазване.....	58
3.6. Образование.....	62
3.7. Култура.....	68
3.8. Младежки дейности.....	71
3.9. Спорт и отдих.....	73
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност.....	76
4.1. Териториална структура на област Габрово.....	76
4.2. Транспортна инфраструктура и транспортен достъп.....	81
4.3. Електроенергийна система.....	85
4.4. Енергиен баланс, енергийна ефективност и ВЕИ.....	92
4.5. Водостопанска система.....	97
4.6. Хидромелиорации.....	102
4.7. Комуникационни мрежи и системи.....	105

4.8. Други съобщителни услуги	106
5. Екологично състояние и рискове.....	110
6. Административен капацитет, междуинституционална координация и съгласуваност на политиките	117
7. SWOT-анализ	119
8. Цели и приоритети за развитие на Област Габрово за периода 2014-2020 година	122
9. Обща оценка на необходимите ресурси за постигане целите на стратегията	138
10. Териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа. Мерки и средства за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа	143
10.1. Териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа.....	143
10.2. Мерки и средства за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа ..	144
11. Наблюдение и оценка на изпълнението на областната стратегия за развитие. Критерии за оценка на изпълнението на стратегията	146
12. Стратегически насоки за разработване на целите и приоритетите на общинските планове за развитие	150
13. Описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност	152

Използвани съкращения:

БВП	Брутен вътрешен продукт
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадъчни води
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕЕ	Енергийна ефективност
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФВР	Европейски фонд за възстановяване и развитие
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
МФИ	Международни финансови институции
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НПО	Неправителствена организация
НПП	Нетни приходи от продажби
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОПР	Общински план за развитие
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОПАК	Оперативна програма „Административен капацитет”
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда”
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие”
ППЗСП	Правилник за прилагане на закона за социалното подпомагане
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води

ПСПВ	Пречиствателна станция за питейни води
РДСП	Регионална дирекция „Социално подпомагане”
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
СЦР	Северен централен район
ТСБ	Териториално статистическо бюро

ВЪВЕДЕНИЕ

Разработването на Областната стратегия за развитие е регламентирано в Закона за регионалното развитие и Правилника за неговото прилагане. Стратегията кореспондира с предвижданията на регионалната политика на ЕС, националните цели и приоритети за развитие и актуалното социално-икономическо състояние на област Габрово. Периодът на действие на настоящата стратегия е 7-годишен и съвпада с плановия период на ЕС.

Съгласно нормативните регламенти и решение на Областния съвет за развитие на област Габрово през м. февруари 2013 г. стартира процесът по подготовка на Областната стратегия за развитие на област Габрово 2014-2020 г. Със заповед на Областен управител беше определена управляваща група (заместник-областен управител, по един заместник кмет от четирите общини, директор на ТСБ, двама представители на социално-икономическите партньори) и експертен екип от Областна администрация Габрово. Разработването на документа се основава на резултатите от проведеното през 2012 г. проучване на социално-икономическото състояние на област Габрово (в рамките на проект на Областна администрация Габрово „Ефективна координация и мониторинг на регионалното развитие на област Габрово”, финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”). За неговото провеждане беше извършено анкетиране, проведени 12 фокус групи и 5 обществени осъждения в четирите общини с представители от трите целеви групи: администрация, бизнес, граждани. За социално-икономическия анализ е използвана и наличната статистическа информация, административна статистика, отчети и доклади на компетентните в съответния сектор териториални звена на централната администрация.

При разработване на ОСР 2014-2020 г. са следвани Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), Областни стратегии за развитие (2014-2020) и Общински планове за развитие (2014-2020), одобрени от Министъра на регионалното развитие. Търсено е съответствие с основни стратегически документи на европейско и национално ниво: Стратегия Европа 2020; Национална програма за развитие: България 2020; Национална стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022; Национална концепция за пространствено развитие на Република България 2013-2025; Регионален план за развитие на Северен централен район 2014-2020 и др.

ОСР е приета от Областния съвет за развитие с Решение №2/04.09.2013 г.

Актуализираният документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие на област Габрово за периода 2014-2020 г. е изготвен на основание чл. 31, ал. 1, т. 3 и т. 5 от ППЗРР.

В ЗРР през 2016 г. са извършени промени в условията за определяне на райони за целенасочена подкрепа от държавата (РЦП), които се дефинират в областните стратегии за развитие. Обособените РЦП са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделни-те общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие.

Измененията предвиждат териториалният обхват на РЦП да се определя, като се отчитат категориите на общините по реда на Закона за административно-териториалното устройство на Република България и техните географски характеристики по данни на Българската академия на науките. В териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват:

- общините от четвърта и пета категория;
- общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики:
 - най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район;
 - най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район;
 - територията на общината е в пограничен район.

Предвидено е и допълване на съдържанието на ОСР с:

- мерките и средствата за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа и
 - насоки и мерки за развитие на териториалното сътрудничество.

С оглед приоритизирането в стратегията на подкрепа за иновационните и инвестиционните дейности за повишаване конкурентоспособността на МСП (Стратегическа цел 1) и приемането през 2015 г. на Иновационната стратегия за интелигентна специализация на Република България 2014-2020 г. (ИСИС) и разработените през 2016 г. технологични пътни карти за тематичните области, определени в ИСИС, са направени допълнения, посочващи приоритетните за областта тематични области за интелигентна специализация.

Тези промени мотивират изготвянето на Актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие на област Габрово 2014-2020 г. С него е определен териториалния обхват на районите за целенасочено въздействие на територията на област Габрово, както и мерки и средства за реализацията на дейностите в тях. Направени са допълнения, посочващи приоритетните за областта тематични области за интелигентна специализация. С оглед на обхвата на планираните мерки в Приоритет 6 Укрепване на административния капацитет и развитие на сътрудничество за европейско териториално сближаване, не са предложени допълнения относно насоки и мерки за развитие на териториално сътрудничество. Действащата стратегия включва възможните насоки и мерки, значима част от които се осъществяват активно от общините в област Габрово.

1. ОЦЕНКА НА ГЕОГРАФСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ И ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ КАТО ФАКТОР ЗА РАЗВИТИЕ

1.1. Географско положение

Област Габрово (район от ниво 3/NUTS 3¹) се намира в северната централна част на Стара планина и на страната. На юг Габровска област граничи с област Стара Загора, на североизток с област Велико Търново и на северозапад с област Ловеч. Петте области - Габрово, Велико Търново, Русе, Силистра и Разград формират Северен централен район (район от ниво 2/ NUTS 2), част от район от ниво 1 Северна и Югоизточна България.

Общата територия на областта е 2 023 кв.км. и обхваща 356 населени места, администрирани в четири общини - Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна.

	Територия в дка	Гъстота на населението човека / км ² към 31.12.2011 г.
Община Габрово	555 579	116,9
Община Дряново	271 162	35,6
Община Севлиево	941 355	38,1
Община Трявна	254 909	45,9
Област Габрово	2 023 005	60,4

Населението на областта през 2011 г. е 121 389 души, гъстотата на населението е 60 човека/кв.км, като стойността е близка до средната за страната – 66,3%. По-голяма разлика се отчита в сравнение с най-гъсто населената област в СЦР – Русе (83.3%).

Като главен за областта град **Габрово** заема и важна географска позиция – в северните разклонения на Шипченската планина край р. Янтра и притоците ѝ Синкевица, Паничарка и Жълтешка река. Териториалното развитие на града е подчинено на формите на релефа и затова се характеризира със силно удължена линеарна градска структура – около 20 км. Надморската височина е 392 м., като някои от околностите на града достигат и до 550 – 600 м. В непосредствена близост до града в местността Узана през 1995 г. бе поставен специален знак, отбелязващ географския център на България.

Севлиево е разположено в Севлиевското поле и край р. Росица (главна река - 75.0 км на територията на областта) на около 200 м. надморска височина. Градът е на 27 км. северозападно от Габрово на главния път София – В. Търново – Варна.

Дряново лежи в Средния Предбалкан край Дряновската река. Отстои на 21 км. североизточно от Габрово, на пътя Габрово – В. Търново. Разположен е на 260 м.н.в. в живописната долина на река Дряновска, водеща началото си от северните склонове на връх Българка в Средна Стара планина. В района на Дряновския манастир, река Дряновска и левия приток – река Андъка, образуват красиви проломи, пресичайки източната част на Страженското синклинално плато.

¹ За целите на планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, наблюдението и оценката на регионалното развитие в България са обособени райони, които се разделят на нива в съответствие с изискванията на общата класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана в Европейския съюз.

Трявна е разположена в северното подножие на Стара планина, край Дряновската /Тревненската / река, на надморска височина около 450 м.

Основните благоприятни страни на географското положение на областта за развитието на икономиката в региона са кръстопътното ѝ местоположение и транспортната ѝ обезпеченост. През Шипченски проход минава важен републикански път за Южна България. Удобни пътища свързват Габрово с околните общински и областни градове в Северна България. Транспортната система, макар и силно амортизирана, играе важна комуникационна роля при осъществяване на икономическите взаимоотношения между значителна част от северната и южната част на страната. Състоянието на пътната мрежа е един от съществените ограничителни фактори, който затруднява интегрирането на районите помежду им и в европейското пространство, ограничава мобилността на работната сила и понижава достъпа до различни видове услуги. Инфраструктурно развитие на област Габрово, и особено строителството на тунел под вр. „Шипка” ще спомогне за свързването на регионите и ще стимулира регионалната кохезия.

Териториалното развитие на областта, развитието на определени икономически дейности, както и демографската структура на региона, са повлияни и в същото време до известна степен предопределени от неговия климат и релеф.

1.2. Релеф

Габровска област се характеризира с разнообразен полупланински и планински релеф. На север са разположени Севлиевската и Габровската височини, както и синклиналното плато Стражата, очертано от отвесни варовикови стени, и Севлиевската котловина от Предбалкана, а на юг – северните склонове на Калоферска, Шипченска и Тревненска планина от Стара планина. В геоморфологично отношение областта попада в обхвата на 2 различни части на Старопланинската област – Предбалкан и Стара планина, която е най-добре изразената планинска верига в рамките на Балканидите. Тя определя и значително голямата средна надморска височина на района (392 м.). Най-високият връх е вр. Росоватец (Караборун) в Стара планина (1970 м).

Релефът на района е силно пресечен и представлява поредица от малки долини, прорязани от дерета и оврази, тесни ридове и била със стръмни склонове. Релефните форми са усложнени от съвременните ерозионни процеси, изразяващи се чрез развитието на склонове, насипи, наноси и терасирания от човешката дейност.

На 25 км. югозападно от Габрово се намира местността Узана. Тя заема обширни части от Старопланинската област със средна надморска височина 1120 м, като на отделни места достига и до 1400 м. Отличава се с ясно изразен планински релеф с дълги и стръмни склонове и високи била, които благоприятстват практикуването на зимни спортове, а през лятото осигуряват възможности за познавателен и алтернативен туризъм. Непосредствената и близост с административния център Габрово, както и богатото историческо минало на града, са предпоставка за бъдещето развитие на Узана като туристически комплекс.

1.3. Климат

Габровска област обхваща средната част на Предбалкана и главната старопланинска верига. Около две трети от територията на областта се отнасят към Предбалкана, представляващ система от ниски и средно високи ридове, в повечето случаи почти успоредни на главната старопланинска верига, които на няколко места са прорязани от главните водни артерии – реките Видима, Росица, Янтра, Дряновска река и др. Това дава хабитус на типичен

предпланински релеф, сред които имат място няколко надлъжни долинни разширения и котловини. Най-ниската надморска височина на района е 189 м, а най-високата – 1970 м.

Областта спада към умерено-континенталната климатична подобласт и обхваща части на три от районите и: среден климатичен район от Дунавската равнина, Предбалкански климатичен район и Планински климатичен район.

Регионът е изключително благоприятен за човешкия организъм от климатична гледна точка и е подходящ като територия за възстановителен туризъм. Известни в страната са вече климатолечебните планински курорти Дряново, Трявна, Плачковци, Царева ливада и Люляците, оказващи лечебно въздействие върху заболявания на дихателната система, сърдечно - съдовата система и опорно – двигателния апарат.

Неблагоприятно влияние върху развитието на селското стопанство оказват редица климатични явления, характерни за района – засушавания през вегетационния период, късни пролетни и ранни есенни слани и мразове, температурни инверсии в долинните разширения. Мъглите се проявяват предимно през есенно-зимните месеци, тези части от територията на областта, където има големи промишлени предприятия или населени места.

1.4. Води

Водите са важен елемент на географската среда, който оказва влияние върху останалите елементи, а също върху живота и стопанската дейност на хората. Имат значение за формиране на релефа, оказват влияние на водоснабдеността на селищата, изкуственото напояване, за производство на електроенергия. Водните ресурси са важно условие за икономическото развитие на района.

Управлението на водите на територията на Република България се осъществява на национално и басейново ниво. Речният басейн е основна единица за съвместно управление на повърхностните и подземните води по количество и качество за постигане на устойчиво водоползване и опазване на водите и водните екосистеми. Област Габрово се отнася към Дунавския район с център Плевен, тъй като територията и се разпростира по бреговете на реките Янтра, Паничарка, Синкевица, Жълтешка, Росица, Видима, Тревненска и техните притоци. Дебитът на тези реки е малък. Те имат дъждовно-снежен режим с есенен минимум на оттока и пролетен максимум. Река Янтра е най-голямата от тях. Тя води началото си от Стара планина, с обща водосборна област 7892 км² и дължина 286 км. до вливането си в р. Дунав.

Югозападно от град Габрово е изграден язовир “Христо Смирненски”, който е основен източник на питейна вода за града. Останалите общини изпитват периодичен недостиг на водни ресурси за битово и индустриално потребление, поради неравномерното годишно разпределение на оттока. Довършването на язовир “Нейковци” (община Трявна) и строителството на язовир “Бяла” (община Севлиево) би решило трайно този проблем.

1.5. Почви

В сложно съчетание основните фактори на почвообразуване – климат, растителност, релеф, почвообразуващи скали и др. – обуславят голяма пестрота на почвената покривка за една малка територия, която заема Габровска област. Разпространени са почти всички почвени различия на Северна България. Структурата на почвената покривка се отличава с преобладаване на сиви горски почви, плитки сиви горски почви, оподзолени черноземи и тъмносиви горски почви, алувиално-ливадни почви, светлосиви горски почви и др.

Основния почвен фонд на областта е представен от сивите горски почви, заемащи около 72% от територията. Образувани са при условията на преходно континенталния климат и подчертаното влияние на горската растителност (дъб, габър, клен, липа и др.) върху кафяво-червеникави глини, изветрителни продукти на мергели, варовици, карбонатни и безкарбонатни пясъчници и други. Сивите горски почви се характеризират с добре диференциран по механичен състав профил. Хумусния хоризонт е маломощен (20-30 см). Общата мощност на профила е 110-150 см. По механичен състав тези почви са средно пясъчливо-глинести в орния хоризонт и тежко-пясъчливо глинести до леко глинести в илувиалния хоризонт. Притежават средна до ниска водопропускливост, висока водозадържаща способност и неблагоприятен въздушен режим. Тъмносивите горски почви в този район се отличават с малко по-високо съдържание на хумус – 2-3%, с по-мощен хумусен хоризонт, с по-слабо развитие на илувиалния хоризонт и по-слаба текстурна диференциация на профила.

Морфологичните, химичните и агрохимичните свойства на сивите горски почви показват, че този тип почви имат ниско естествено плодородие, поради което са подходящи за ограничен брой култури.

1.6. Полezni изкопаеми

Районът на област Габрово е представен от: алувиални отложения, съставени предимно от чакъл и малко пясък, които обаче са негодни за фундиране, но са ценни като инертен материал. Делувиалните отложения в региона са представени от т.нар. делувиални глини. В Община Габрово има находища на здрави варовици, които са с ограничено разпространение и находища от флиш (долнокреден седимент) с широко разпространение. Полезните изкопаеми са ограничени и по вид и по запаси.

1.7. Биологично разнообразие

България се характеризира с голямо биологично разнообразие, на трето място в Европа (след Испания и Гърция). Районът на Централна Стара планина е един от най-мощните формообразуващи огнища върху силикатна скална основа. Този факт в съчетание с варовиковия (с алкална реакция) Шипченско – Бузлуджански масив, голямата денивелация и почти всички възможни изложения са предпоставка за богатото биологично разнообразие във флората.

Защитените територии, регламентирани със Закона за защитените територии, са в следните категории в съответствие с международната класификация: национален парк, природен парк, резерват, поддържан резерват, природна забележителност, защитена местност. Този закон определя тяхното предназначение, режим на опазването и използването им, както и процедурите за обявяване на защитените територии и промените при тяхното управление като прекатегоризиране, заличаване, увеличение на площта, изменение в режима и др

Защитените територии са чувствителни към натоварване и експлоатация и тяхното стопанско използване е ограничено. Основната функция на всички защитени територии е опазването на природата, на биологичното разнообразие на екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, макар че в много от тях се допуска известно стопанско използване. Защитените територии представляват не само ограничител в стопанското развитие, но те са и източник на доходи за местното население в контекста на устойчивото развитие.

В табличен вид е представена подробна информация за защитените територии на територията на област Габрово:

Име	Землище	Община	Площ (ха)	Обявено	Цел на обявяването
НАЦИОНАЛНИ ПАРКОВЕ					
Централен Балкан	с. Крвеник с. Стоките	Севлиево	3 192,4	Създаден със заповед на МОС № 843/31.10.1991 г. като Народен парк и прекатегоризиран в Национален със Заповед на МОСВ РД-396 от 15.10.1999г.	Да съхрани завинаги в полза на обществото неповторимата природа на Средна Стара планина и свързаните с нея традиции и поминък
ПРИРОДНИ ПАРКОВЕ					
Българка	Априлово Етъра Чарково Смирненски Топлиш Плачковци с. Радевци с. Станчев хан с. Престой	Габрово и Трявна	21 772,1	Заповед на МОСВ № РД 775/09.08.2002 г.	Опазване, възстановяване и подържане на буковите екосистеми и ландшафти, характерни за Централна Стара планина, флората, фауната и културно-историческото богатство на района
ПРИРОДНИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ					
„Пещера Бачо Киро”	Дряново	Дряново	0,5	Заповед № 2810/10.10.1962г. на ГУГ при МС	Запазване на характерна фауна
„Езеро Беляковец”	с. Здравковец	Габрово	15,4	Заповед № 233/04.04.1980г. на КОПС при МС	Опазване на езеро
„Скален венец” – м. „Мъхнатите скали”	Плачковци	Трявна	7,4	Заповед № 689/22.07.1987г. на КОПС при МС ДР№ 502	Опазване на скални образувания
„Виканата скала”	Плачковци	Трявна	0,5	Заповед № 995/21.04.1971г. на КОПС при МС ДР№ 190	Опазване на скален феномен
„Големия бук”	Плачковци	Трявна	0,1	Заповед № 1078/13.03. 1950 г. ДР№ 106 на МГГП	Опазване на вековното буково дърво в естествено състояние
„Естествено тисово находище” в	с. Кръстец	Трявна	0,6	Заповед № 11496 / 15.09. 1948 г. ДР№ 110	Опазване на рядък дървесен вид, включен в Червената книга на Р.

местността „Извора“					България в категорията – застрашен.
ЗАЩИТЕНИ МЕСТНОСТИ					
„Махченица-Йововци“	Плачковци	Трявна	63,8	Заповед № 345/17.05.1979 г. ДР № 786 на КОПС при МС	Опазване на вековни букови гори във вододайната зона на гр. Трявна
„Батошевски манастир“	с. Стоките	Севлиево	33	Заповед № 357/09.02.1973 г. на МГОПС	Опазване на характерни букови гори около Батошевския манастир
„Дедерица“	с. Крушево	Севлиево	199,3	Заповед № 2107/20.12.1984 г. на КОПС при МС	Опазване на характерен горски ландшафт във водосбора на яз. „Ал. Стамболийски“
„Дряновски манастир“	Дряново с. Геша с. Царева ливада	Дряново	311,14	Заповед № 357/09.02.1973г. на МГОПС	Опазване характерни гори в района на Дряновския манастир
„Люляците“	с. Трънето	Габрово	58,3	Заповед № 852/10.08.1983г. на КОПС при МС	Опазване на букови гори в района на курорта „Люляците“
„Соколски манастир“	Габрово	Габрово	75,5	Заповед № 357/11.03.1973г. на КОПС	Опазване на букови гори в района на манастира
„Столица“	Плачковци	Трявна	1,7	Заповед № 1309 от 27.12. 2002г. на МОСВ	Опазване на вековни букови дървета
„Лафтин“	с. Кормянско	Севлиево	18	Заповед № 2109/20.12.1984г. на КОПС при МС	Опазване на редки и застрашени птици – черен щъркел, бухал и др.
„Варените“	с. Млечево	Севлиево	6,1	Заповед №198/19.03.1981г. на КОПС при МС	Опазване на характерна за района вековна букова гора
„Лъгът“	Батошево	Севлиево	0,9	Заповед № 16/08.01.1981г. на КОПС при МС	Опазване на характерна вековна благунова гора
„Находище на хвойна в местността Лъгът“	с. Шумата	Севлиево	0,78	Заповед № 16/08.01.1981г. на КОПС при МС	Опазване находище на обикновена хвойна
„Бостанчетата“	с. Боженци	Габрово	0,3	Заповед № 1141/15.12.1981г. на КОПС при МС	Опазване на вековна букова гора
„Студен кладенец“	с. Станчев хан	Трявна	63,5	Заповед № 25/09.01.1989г. на КОПС при МС	Опазване на характерна букова растителност
„Боженци“	с. Боженци с. Бишовци	Габрово Трявна	227,1	Заповед № 4526/17.11.	Опазване на характерна смесена

				1975г. на МГОПС	широколистна гора
--	--	--	--	-----------------	-------------------

Националният парк “Централен Балкан” - www.centralbalkan.bg (II категория съгласно класификацията на Международния съюз за опазване на природата и природните ресурси - IUCN) е вторият по големина национален парк в България (72 021,07 ха). Той се простира в посока изток-запад на около 85 км, обхващайки ивица със средна ширина около 10 км по най-високата част на Стара планина, като най-ниско границата му слиза до 550 м н.в. Паркът е обявен през 1991 г. и включва гори и високопланинска безлесна зона, като в него се намират 9 природни резервата (I категория по IUCN), които заемат над 28% от територията му. Паркът се разполага на територията на 9 общини и 32 землища. Точните граници са определени със Заповед № 396/15.10.1999 г. (ДВ, бр. 28/04.04.2000 г.). На територията на Област Габрово площта включена в пределите на парка е 3 192,4 ха (община Севлиево, кметства с. Кръвеник и с. Стоките, 2 687,8 ха горски фонд и 504,6 ха високопланински ливади и пасища). След създаването на Дирекцията на парка, институцията се развива и утвърждава като регионален орган на Министерството на околната среда и водите.

За целите на управлението се поддържа **Географска информационна система**. Създадена е значителната част от необходимата **инфраструктура на терен** – административна (контролно-информационни и охранителни пунктове, граници, обозначения за режимите, входи и т.н.), информационна (табла и табели, даващи информация за парка и за режимите от плана за управление), посетителска (места за отдих и т.н.); изградена е интерпретативна инфраструктура (три екопътеки и седем интерпретирани маршрута).

Създадена е и система за **мониторинг**, която включва **Мониторинг на биологичното разнообразие** – разработват се и се прилагат методики за различните видове и хабитати, **Мониторинг на посетителите** и **Мониторинг на въздействието на туристическия поток върху околната среда и биоразнообразието**.

Националният парк все повече се утвърждава като **туристическа атракция**. Израз на международното признание за високите стандарти на управление на парка по отношение на опазването на дивата природа и развитието на туризма в региона, е завоюваният PAN Parks сертификат и приемането на Парка за пълноправен член на едноименната Европейска мрежа от висококачествени защитени територии, което от своя страна дава нов тласък на развитието. Работата с местните общности в тази насока бележи значителни успехи и дава възможност паркът да се утвърди като съвременна и развиваща се институция. През 2006 г. Паркът е приет във Федерацията EUROPARC – мрежата на европейските защитени територии. През 2009 г. НП Централен Балкан успешно защити и получи Европейска диплома за защитени територии – престижно международно отличие, присъждано от Съвета на Европа.

Горският фонд на защитената територия в **Природен парк “Българка”** - <http://www.ppbulgarka.net> е 80,2% от общата му площ, основно бук. Той е основен дървесен вид и формира растителни съобщества представляващи интерес както за родната природозащита, така и за Общоевропейската екологична мрежа – НАТУРА 2000.

Екипът на Дирекцията на ПП “Българка” е установил над 1650 растителни вида, от тях в Червената книга на Р. България (1984) фигурират 44 вида (41 – в категорията рядък, в категорията защитен – 2 вида и 1 вид в категорията изчезнал). В Червените списъци на висшата флора и гъбите в Р. България попадат 65 вида (62 висши растения и 3 вида гъби). Български ендемити – 12 вида и един подвид, от които 5 вида и 1 подвид са локални ендемити, т.е. видове, които се намират само на територията на Централна Стара планина (като отделен флорестичен район). Балканските ендемити установени за сега са 32 вида, а под защита на Закона за биологичното разнообразие – 34 вида. В Конвенцията за опазване на дивата

европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернската конвенция) – 3 вида.

В Червените списъци на Международен съюз за опазване на природата и природните ресурси – IUCN фигурират 4 вида от висшата флора, единият от които е нов за територията на Р. България. Територията на ПП "Българка" е местообитание на 3 вида от флората срещащи се единствено тук в България. Установени са и 14 реликтни вида (съхранили се до сега от минали геологични епохи). Територията е изключително богата на лекарствени, етерично-маслени растения, диворастящи плодове и ядливи гъби.

Във фаунистично отношение територията попада в зоната на Европейската фауна – Старопланински район. Разнообразието на представители на фауната е много голямо. До сега са установени 24 вида попадащи в Червената книга на Р.България том II (1985). Срещат се представители на едрите бозайници, обект на ловен интерес. Редица видове от гръбначните и безгръбначните са предмет на опазване от Българското и Международното природозащитно законодателство.

ПП "Българка" обхваща една не голяма част от територията на Област Габрово (общини Габрово и Трявна) със сравнително голяма средна надморска височина - 940 м. Анализът на научните данни налага извода, че разнообразният релеф, голямата денивелация, почвено – климатичните условия и не на последно място сравнително слабото антропогенно въздействие върху околната среда са факторите които са допринесли за сравнително добре запазеното и богато биологично разнообразие.

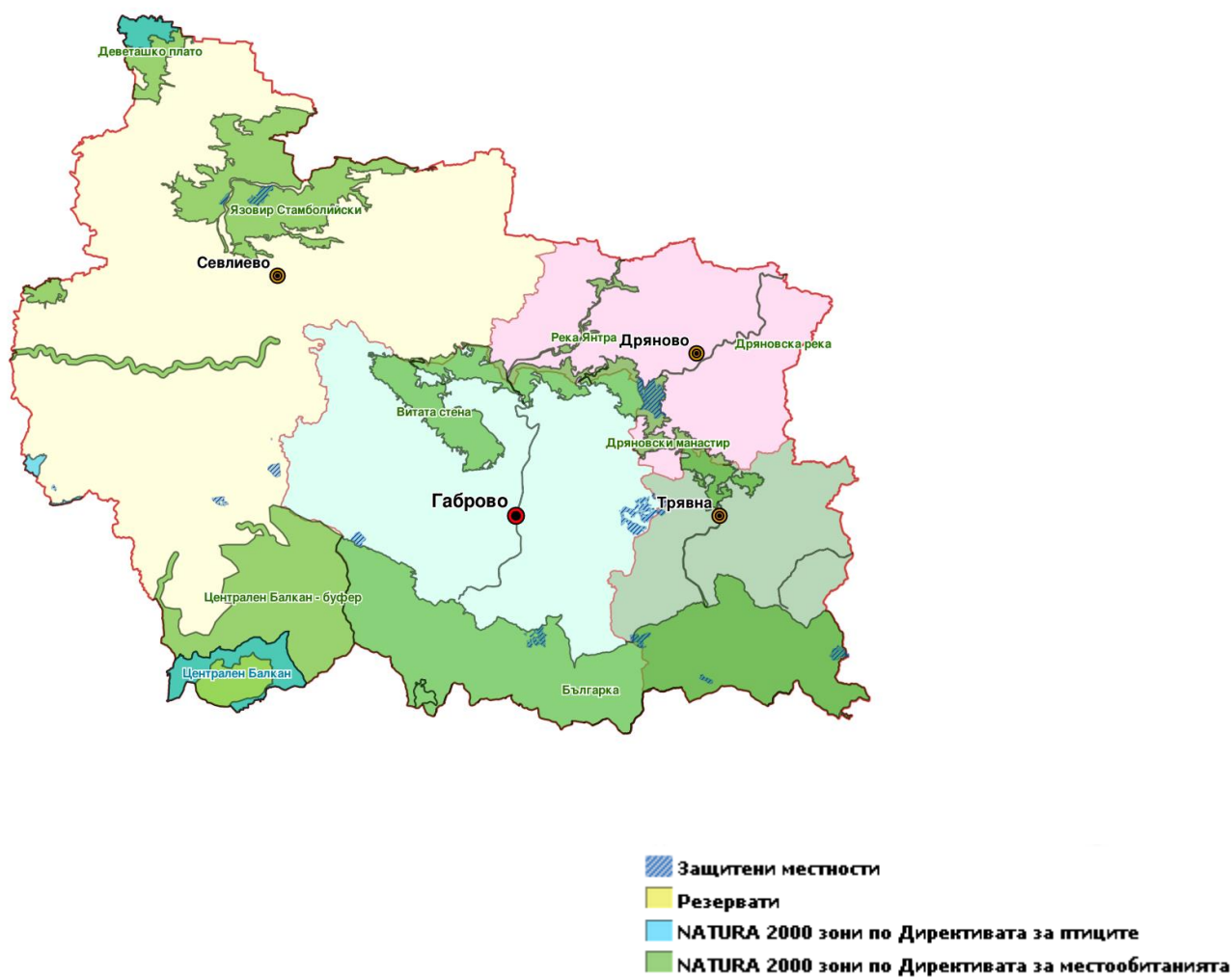
На територията на парка има изградена инфраструктура – административна (граница, резбовани входни табели и т.н.), информационна (табла и табели, даващи информация за защитената територия), посетителска (маркирани туристически маршрути, места за отдих, туристически заслони и т.н.). Изградена е и интерпретативна инфраструктура (екопътеки и образователни маршрути) пряко свързана с образователните програми, които провежда Дирекцията на парка с деца и подрастващи от различни възрастови групи. Редовно се провеждат екологични и залесителни мероприятия целящи да развият у младия човек щадящо и отговорно отношение към природата. Екипът на Дирекцията е пряко ангажиран с провеждането на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР) в Р. България и разработва и прилага методики за различните местообитания и видове от флората и фауната.

Съгласно последните действия по изграждането на Национална екологична мрежа на територията на страната, в област Габрово идентифицираните защитени зони по смисъла на Закона за биологичното разнообразие са:

- 33 „Централен Балкан” – BG0000494
- 33 „Българка” – BG0000399
- 33 „Централен Балкан – буфер” – BG0001493
- 33 „река Янтра” – BG0000610
- 33 „Витата стена”- BG0000190
- 33 „Дряновски манастир” – BG0000214
- 33 „река Белица” – BG0000281
- 33 „Дряновска река”- BG0000282
- 33 „Скалско” – BG0000263

Всички защитени зони са обявени по Директива 92/43 (Директивата за местообитанията) и само 33 „Централен Балкан” – BG0000494 е и по Директива 409/79 (Директивата за птиците). Съгласно прякото действие на двете директиви, посочените по-горе защитени зони подлежат на превантивни мерки на опазване и защита. Общоевропейската екологична мрежа НАТУРА 2000 не е пречка за провеждане на селскостопански и горскостопански дейности. С изготвянето на Плановете за управление на Защитените зони се дават препоръки и указания за стопанисване, които набелязват и конкретни мерки за обезщетение на собствениците за наложените евентуални ограничения.

Източник: Регионална информационна система

2. ИКОНОМИКА И КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТ – АНАЛИЗ НА ПРОЦЕСИТЕ И ТЕНДЕНЦИИТЕ В ОБЛАСТ ГАБРОВО

След 2008 г. по-голямата част от страните в ЕС попаднаха във финансова и икономическа криза, която все още не е преодоляна. Тази външно-икономическа среда оказва отрицателно въздействие върху процесите в България, респективно в област Габрово. От 2011 г. са отчетени положителни тенденции в икономиката на областта, но все още са необходими значителни усилия за нейното възстановяване и бъдещо развитие.

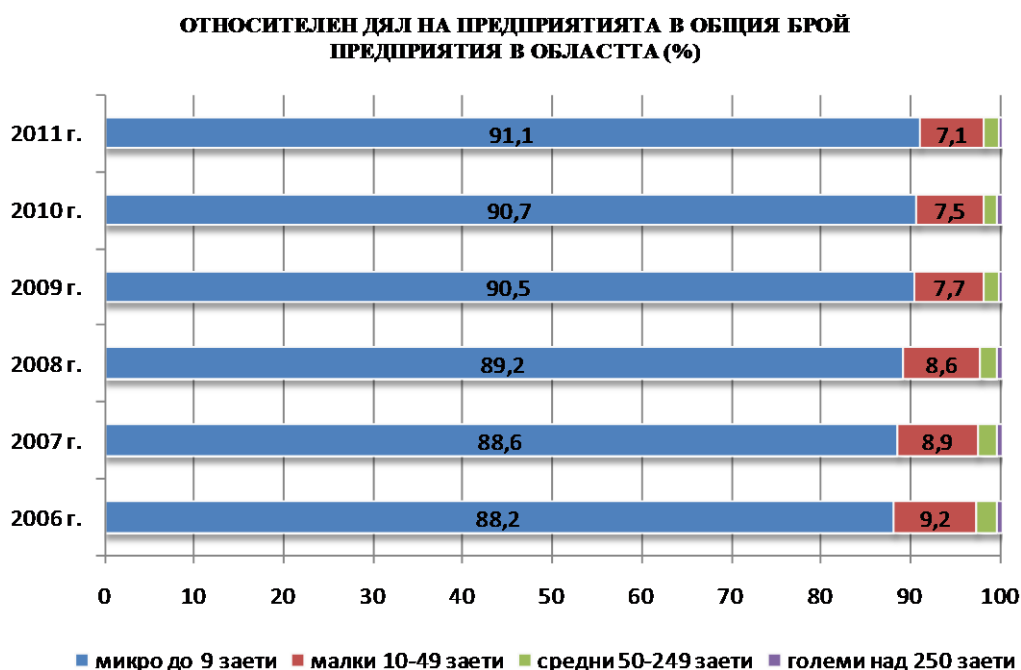
2.1. Структура на икономическите субекти в областта

Разпределението на предприятията в област Габрово по големина показва, че преобладава дялът на микропредприятията, който от 2006 до 2011 г. се е увеличил с над 2,9% и стига стойност от 91,1% през 2011 г.

Делът на малките предприятия намалява от 9,2% през 2006 г. до 7,1% през 2011 г.

Делът на средните предприятия също намалява с 0,6% за 6 години и стига стойност от 1,6% през 2011 г.

Делът на големите предприятия намалява с 0,1% и стига 0,3% през 2011 г.

Източник: НСИ

Най-голям е броят на микропредприятията в община Габрово, следвана от община Дряново. Малките предприятия са най-много в община Трявна и община Севлиево. Средни предприятия развиват дейност във всички общини, като най-голям е техният дял в икономиката на община Севлиево. Големи предприятия работят само в община Севлиево и в община Габрово.

В разпределението на броя, фирмите в област Габрово по сектори от икономически дейности най-голям дял заемат фирмите в сектор „Търговия” (въпреки спада с около 3% от 2006 г. до стойност от 41,3% през 2010 г.), следвани от сектор „Други дейности” (след растеж от 12% през 2006 до 18,9% през 2010 г.). Трети по заеман дял в структурата на фирмите по сектори от икономически дейности остава сектор „Преработваща промишленост” с дял от 15,6% за 2010 г. Секторите, заемащи дял под 10% в общата структура на фирмите по сектори от икономически дейности са сектор „Хотелиерство и ресторантьорство” с дял от 8,5% за 2010 г., сектор „Строителство”, сектор „Здравеопазване” и сектор „Селско, горско и рибно стопанство”.

В област Габрово - в разпределението на броя фирми по сектори - преобладава сектор „Професионалните дейности и научни изследвания” (31%), следвани от „Други дейности” (25%); „Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнес услуги” (18%), „Административни и спомагателни дейности” (10%); „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти, далекосъобщения” (6%), „Култура, спорт и развлечения” (5%), „Образование” (4%), „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и доставяне на води” (1%).

2.2. Основни икономически показатели

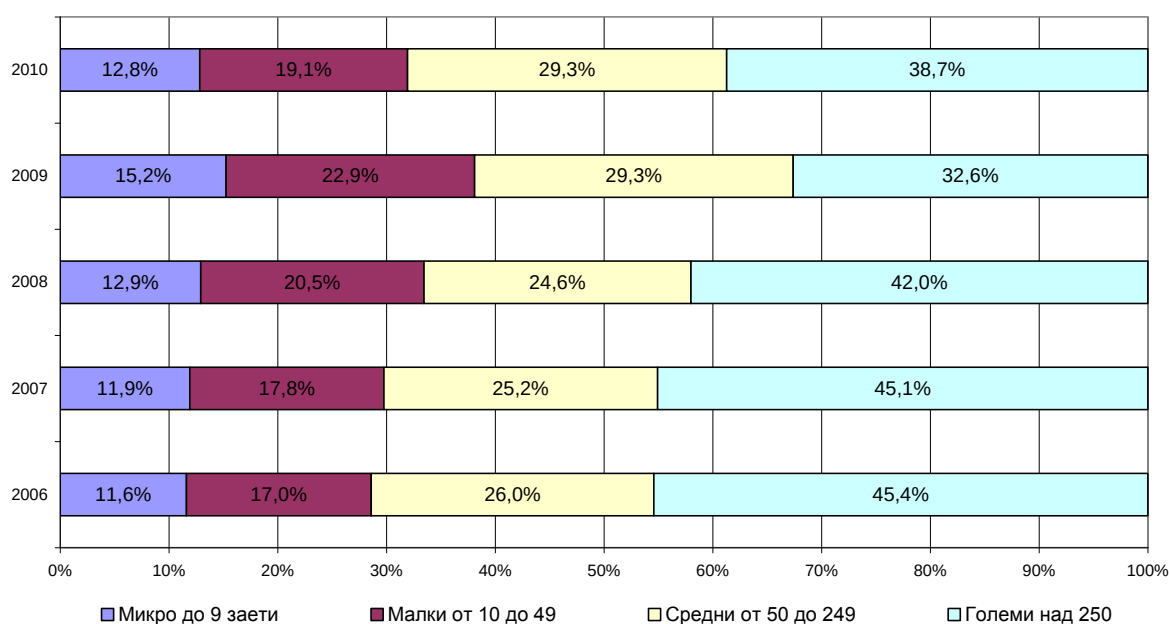
Брутен вътрешен продукт - Данните за БВП на ниво област са достъпни с много голямо забавяне във времето. За сравнение с останалите области в страната може да бъде използван показателя БВП на 1 жител, отнесен спрямо средното за страната, използван в доклад „Обща характеристика и сравнителен анализ на българските райони”, изготвен за целите на подготовката на ОП Регионално развитие за периода 2014 – 2020 г.²

² разработен в рамките на проект BG161PO001/5-01/2008/055 “Програмиране на регионалното развитие за периода 2014-2020 г.”, изпълняван с финансовата подкрепа на ОПРР, съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие

2011 г. положителната тенденция продължава, което и признак за възстановяване на икономиката в областта.

Брутна продукция - В разпределението на брутната продукция, произведена в област Габрово, според големината на предприятията, най-голям дял заемат големите предприятия, произвеждащи над 38% от брутната продукция на територията на област Габрово. Средните предприятия на територията на област Габрово за 2010 г. произвеждат над 29% от брутната продукция, малките – над 19%, а микропредприятията – 12,8%.

Разпределение на брутната продукция произведена в област Габрово според големината за периода 2006 - 2010 г.

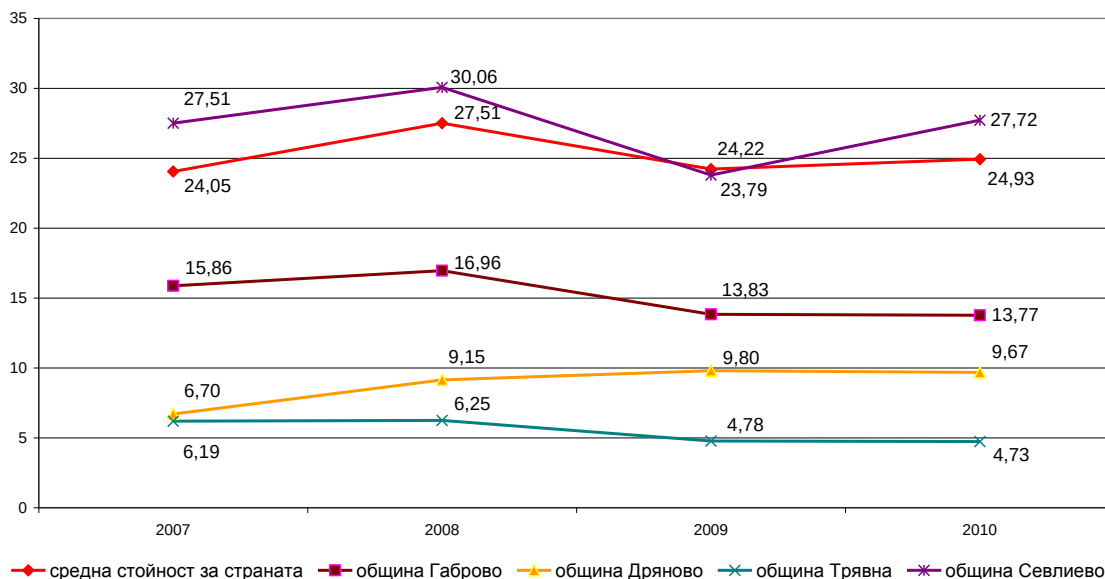
Източник: НСИ

Приносът на предприятията според големината им в брутния продукт на общинските икономики е в съответствие с показаната по-горе структура. В община Севлиево над 50% от брутната продукция се формира от големите предприятия. В община Габрово големите и средните фирми осигуряват над половината от брутния продукт (съответно 26,2% и 33,4%). В община Дряново средните предприятия осигуряват близо 60%, а в община Трявна, въпреки наличието на средни предприятия, над половината от брутната продукция се произвежда от малките фирми.

Нетни приходи от продажби - Нетните приходи от продажби (НПП) на човек от населението за периода 2007 – 2010 г. единствено в община Севлиево са над средната стойност за страната – 27,72 хил. лв. за 2010 г. при средна стойност за страната 24,93 хил. лв. за същата година. Община Габрово поддържа стойности, с над 10 пункта по-ниски от средните стойности за страната. Стойностите на НПП за община Дряново за 2010 г. са под 1/2 от средните стойности за страната, а за община Трявна стойностите са едва 1/5 от средните стойности за страната за същата година. За всички общини, с

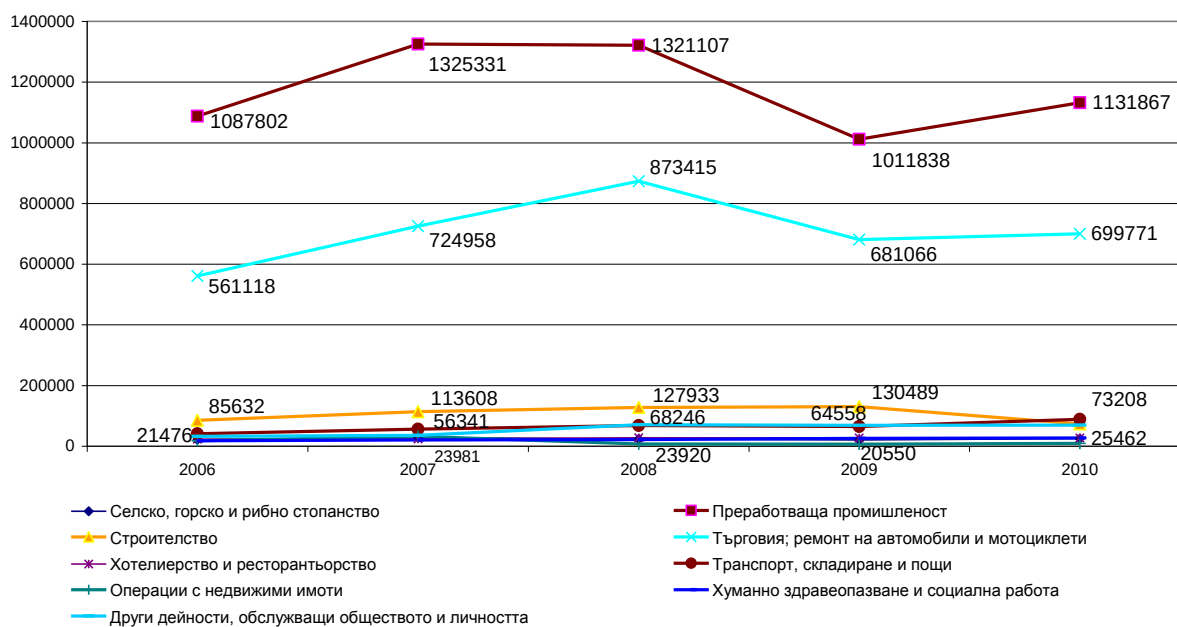
изключение на община Севлиево, НПП за последните три години са по-ниски от 70% средната стойност на показателя за страната.

Нетни приходи от продажби на човек от населението за периода 2007-2010 г. за общините в област Габрово и средно за страната

Източник: НСИ

Нетните приходи от продажби на предприятията разпределени по сектори от икономически дейности за област Габрово за периода 2006-2010 г.

Източник: НСИ

Нетните приходи от продажби в икономиката на областта се осигуряват в най-голяма степен от сектора „Преработваща промишленост”, следван (с почти два пъти по-малък дял) от сектора „Търговия и ремонт” (услуги), „Строителство” и „Транспорт” са другите основни сектори през 2010 г.

В община Севлиево и община Дряново НПП се осигуряват в най-голяма степен от сектора „Преработваща промишленост”. Този сектор осигурява и значителна степен от приходите в икономиката на община Габрово, но с почти еднакъв дял със сектора „Търговия и ремонт” (услуги).

След 2007 г. секторът „Търговия и услуги” осигурява над половината от приходите в икономиката на община Трявна, а делът на сектор „Преработваща промишленост” продължава да спада.

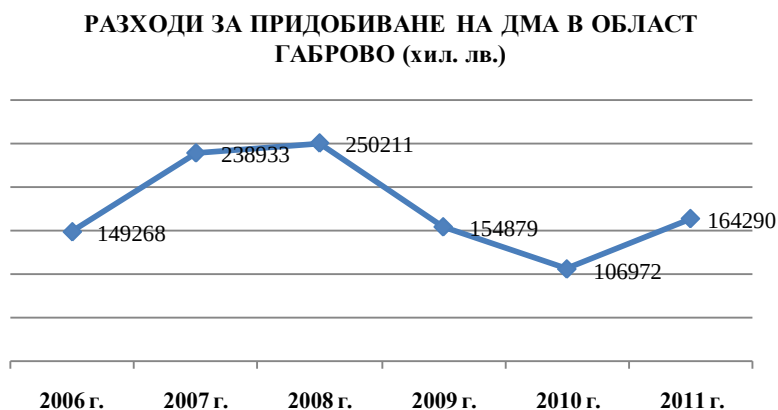
През 2010 г. в Севлиево и Габрово сектор „Преработваща промишленост” възстановява възходящата тенденция след намаление на дела си през 2009 г. В община Дряново 2010 г. е първата, в която секторът намалява дела си след непрекъснат плавен растеж в периода 2006 – 2009 г.

Най-значим спад в дела сектор „Строителство” в НПП се наблюдава в община Трявна, като стойността на НПП, произведена от сектора през 2010 г. е почти три пъти под тази за 2006 г. и почти пет пъти по-малко от стойността през 2007 г. Съществен спад има и в дела на сектора в икономиката на община Габрово.

Доколкото туризмът се разглежда като важен сектор за развитието на общините в областта, следва да се отбележи, че неговият дял в НПП е по-съществен в община Трявна и в община Габрово (но далеч от възможността за определяне като структуроопределящ).

Разпределението по размер на предприятията, показва тенденция на намаляване на НПП от 2008 г. насам при малките, средните и микропредприятията. Въпреки спада за периода 2008 – 2009 г., в периода до 2010 г. следва ръст в НПП на големите предприятия, които достигат стойност, близка до тази от 2006 г.

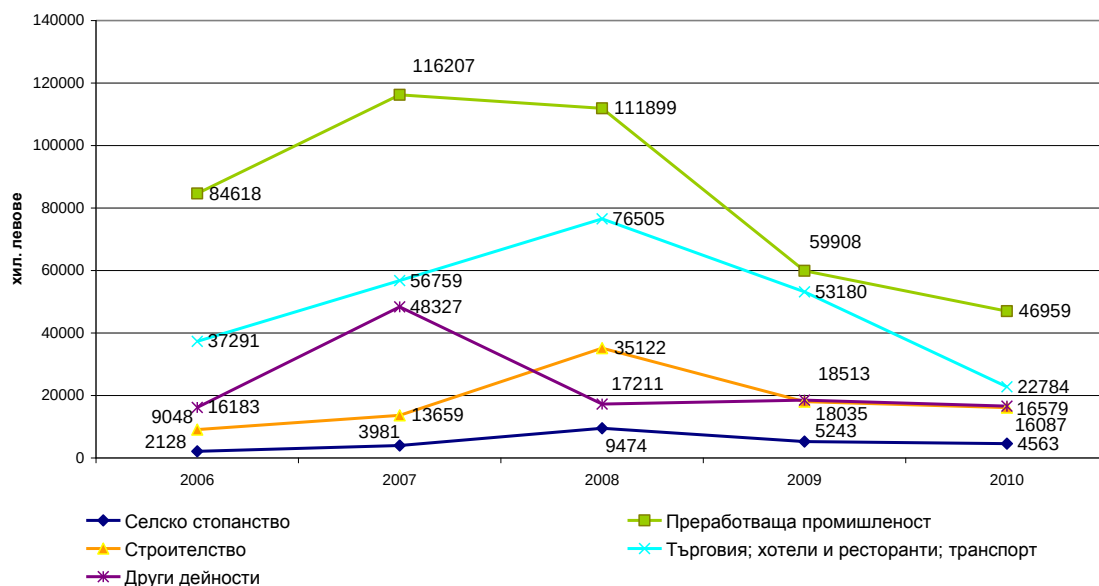
Разходи за придобиване на ДМА - Разходите за придобиване на ДМА за предприятията в област Габрово за периода 2006 – 2008 г. следват положителна тенденция. От 2008 г. стойностите започват рязко да спадат, като за периода до 2010 г. те достигат стойности, по-ниски от 2008 г.

Данните на общинско ниво показват, че инвестиционната активност в периода е постигала своята върхова стойност за общините в различни години. В община Севлиево най-високи са били разходите за придобиване на ДМА през 2007 г., в община Габрово и община Трявна през 2008 г., в община Дряново през 2009 г.

През 2010 г. най-голям дял в разходите за ДМА на областно ниво има община Габрово, следвана от община Севлиево. Това съотношение се запазва и през 2011 г.

Разходи за придобиване на ДМА по сектори от икономически дейности в област Габрово за периода 2006-2010 г.

Източник: НСИ

Инвестициите в ДМА в сектора на преработващата промишленост намаляват изключително рязко с развитието на икономическата криза и през 2010 г. са с 60% по-ниски от стойностите за 2007 г. Намаление в сектора „Търговия и услуги” се наблюдава от 2008 г. Въпреки, че икономическата криза се отрази силно негативно на строителството в цялата страна, намалението на разходите за ДМА в сектора не е толкова рязко изразено.

Като цяло инвестиционната активност в областта спада, което се дължи в най-голяма степен на рязкото съкращаване на инвестиции в секторите „Преработвателната промишленост” и „Търговия/услуги”.

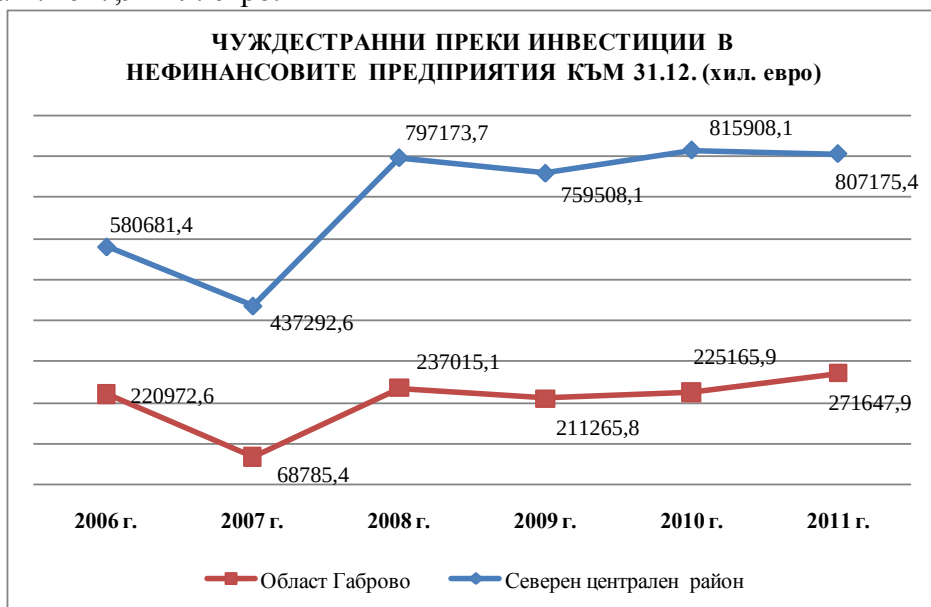
РАЗХОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ДМА В ОБЛАСТ ГАБРОВО - хил. лв.

	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Общо разходи	154 879	106 972	164 290
По състав:			
Земя	3 368	3 689	34 267
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	67 856	46 378	50 877
Машини, производствено оборудване и апаратура (вкл. транспортни средства)	68 667	50 842	71 615
Други разходи	14 988	6 063	7 531

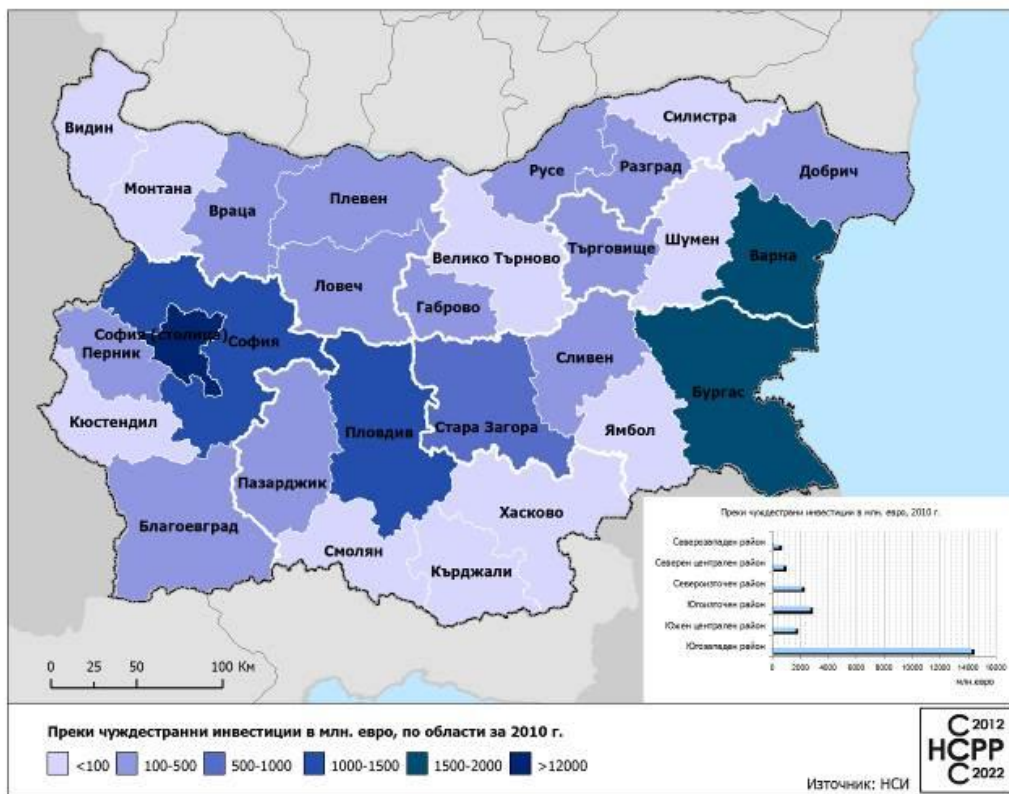
Източник: НСИ

Преки чуждестранни инвестиции – Статистическите данни показват, че чуждестранните преки инвестиции в нефинансовите предприятия в област Габрово спадат рязко през 2007 г. и отново нарастват с почти същата стойност през 2008 г. През 2009 г. се наблюдава известен спад, като от 2010 г. е демонстрирана положителна тенденция. 95% от

чуждестранните инвестиции са вложени в преработващата промишленост. Преките чуждестранни инвестиции, вложени в икономиката на област Габрово към 31.12.2011 г. възлизат на 271647,9 хил. евро.

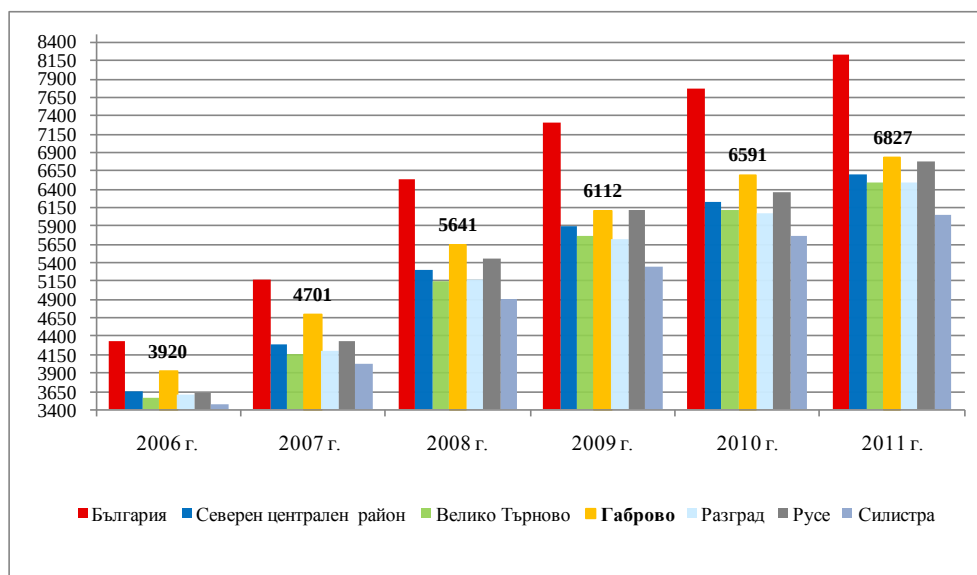
Източник: НСИ

Средна годишна работна заплата - Средната работна заплата за 2011 г. за областта е 6 827 лв., под нейната стойност са равнищата на средна работна заплата в общините Габрово (6 379 лв.), Дряново (6 281 лв.) и община Трявна (5 160 лв.). През 2011 г. равнището на средната работна заплата в община Севлиево (8 014 лв. за 2011 г.) е доста

по-високо от средното за областта, но в същото време е по-ниско от средното за страната (8 230 лв.).

Средната годишна работна заплата в област Габрово остава по-ниска от средните стойности за страната през целия период 2006 – 2011 г.

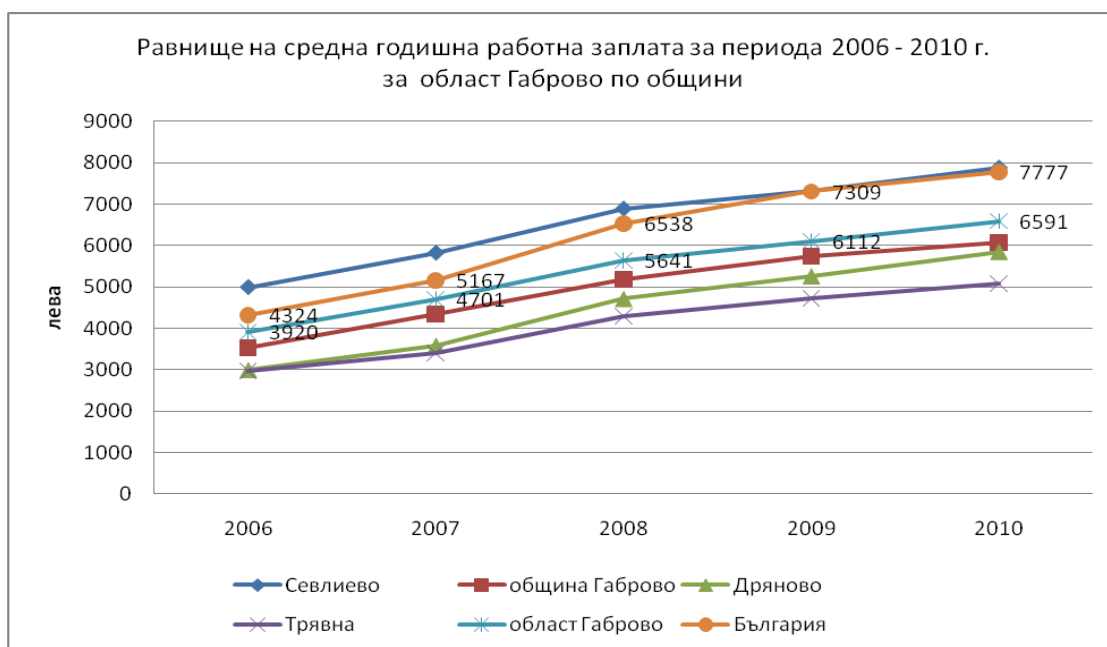
Източник: НСИ

Тенденцията може да се оцени като негативна доколкото през 2006 г. стойността на средната заплата в областта е била 91% от средната стойност за страната, а през 2011 г. вече е едва 83% от нея т.е. отчита се нарастване на работната заплата в областта, но в същото време има изоставане спрямо темпа на нарастване на работната заплата в национален мащаб. Негативният тренд на областно ниво се проявява за първи път през 2008 г.

Сходни са тенденциите и в три от четирите общини в областта. Средната годишна заплата в община Габрово през 2006 г. представлява 82% от средната работна заплата в страната, а през 2011 г. е 77,5%. В община Трявна стойностите са съответно 69% през 2006 г. и 62,7% през 2011 г. Въпреки по-високите стойности, намаление се наблюдава и в община Севлиево – ако през 2006 г. заплащането в общината е било с 15% по-високо от средното за страната, 2010 г. това превишение вече е само с 1%, а през 2011 г. се отчита намаление с 1%.

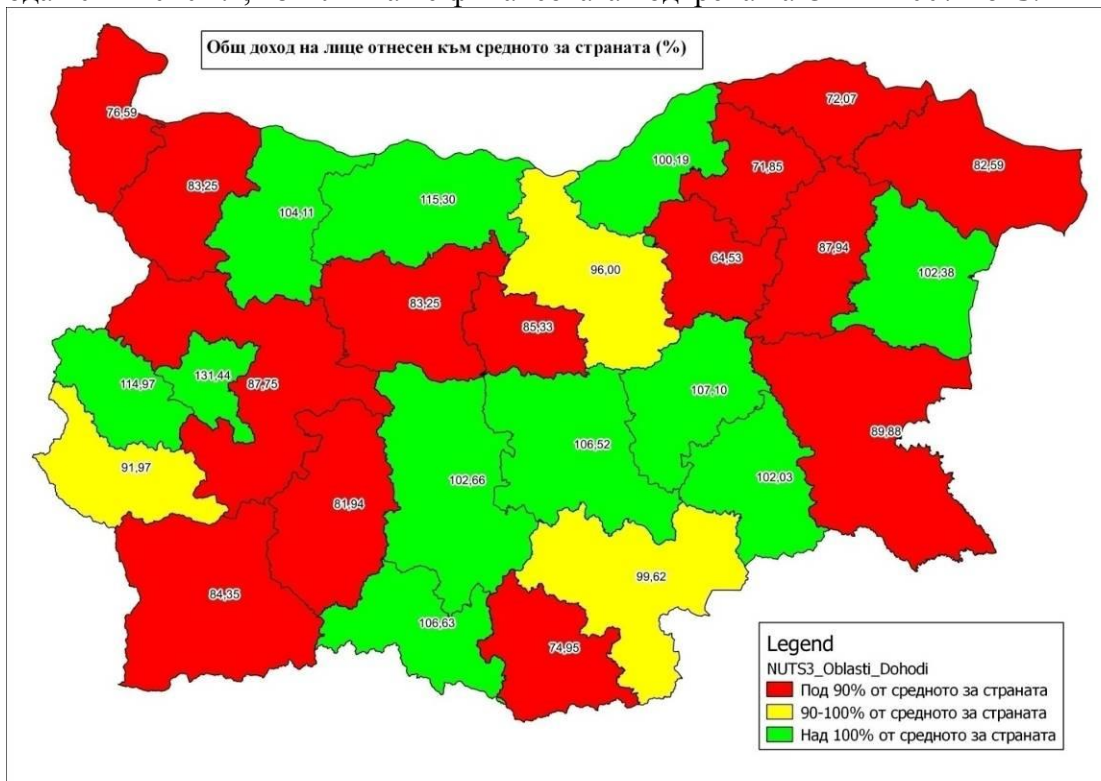
Единствената община, в която средногодишното заплащане расте като дял от средните стойности за страната е Дряново. През 2006 г. средната заплата в общината е била 69% от средната заплата на национално ниво, а през 2011 г. е 76,3%.

Средните годишни заплати по икономически сектори в общините показват, че единствено в община Севлиево стойностите на заплатите в преработващата промишленост надвишават заплащането в държавния сектор (държавно управление, образование, хуманно здравеопазване).

Източник: НСИ

За сравнение с останалите области в страната може да бъде използван показателя **Общ доход на лице**, отнесен спрямо средното за страната, използван в доклад „Обща характеристика и сравнителен анализ на българските райони”, изготвен за целите на подготовката на ОП Регионално развитие за периода 2014 – 2020 г.(разработен в рамките на проект BG161PO001/5-01/2008/055 “Програмиране на регионалното развитие за периода 2014-2020 г.”, изпълняван с финансовата подкрепа на ОПРР 2007-2013.

Представените данни показват, че област Габрово попада в третата група с Общ доход на лице под 90% от средното за страната (85,33). Данните, представени в доклада са за 2009 г. **По този показател област Габрово се нарежда на седемнадесето място сред всички 28 области.**

2.3. Структура на икономиката

Промисленост - Основният отрасъл в областта продължава да е “Промисленост” с три основни направления: “Добивна промисленост”, “Преработваща промисленост” и “Производство и разпределение на електроенергия, газ и вода”. Водещо направление има преработващата промисленост. Приходите от продажби в нея са 1302.1 млн. лв. за 2011 г.

Строителство- През 2011 г. приходите от дейността на строителните предприятия в област Габрово е 66,81 млн. лева. 78,3% от тях са от ново строителство. Останалите са за поддържане и текущ ремонт.

Икономическата криза засегна сериозно сектора. Търсенето на жилищни имоти вече не е толкова голямо - за редица домакинства, фирми и организации достъпът до кредитиране стана по-труден, при по-високи лихвени нива. Това се отрази и върху дейността и приходите на строителните предприятия. В областта се очертава трайна тенденция на спад в приходите – над 55,5% в сравнение 2011 г./2009 г. Ситуацията на строителния пазар показва, че на практика са засегнати не само малките фирми, които в момента започват своя бизнес, но и такива, с дългогодишен опит. Проблемът с ликвидността на строителните фирми и междувременната задлъжнялост, автоматично води до проблеми по веригата от доставчиците.

Търговия. Ремонт на автомобили и мотоциклети - Произведената продукция в отрасъл “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” за 2011 година възлиза на 151 713 хил. лева. Реализираните нетни приходи от продажби възлизат на 849 653 хил. лева. От 2009 г. се очертава тенденция за нарастването им, като през 2011 г. достигнатото ниво е по-висока от това преди настъпване на кризата през 2008 г. Отрасълът е на второ място, след отрасъл „Промисленост”, по принос за формиране на общите НПП на област Габрово

Иновации и технологично развитие, изследвания и развойна дейност - На територията на област Габрово развива дейност Технически университет Габрово. Доколкото осигуряването на квалифицирани кадри, подкрепата за иновации и развитието на връзката бизнес – наука е от ключово значение за развитие на икономика, основаваща се на висока добавена стойност и качествени продукти, качеството на преподавателската и научна дейност в ТУ Габрово е значим фактор за местното развитие. Университетът е на 3-5 място в страната в основните направления в Техническите науки и е много близо до лидера в тези направления в СЦР - Русенския университет „Ангел Кънчев“.

По данни от Годишните отчети за състоянието и развитието на научните изследвания в ТУ Габрово за 2010 и 2011 г. привлечените средства (лв.) за научно-изследователска дейност са следните:

	2010 г.	2011 г.
Бюджетна субсидия	158 457	174 285
Национални фондове, договори с министерства и други ведомства	413 117	127 487
Оперативни програми	453 822	426 017
Национални фирми	11 363	20 370
Други европейски и международни програми и фондове	938 624	188 665
Привлечени средства от дарения	970	1 890

Тенденцията по отношение на инвестирането в научно-изследователска дейност, от страна на ТУ Габрово е в посока нарастване - през 2012 г. средствата за научни изследвания са вече 186 200 лв., разпределени в повече от 90 теми.

Основното направление на научно-изследователската дейност са техническите науки. Данните показват, че университетът е много активен в привличането на средства от разнообразни източници и особено от Оперативните програми и от други европейски програми и фондове. Привлечените външни средства са от 81% до 92% от всички средства. Потенциалът за сътрудничество с национални и международни фирми отвъд подготовката на студенти тепърва трябва да бъде развиван.

Един от основните показатели, по които България драстично изостава от 15-те стари страни членки на ЕС са инвестициите в научна и развойна дейност. Вътрешната междурегионална статистика за България, показва сериозно изоставане на СЦР от лидера по този показател – Югозападен район. Област Габрово също е част от негативната тенденция в страната по отношение на недостатъчните все още инвестиции в научна и развойна дейност.

Селско стопанство - Габровска област не е интензивен земеделски район, което определя земеделието като не приоритетен отрасъл в областта. Основната причина се дължи на липсата на значителни плодородни обработваеми площи, поради географското положение на областта, която обхваща предимно планински и предпланински терени. Това обуславя разпокъсаността, маломерността и отдалечеността на голяма част от земеделските земи. Селскостопанския фонд на територията на областта е 1 023 446 дка земеделска земя, от която обработваемата 65,6% (671 558 дка). Общия размер на използваната земеделска площ (ИЗП) за 2012 г. е 317 910.90 дка.

БАЛАНС НА ПЛОЩТЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО (дка)

по данни от Агостатистика към 31.01.2012 г.

Баланс на площите	Община Габрово	Община Дряново	Община Севлиево	Община Трявна	Общо за областта
Обща площ на землищата	555588	248377	964114	254910	2022989
I. Селскостопански фонд	236897	150123	530225	106201	1023446
1. Обработваема земя	133124	91067	392715	54652	671558
в т.ч ниви	84054	77488	295426	29037	486005

в т.ч ливади	29361	8030	68912	17253	123556
в т.ч трайни насаждения	19625	4525	24215	8362	56727
в т.ч. лозя	84	1024	4160	-	5268
2.Необработваема земя	103773	59056	137510	51549	355888
в т.ч мери и пасища	79989	46442	104025	40938	271394
в т.ч други	23764	12614	33484	10611	80473
II. Горски фонд	270524	79941	332426	131376	814267
1.Частна собственост	75152	29817	119695	43200	267864
2. Държавен горски фонд	195372	50124	212731	88176	546403

По данни на Агростатистика от преброяването на земеделските стопанства през 2010 г. броят на земеделските стопанства в Област Габрово е 3 223, което представлява 0.9% от стопанствата в страната. Използваната земеделска площ е разпределена в 3 152 стопанства. Средният размер на ИЗП за областта е 98.3 дка или 97% от средния размер за страната – 101.3 дка. Стопанствата, които не разполагат с ИЗП, са 71 бр. В Община Севлиево са 44% от стопанствата, на които средната ИЗП е 166.1 дка, като те обработват 75% от ИЗП на областта. Разпределението на стопанствата в останалите общини е следното: Габрово – 37%, Трявна – 10% и Дряново – 9%. Делът на ИЗП по общини е: Габрово – 14%, Дряново – 9% и Трявна – 2%. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП са 84 бр. (3%) и обхващат 87% (269 290 дка) от ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 2 336 бр. или 74% от стопанствата с ИЗП в областта, но обработват само 3% (7 923 дка) от ИЗП.

Структурата на **растениевъдството** е ориентирана към зърнопроизводство и като фуражна база на животновъдството. Производството е концентрирано главно в района на община Севлиево. Зърнените, маслодайните и фуражните култури заемат 66% от ИЗП. Застъпени са главно зърнени и технически култури, пшеница, ечемик, царевица за зърно и силаж, маслодаен слънчоглед.

На територията на област Габрово с развитие на алтернативно земеделие в последните години се занимава само една фирма в района на община Севлиево.

Трайните насаждения представляват 9 % от ИЗП на областта. Голяма част (над 74%) от съществуващите трайни насаждения по баланса на земеделските земи са с изтекъл амортизационен срок, изоставени и неплододаващи.

По данни на Агростатистика стопанисваните и плододаващи площи с трайни насаждения на територията на област Габрово по видове са следните:

Вид	Площи стопанисвани и плододаващи (дка)	Площи новосъздадени през 2011 г. (дка)	Площи новосъздадени през 2012 г. (дка)
Сливи	2988	91	18
Череша	768	45	3
Ябълки	643	-	10
Праскови	45	-	18
Малини	175	3	-

Орехи	302	93	107
Арония	50	-	-
Лешници	-	28	15
Дюли	-	-	10
Лозя-винени	163	-	-

В голямата си част, новосъздадените трайни насаждения през стопанските 2010/2011 г. и 2011/2012 г. са в резултат на участието на земеделски стопани по мярка „Създаване стопанства на млади фермери” и „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. На територията на община Дряново фирма „ИНЕКС АГРО” ООД създаде най-големите нови насаждения - 320 дка сливи и 25 дка ябълки. Фирмата разполага с нова техника и изградени съоръжения – капково напояване, хладилна камера за 100 тона плодове и машини за вятър за борба срещу слани. Предстои изграждането на съвременна сушилна за плодове.

Състояние на **животновъдството** – Водещо е млечното говедовъдство. По-голяма част от животните са в стопанствата на физическите лица – над 2/3 от говедата, свинете и птиците и над 90% от козите и овцете. Изключение се наблюдава единствено при биволите – над 1/2 от животните са в стопанства на юридически лица. Наблюдава се леко повишение на поголовието в говедовъдните стопанства, като водеща е тенденцията за увеличаването на млечните крави в големите стопанства и същевременно намаляването или ликвидирането им в дребните стопанства предимно с една до три крави.

Въпреки повишените директни плащания по схемите за животновъди, се наблюдава задълбочаване на трудностите в сектора. В системата за млечни квоти участват 491 стопанства, притежаващи удостоверения за индивидуални млечни квоти, като общото количество за област Габрово е 8 850 620 кг. краве мляко. От това количество, за доставки общо за областта е 7 796 055 кг., а за директни продажби е 1 054 565 кг. краве мляко. От общия брой стопанства 41 бр. са първа група ферми за производство на мляко, отговарящи на всички условия за сграден фонд и качество на млякото. Втора група ферми за производство на краве мляко са 3 бр., а всички останали са трета група млекопроизводители, които трябва да подобрят дейността си за да отговарят на всички условия.

Брой и размер на животновъдните стопанства

Вид стопанство по брой животни	брой стопанства I категория	брой стопанства II категория
до 50 бр. млечни крави	27	1
от 50 до 100 бр. млечни крави	10	2
над 100 бр. млечни крави	4	-
Общо за областта	41	3

Млекопреработвателните предприятия в област Габрово са общо 7 бр. - преработващи само краве мляко. Освен тях работи и едно предприятие в с. Горна Росица, преработващо единствено биволско мляко. Предприятията, преработващи краве мляко са

групиран по категории по следния начин: I категория – 1 бр., II категория – 1 бр., III категория – 3 бр., IV категория – 2 бр.

Млекосъбирателните пунктове в областта са 57 бр., като от тях 3 бр. са МСП (сборни млекосъбирателни пунктове) и 54 бр. са фермерски ПСМ-F (собствени пунктове за съхранение на млякото) на производители на краве мляко.

Усилията на фермерите са насочени към инвестиране в производствени помещения и оборудване, с цел достигане на действащите ветеринарно-санитарни и хигиенни изисквания. Стопанствата трета група през 2013 г. задължително трябва да направят необходимите инвестиции, за да може да преминат в по-горните групи и да продължат своята дейност. Повечето от тях не разполагат със собствени средства и разчитат на европейски и национални схеми за подпомагане за тези инвестиции.

В с. Дамяново, общ.Севлиево се намира една от малкото сертифицирани библигични ферми в страната на фирма „Биологика” ООД. Стопанството произвежда собствени библигични фуражи, които се използват в животновъдната му дейност.

Биволовството е специфичен отрасъл за нашата област. Наблюдава се известно намаляване броя на животните предимно сред дребните стопани. На територията на областта има две големи биволовдни ферми в с.Горна Росица и с.Гостилица. В стопанствата се води дългогодишна селекция и контрол на възпроизводството. Затова и биволите, които се отглеждат са най-добрите представители на породата „Мурра” в България, характеризиращи се с висока млечна продуктивност. И двете ферми са одобрени за компенсаторни плащания по мярка 214 – Агроекологични плащания, направление „застрашени от изчезване местни породи”. В селата Ряховците и Петко Славейков, общ.Севлиево има малки семейни ферми с по три - пет биволици.

В **овцевъдството** се наблюдава тенденция за запазване на поголовието на овцете след силното им намаляване през последните няколко години. Интерес има към създаване на овцеферми с месодайно направление, като през 2012 г. беше създадено ново стопанство с внос на животни от Франция от породата Ил дьо франс - около 700 общ брой. Големи стопанства са “Извор-2005” ООД в с. Младен, общ. Севлиево с 850 животни, “Боби милк” ООД с 550 животни, “Агро сън” ЕООД с 620 животни.

Броят на **козите** намалява значително. Резултатът от това е следствие на сравнително високата трудоемкост и това, че произведената продукция няма значимо стопанско значение. Отглеждането на кози е предимно за собствена консумация и основно от дребни частни стопани. Не съществува интерес за инвестиции в тази дейност от големи стопанства и фирми в областта.

В отрасъла **свиневъдство** се наблюдава леко намаление на поголовието. Най-голямата свинеферма на “Айви” ООД в общ. Севлиево, отглеждаща 1950 бр. свине. Друго голямо стопанство е “Чех и П” ООД в общ. Дряново, собственост на месопереработвателно предприятие. Преобладаващите малки свинеферми с по 8-10 майки са ориентирани към производството и реализация на отбити прасенца за угояване

В областта на **птицевъдството**, водещо е отглеждането на бройлери. Основната дейност е разпределена в 7 стопанства отглеждащи от 5 000 до 20 000 бр. птици и 5 стопанства с капацитет от 35 000 до 500 000 бр. птици. Най-големите фирми отглеждаща бройлери са “Гранит” ЕООД и “Агро 44” ЕООД. Яйценосното направление е по-слабо развито. Съществуват три по-големи фирми, с капацитет 5 000 - 15 000 кокошки носачки.

Едно от най-големите стопанства е “Маркрафт” ООД. Построените птицекланици на фирма “Хринад” ООД, Севлиево и “Гепард” ООД, Габрово спомогнаха за по-добрата реализация на птиче месо и намаляване на транспортните разходи на производителите.

Пчеларството е един от стабилните отрасли в Габровска област, със сравнително постоянен брой на отглежданите пчелни семейства. Добивите не са високи поради ограничената паша, но меда е с отлични вкусови качества. Условията в региона са подходящи за биологично производство.

Държавен фонд „Земеделие” подпомага българското земеделие чрез четири инструмента, финансирани от еврофондовете - директни плащания, към които има национални доплащания, средства за пазарна подкрепа и мерки от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. Схемите и мерките, прилагани в Областната дирекция на ДФЗ включват: национални схеми за финансово подпомагане; мерки по ПРСР; директни плащания на площ; селскостопански пазарни механизми.

Основен инструмент за подпомагане, както на земеделски производители, така също и за общини и неправителствени организации от селските райони е ПРСР.

ПРИЕТИ ЗАЯВЛЕНИЯ ЗА ПОДПОМАГАНЕ ПО ПРСР 2007 – 2013

Мярка	2008 г.	2009 г.	2011 г.	2012 г.
112 ”Създаване стопанства на млади фермери”	22	44	-	23
114 „Използване на консултантски услуги от фермери и собственици на гори”	-	-	4	1
141 ”Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”	4	11	33	73
121 ”Модернизация на земеделски стопанства”	12	9	7	22
123 ”Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти”	0	3	7	8
223 ”Първоначално залесяване на неземеделски земи	0	1	-	-
226 ”Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности”	2	0	-	1
311 „Разнообразяване към неземеделска дейност”	-	-	2	-
312 „Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия”	0	42	17	-
321 ”Основни услуги за икономиката и населението на селските райони”	1	4	-	4
322 ”Развитие и обновяване на селата”	6	1	-	6
ОБЩО	47	115	70	138

Горско стопанство - С промени в Закона за горите от 2011 г. са въведени нови правила и е извършено реструктуриране на горския сектор и отделяне на стопанската от контролната дейност в държавните гори. Създаденото на основание чл. 163 от Закона за горите „Северноцентрално държавно предприятие” ДП стопанисва и управлява **държавните горски територии** в шест административни области – Габрово, Велико Търново, Русе, Силистра, Разград и Търговище. В състава му влизат 19 териториални поделения, от които 15 държавни горски стопанства и 4 държавни ловни стопанства. На територията на област Габрово са разположени три държавни горски стопанства – „Габрово”, „Севлиево” и „Плачковци” и едно държавно ловно стопанство – „Росица”, с. Стоките. Към 31.12.2012 г. горският фонд в област Габрово възлиза на 92 835 ха, в това

число държавна горска територия - 61 856 ха (66,6%), недържавни гори (частни, общински, религиозни) - 30 979 ха (33,4%).

Регионалната дирекция по горите Велико Търново осъществява **контрол** върху горите на територията на област Габрово.

Основните приходи идват от продажбата на дървесина и от организирания ловен туризъм. За поддържането на екоравновесие и биоразнообразие ежегодно се извършват редица мероприятия, свързани със залесяване на горски територии и разселване на дивеч.

Земите и горите от горския фонд на областта съхраняват много от защитените растения и застрашените от изчезване видове животни в страната. За опазване, възстановяване и поддържане на това разнообразие, на територията на областта са обособени Национален парк "Централен Балкан" (част от ЛС "Росица", общ. Севлиево) и природен парк – "Българка" (част от ДГС Габрово и ДГС Плачковци).

Горите в Габровска област имат висок потенциал за развитие на еко и планински туризъм и рекреация. В рамките на горското стопанство в областта водещ е ловният туризъм. Територията се обитава от благороден елен, сърна, дива свиня, вълк, чакал, лисица, заек, фазани и други. В планинската част се срещат защитени видове кафява мечка и дива коза. В реките и водоемите са разпространени шаранови и пъстървови риби. От горите се добиват горски плодове, билки и гъби. Целта на извежданите санитарии, отгледни сечи и главни сечи е не само добив на дървесина, но и подобряване на устойчивостта на насажденията, тяхната производителност и естествено възпроизводство.

Туризъм - Непосредствената близост на региона до Стара планина, планинският въздух, природните и историко-етнографски забележителности, архитектурните резервати и комплекси, паметниците на културата правят областта привлекателно място за вътрешен и международен туризъм. Голям туристически потенциал за региона са природните му забележителности. На 25 км. югозападно от Габрово, сред уникална природа и характерен релеф е разположена най-голямата старопланинска поляна Узана. Тук се намира географският център на България. Виждането на общината е Узана да се развива като алтернативен курорт, подходящ за почивка през всички сезони.

От изключително значение за развитието на туризма са двете защитени територии – **Национален парк "Централен Балкан"** (сертифициран от Европейската мрежа от защитени територии със запазената търговска марка PAN Parks) и **Природен парк "Българка"**.

Привлекателността на региона се крие не само в геоморфоложкото разнообразие и чистата природна среда. Тя почива и на изключителното богатство от антропогенни ресурси, включващи както исторически паметници с образователна стойност и културни обекти, така и събития и развлекателни атракции с международно значение.

В Габровския регион има няколко паметни места с голямо историческо значение. Своео място и особена роля в миналото на България има **Шипченския проход**, който минава край връх Шипка, на 22 км южно от Габрово. Познат и използван още в древността като удобна пътна връзка между Северна и Южна България, днес той има и своето културно значение като паметник на историята.

С голямо историческо значение е и **Соколският манастир**. Построен е на висока отвесна скала в долината на река Янтра, на около 9 км. от град Габрово. Основан е през 1833 година от архиепископ Йосиф Соколски. Църквата е построена през 1834 година от майстор Константин от Пещера, украсена е с библейски и евангелски стенописи,

рисувани през XIX век. В двора на манастира е уникалната осемстенна чешма, строена от възрожденският майстор Колю Фичето. Заедно с културно-историческата стойност манастирът притежава добра материална база (50 легла) - традиционно дава подслон на туристите, търсещи романтиката и природната красота.

За Възрожденско Габрово напомнят няколко културни паметници. Най-старият от тях е **Априловата чешма**, изградена през 1762 г. В центъра на града се намира **Баевият мост**, завършен през 1855г. **Часовниковата кула на площад "Възраждане"** също е част от старо Габрово. От този период са църквата "Св. Богородица" и Априловската гимназия, с ценна историческа и архитектурна стойност.

Национална Априловска гимназия е първото светско училище в България. Тържественото ѝ откриване е през 1876г. Оттогава тя предлага ново модерно общообразователно обучение, непознато до този момент в страната. Създават се първите учебници по математика и физика, оборудват се учебни кабинети, утвърждават се нови учебни методи. За всичко това разказва уникалната експозиция, изложена в **Националния музей на образованието**, помещаващ се в сградата на старата Априловска гимназия. Освен като музей тя се използва като средище за културни срещи и контакти и образователни дейности.

Възрожденската **църква "Света Богородица"** е национален паметник на културата, построен през 1865 г. с дарения на занаятчии и търговци от града.

Градският **исторически музей** запознава чрез своята експозиция гостите на града с историческото развитие на Габрово и региона и разказва за дейното участие на българите в освободителните борби.

В град Дряново се намира **църква "Св. Никола"** - паметник на културата с национално значение. Строежът е започнат през 1835 година от майстор Иван Давдата, но е довършен от Колю Фичето. След завършването на обекта той е признат за майстор-строител. **Лафчиева къща** е построена през 1840 година. Майсторът е построил къщата изцяло от дървен материал, без нито един пирон. И на двата етажа на къщата са изложени експонати, представящи начина на живот на богато дряновско семейство. Красивият вътрешен двор и стопанските постройки позволяват да се представят възстановки на народни обичай, характерни за дряновския край по изработен сценарий: Лазаруване, Коледуване, Първомортенска обредност. В приземният етаж е обособено ретро-фото ателие, където туристите могат да си направят снимки в традиционно градско облекло.

На 13 км северно от град Дряново, в малка планинска долина е разположен друг исторически обект, който привлича туристическия интерес. **Дряновският манастир** съхранява следите от борбите на българския народ срещу турското робство. В близост до манастира е **пещерата "Бачо Киро"** с останки от палеолитната култура и великолепно природни образувания. В този район се намират и руините на античните крепости "Града" и "Боруна". В град Дряново може да се видят много **обекти, построени от Майстор Колю Фичето** – църквата "Св. Никола", калдаръмения мост над р. Дряновска, Икономовата къща.

Габровският регион се причислява към богатите не само на исторически, но и на културни ценности. Сред най-забележителните са: **ЕМО "Етър"** - етнографски музей на открито от типа "Скансен" – съвременна форма за показване на културно-историческото минало, стопанското развитие и бита на населението през Възраждането. В комплекса има хотел, дневен бар, ресторант и механа. Приятно за почивка и туризъм през всички сезони на годината, за фестивален, хоби и културен туризъм. Тук ежегодно се

организируют традиционни празници от народния календар: Цветница, Гергьовден, Еньовден и панаир на народните занаяти през м. септември.

АИР “Боженци” - живописно селце, съхранило романтична атмосфера на Възрожденската епоха. Високите каменни огради, кованите дъбови порти, малките калдъръмени улички, каменните чешми и мостове, малките дюкянчета носят неповторимата атмосфера на това райско кътче на България.

Дом на хумора и сатирата (създаден на 1 април 1972 г.) – единствен в света музей на световното хумористично изкуство (10 изложбени зали, 8000 кв.м експозиционна площ, художествен фонд “Хумор на народите”). Под девиза “Светът е оцелял, защото се е смял” Домът развива многостранна дейност – той е и музей на смеха, и галерия, и информационен център, и място за развлечения, и туристическа атракция за малки и големи. Домът на хумора е основен организатор на традиционни международни и национални събития като: Международното биенале на хумора и сатирата в изкуствата (от 1973 г.) и на Националната среща-наддумване “Благолаж” (от 1985 г.). Непосредствено до Дома се намира Паркът на смеха, където можете да застанете редом до Хитър Петър, Чарли Чаплин, Дон Кихот и Санчо Панса, сътворени от ръката на почетния гражданин на Габрово проф. Георги Чапкънов.

Град Трявна, сам по себе си е уникален музей, съхранил своята романтична красота. Със специфичния си дух и атмосфера Трявна привлича много хора на изкуството. Тук се намира единственият **съхранен възрожденски архитектурен ансамбъл** – **площад, часовникова кула, гърбавият мост, църквата “Св. Арх. Михаил”**. 140 на брой са паметниците на културата, музеите и експозициите на града.

Даскаловата къща от 1804 г. – музей на резбарското изкуство, е архитектурен паметник на Възраждането с национално значение.

Музей “Тревненска иконописна школа” представя над 160 икони на стари майстори, иконописни инструменти и указания за изискванията на православния канон. В двара на музея е построен **симулационен туристически център**. На гостите на града се предлага възможността да изработят сами икона или дърворезба.

На централната градска улица са разположени и **Къщата-музей “Петко и Пенчо Славейкови”**, в която е роден и израснал поетът Пенчо Славейков и **къщата-музей “Ангел Кънчев”**. Традицията в Трявна се предава от баща на син. На **старинната кълдаръмена улица “П.Р. Славейков”** са разположени малки занаятчийски работилнички.

В Трявна е и единственият на Балканите **“Музей на азиатското и африканско изкуство”**, представящ култови предмети от II до XIX век.

Община Севлиево не е популярна в страната като туристическа дестинация, макар че на територията и има интересни обекти, свързани с историята ни. В непосредствена близост до града при археологически разкопки са открити руини на **средновековната град и крепост „Хоталич”**. Счита се, че крепостта е играла важна роля на стратегическа твърдина по пътя от Търновград към Дунава. Археолозите са консервирали крепостните стени, останките от жилищни сгради, работилници и църкви и днес те са открити за посещение. В град Севлиево са разположени културно – исторически и архитектурни паметници от времето на Възраждането. Тук е единствената в страната запазена и реставрирана голяма манифактурна работилница за обработка на кожи - **Табахана**. Построена през 1873 г. и използвана до 1948 година. На приземния етаж е разположена експозицията “Табашкият занаят в Севлиево през Възраждането”.

В град Севлиево е и първият **сертифициран еко-хотел** в България “Севлиево плаза”.

Южно от Севлиево се намира едно от най – старите свети места на района – **Батошевският манастир “Успение на Пресвета Богородица”**. Дърворезбите в църквата му са дело на новоселски майстори, а иконите са на големия възрожденски художник Станислав Доспевски. През годините на робството манастирът е важно просветно средище, в което са учили Бачо Киро и Матей Преображенски. Днес той е напълно реставриран и е действащ мъжки манастир.

Резултатите от проведено през 2012 г. на територията на област Габрово проучване показват, че туризма се разпознава като една от възможностите за разнообразяване на икономиката на областта, за оползотворяване на наличния рекреационен потенциал и осигуряване на добавена стойност към икономическото, социалното и културното развитие на областта.

Съотношението между броя легла и приходите от нощувки в четирите общини показва оптимално и пропорционално съотношение до 2008 г. включително. През 2007 и 2008 г. почти еднаквата леглова база продължава да увеличава прихода от нощувки. През 2009 г. обаче е налице съществен спад на приходите от нощувки, въпреки увеличението на легловата база, което продължава и през 2010 г. Единствено в община Трявна този спад започва не през 2009, а през 2010 г., но затова пък е доста съществен. Вероятно силното намаление е отражение на икономическата криза. Съотношението леглоденонощия и реализирани нощувки носи аналогична информация.

През 2012 година в област Габрово са функционирали 59 средства за подслон и места за настаняване с общо 3056 легла в тях. Сравнени с 2009 година средствата за настаняване намаляват с 5. Броят на леглата в средствата за подслон също е намален с 495 спрямо 2009 година.

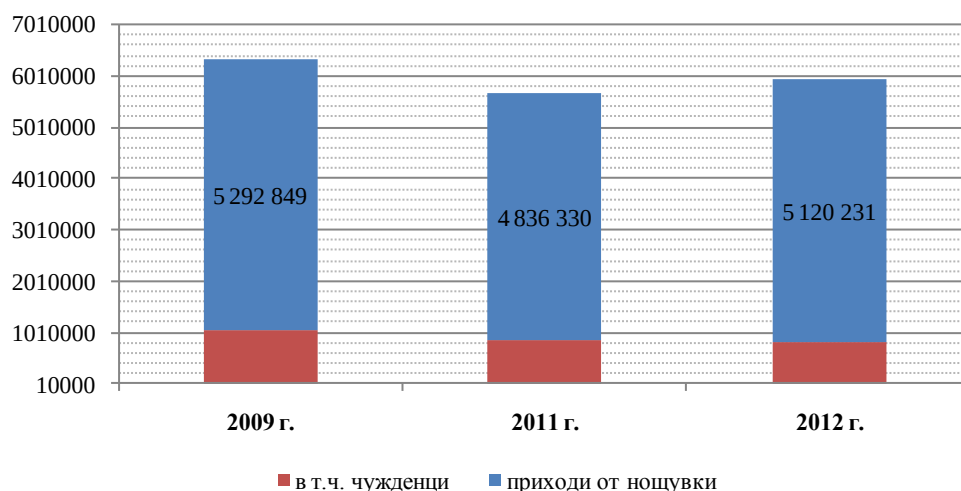
ДЕЙНОСТ НА СРЕДСТВАТА ЗА ПОДСЛОН В ОБЛАСТ ГАБРОВО

	2009 г.	2011 г.	2012 г.
СРЕДСТВА ЗА ПОДСЛОН - ОБЩО	64	83	59
ЛЕГЛА	3551	3096	3056
РЕАЛИЗИРАНИ НОЩУВКИ - ОБЩО	166 229	161 194	169 767
в т.ч. от чужденци	26310	17510	17483

Източник: НСИ

В броят на реализираните нощувки в средствата за подслон през тригодишния период се наблюдават несъществени изменения. При реализираните нощувки от чужденци през 2012 г. се отчита намаление с 33%. Същите колебания се отчитат и в приходите от нощувки. За 2012 г. стойността е близка до тази от 2009 г.

ПРИХОДИ ОТ НОЩУВКИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО (лева)

Предвид горните данни, както и данните за заетостта, която сектор „Хотели и ресторанти” осигурява, адекватното подпомагане в сектор Туризм е свързано с подкрепа за използване на наличната леглова база чрез развитие на привлекателен туристически продукт, подобряване качеството на съществуващите и развитие на нови туристически услуги. Тенденциите показват, че секторът не се развива в желаната степен и трябва да продължат усилията за създаване на благоприятна бизнес среда, насърчаване на нови инвестиции в туристическа инфраструктура и развитие на комплексни (регионални) туристически продукти в Габровска област, което от своя страна да привлече повече чуждестранни туристи и да доведе до възвръщаемост на вложените инвестиции в материално-техническата база.

В Професионална гимназия по туризъм „Пенчо Семов” – Габрово се подготвя квалифициран персонал за ресторантьорство, хотелиерство, хлебопроизводство, сладкарство и икономика. Техническият университет Габрово има магистърска програма за обучение в областта на туризма. Въпреки наличието на образователни институции в областта, не е преодолян недостига на квалифицирани кадри, което от своя страна влияе върху качеството на обслужване. Причината е в миграцията на квалифицирани специалисти в чужбина и към други утвърдени туристически региони на България, както и в значителните разлики в предлаганите нива на заплащане.

Развитието на туризма е приоритет в планове за развитие и на четирите общини от областта, но отрасълът продължава да бъде с ниска ефективност и недостатъчен принос към местната икономика. Със средства от ЕС чрез ОПРР към настоящия момент и в четирите общини се изпълняват няколко големи проекта, свързани със създаване на иновативни културни събития, развитие на културно-исторически продукти и свързана инфраструктура, регионален интегриран туристически продукт и др. Намеренията на местните власти са вложените инвестиции да подпомогнат в значителна степен туристическия бизнес.

2.4. Мнение на гражданите и бизнеса за икономическото състояние на областта (резултати от проучване на социално-икономическото състояние на област Габрово, проведено в периода август-септември 2012 г.)

Малко под половината от представителите на гражданското общество, администрацията и бизнеса в област Габрово определят икономическото развитие на областта като „задоволително“, а около 30% като „незадоволително“. 22% от интервюираните посочват икономическото състояние като „лошо“ или „изключително лошо“. Само 7,5% от интервюираните определят икономическото състояние като „добро“.

Между 50 и 80% от анкетираните представители на администрацията и публичните институции в различните общини определят **социално-икономическото състояние на своята община като задоволително**. Най-голям е техният дял в община Севлиево (над 78%), а най-нисък в община Трявна (50%). В същото време **едва между 37 и 55% от гражданите** в четирите общини определят икономическото състояние като **задоволително**. Всеки пети гражданин на община Севлиево определя социално-икономическото състояние на общината си като положително, докато представителите на публичните институции са по-предпазливи в оценките си – едва 15% от тях мислят така. В обратна посока са мненията в община Габрово. Там едва 5,6% от гражданите определят състоянието като положително спрямо 23% от анкетираните представители на администрацията и публичните институции. В най-негативна светлина разглеждат икономическото състояние на своята община гражданите и представителите на администрацията в Дряново. Почти 90% от гражданите виждат икономическото състояние на общината като незадоволително, лошо или изключително лошо.

Анализът на представените по-горе данни по отношение на основни икономически показатели потвърждава в голяма степен регистрираното възприятие на жителите на област Габрово по отношение на икономическото ѝ развитие. В най-голяма степен това възприятие се определя от сравнително ниското заплащане, въпреки безработицата, която, на областно ниво, е значително по-ниска от средната за страната. Следва да се отбележи, че като следствие от влошената през 2008 и 2009 г. икономическа среда, разликата между средната годишна заплата в област Габрово и същия показател на национално ниво нараства – през 2006 г. средната заплата в община Габрово е с 9% по-ниска от средната годишна работна заплата за страната, а през 2010 г. тази разлика е 15%.

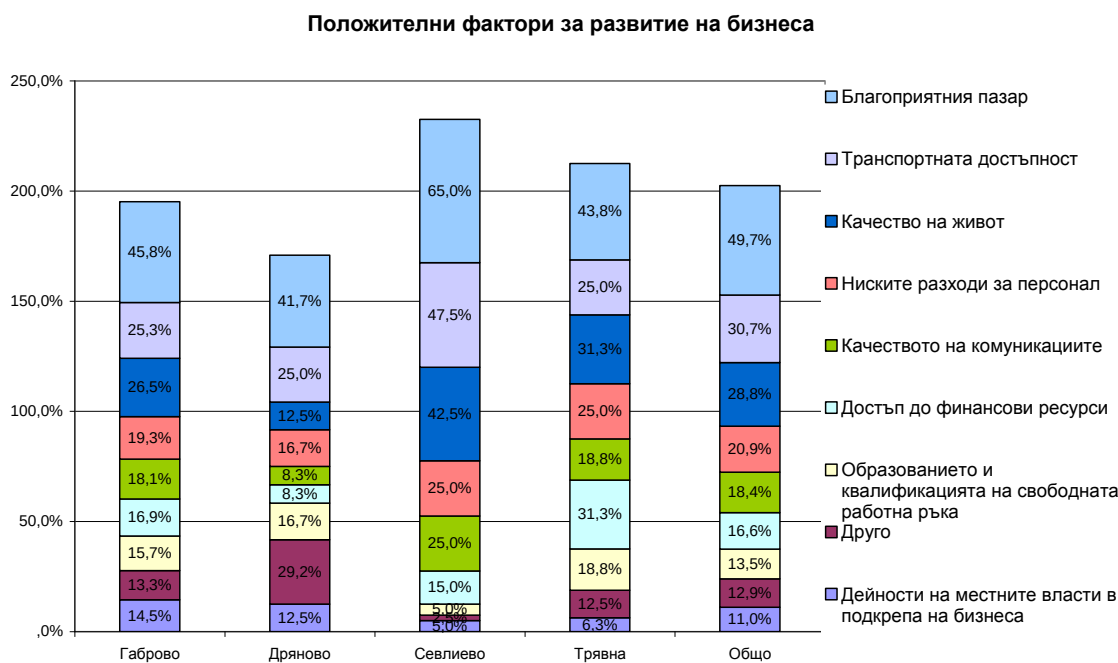
Показателят „нетни приходи от продажби на човек от населението“ също дава основание икономическото състояние на общината да бъде възприемано като „незадоволително“. Индикаторът не показва възстановяване на положителен тренд, като през 2010 г. остава около или по-нисък от стойността през 2007 г. Изключение прави само община Дряново, за която НПП на човек от населението остава сравнително стабилен през периода 2008 – 2010 г.

Тези данни се отразяват и при оценката на качеството на живот в област, която може да се определи като средна.

2.5. Проблеми и предпоставки за развитие на местния бизнес

(резултати от проучване на социално-икономическото състояние на област Габрово, проведено в периода август-септември 2012 г.)

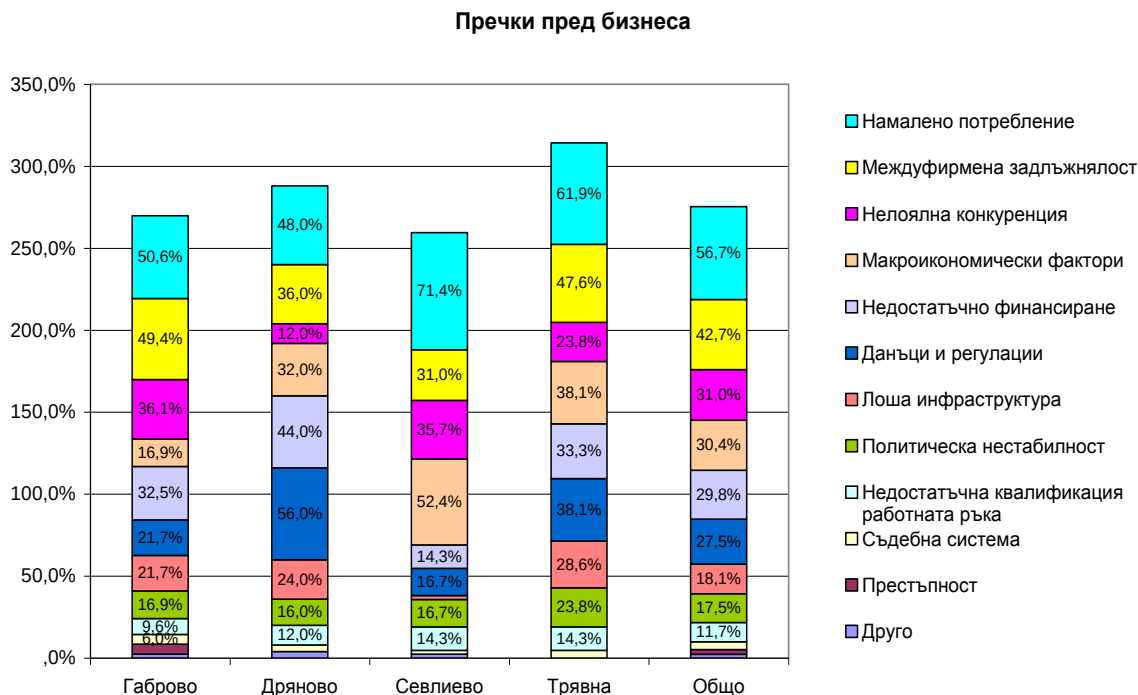
Основният фактор, който представителите на бизнеса определят като предпоставка за развитие на дейността им е **наличието на благоприятни пазари**. Около половината от анкетираните посочват този фактор, а за община Севлиево – достигат почти 2/3. На второ място по важност е посочен фактора **транспортна достъпност**, като аналогично на първия е значително по-силно изразен сред мнението на представителите на целевата група в община Севлиево, като е посочен от почти половината анкетирани.

Изключение прави община Дряново, за която като втори по важност са посочени други фактори, свързани основно с „наличието на редовни клиенти” и „лични качества и характеристики” на съответния предприемач.

Качеството на живот също е сред трите основни предпоставки за развитие на местния бизнес, като за община Габрово и Трявна се нарежда на второ място. Противно на останалите общини **достъпът до финансови ресурси** е определен като водещ фактор за община Трявна.

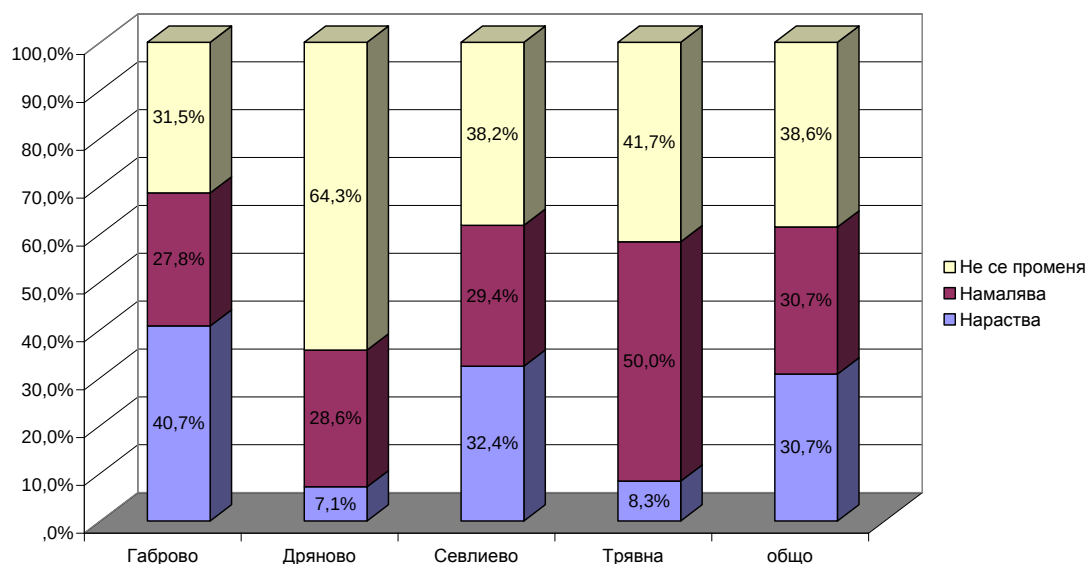
Факторът, който оказва най-слабо влияние на развитие на бизнеса е дейността на местните власти в негова подкрепа. В община Дряново се наблюдава известно различие и в това отношение, като с най-малък брой посочвания са факторите качество на комуникациите и достъп до финансови ресурси.

Наред с дейността на местните власти в подкрепа на бизнеса, други **фактори, на които може да бъде оказано въздействие на местно ниво** са: ниските разходи за труд; качество на комуникациите и образование и квалификация на свободната работна ръка. Първите два фактора се оценяват като важни за развитието на бизнеса от около 1/5 от анкетираните, докато образованието и квалификацията се оценяват и по-ниско. В община Севлиево този фактор е посочен от едва 5% от респондентите.

Инвестиционни намерения - Изменението в обема на инвестициите на фирмите през последните 3 години е показателно за посоката на развитието им и усещането за състоянието на пазара. Най-съществен дял от анкетираните посочват, че този обем не се променя, а съотношението между посочилите „намалява” и „нараства” е еквивалентен. Наблюдават се обаче различия по общини.

Как се изменя обема на направените инвестиции от вашата фирма през последните 3 години?

В община Габрово преобладава дела на фирмите, които посочват, че обема на инвестициите им нараства. В община Севлиево също преобладават фирмите, които посочват, че обема на инвестициите им нараства пред тези, чиито намаляват, но най-съществен е дела на посочилите, че не се променят.

Отговорите в другите две общини (**Дряново и Трявна**) съществено се различават, като **обема на инвестициите нараства посочват под 10% от анкетираните**. В община Трявна половината от анкетираните посочват, че инвестициите през последните 3 години намаляват, а 2/3 анкетираните в Дряново посочват, че обема на инвестициите не се променя.

Половината от анкетираните посочват, че не очакват да настъпят промени в инвестиционната им политика. Наблюдава се обаче значително по-малък дял на посочилите, че очакват обема на инвестициите да намалява. В общините Габрово и Севлиево се наблюдава лек спад в очакванията за нарастване на инвестиционната активност.

Същевременно в общините Дряново и Трявна нараства броя на фирмите, които очакват нарастване на обема на инвестициите през следващите години.

Проучването сред представителите на бизнеса показва, че през последните три години типовете инвестиции, които най-често осъществява бизнеса в област Габрово са за замяна на износено/остаряло оборудване, подобряване условията на труд и в далеч по-малка степен за увеличаване на производствения капацитет.

Инвестициите, които биха могли да бъдат подпомогнати в рамките на структурните и кохезионни фондове са в областта на подобряване на условията на труд, повишаване на енергийната ефективност и опазване на околната среда.

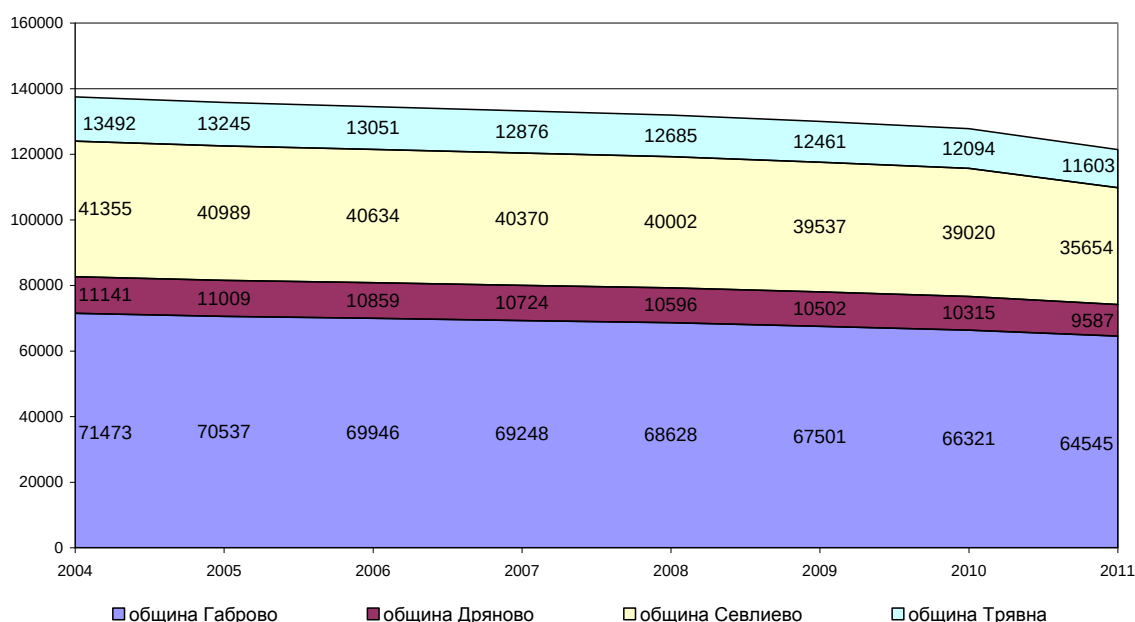
Местното икономическо развитие в много голяма степен зависи от намеренията на бизнеса за разширяване на дейността.

3. СОЦИАЛЕН КАПИТАЛ, СОЦИАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ И ВКЛЮЧВАНЕ

3.1. Демографско състояние и тенденции

Демографската структура и тенденциите от последните години в област Габрово са подчертано негативни. В годините след преброяването от 1985 г. населението постоянно намалява, като пред последните 10 години отрицателният прираст се дължи както на засилената миграция навън от границите на областта, така и на влошения коефициент на раждаемост. Едновременно с това възрастовата структура също се изменя, като средната възраст на населението постоянно расте.

Население в област Габрово разпределено по общини за периода 2004 - 2011 г.

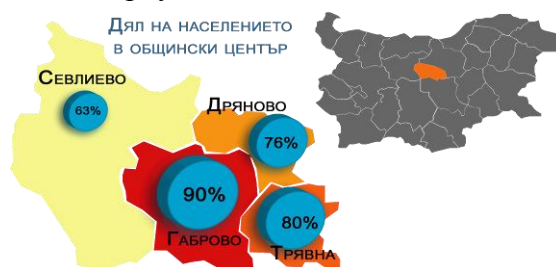

Източник: НСИ

Ръстът на населението на областта следва негативна тенденция – за периода 2004 – 2011 г. е намаляло с 16 072 души или с 11,7%. Това представлява над два пъти по-високо от средното намаление за страната за същия период, което е 5,6%.

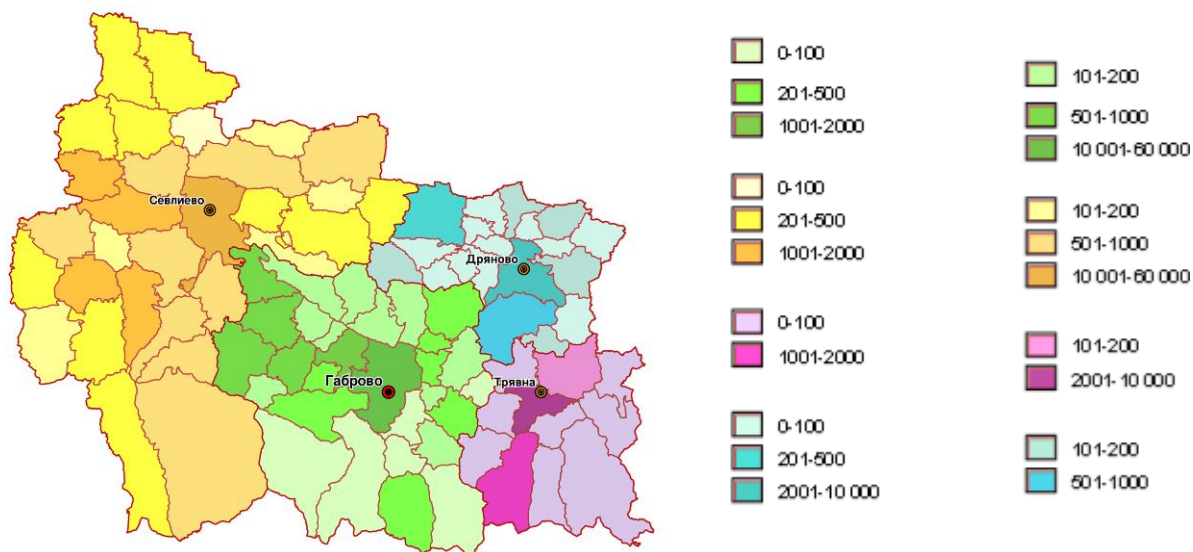
Аналогично, броят на населението на отделните общини следва същата тенденция и за същия период е намаляло съответно с 14% в община Трявна, с 13,8% в община Севлиево, с 13,6% в община Дряново и с 9,7% в община Габрово. Прави впечатление, че най-голямо е намалението в най-добре икономически развитата община – Севлиево, както и в община Трявна, в която данните от проведеното проучване показват най-високи оценки за качеството на живот, дадени от интервюираните граждани.

Градско население в област Габрово за периода 2004-2011 г. се е увеличило с 7,8%. Най-голямо е нарастването в община Севлиево, в която градското население се е увеличило с 3,8%, а най-малко в община Габрово, където увеличението е с 1%.

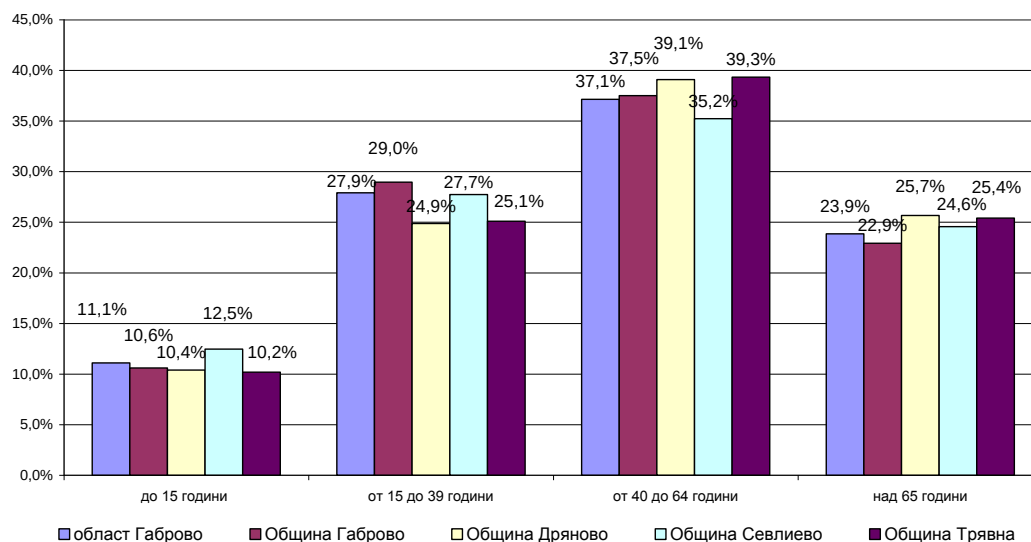
Специфичен за област Габрово е изключително високия дял на градско население в някои от общините, съчетан в същото време с много големия брой населени места. Това се дължи предимно на планинския характер на общините.

БРОЙ НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ ГАБРОВО (души)

Източник: Регионална информационна система

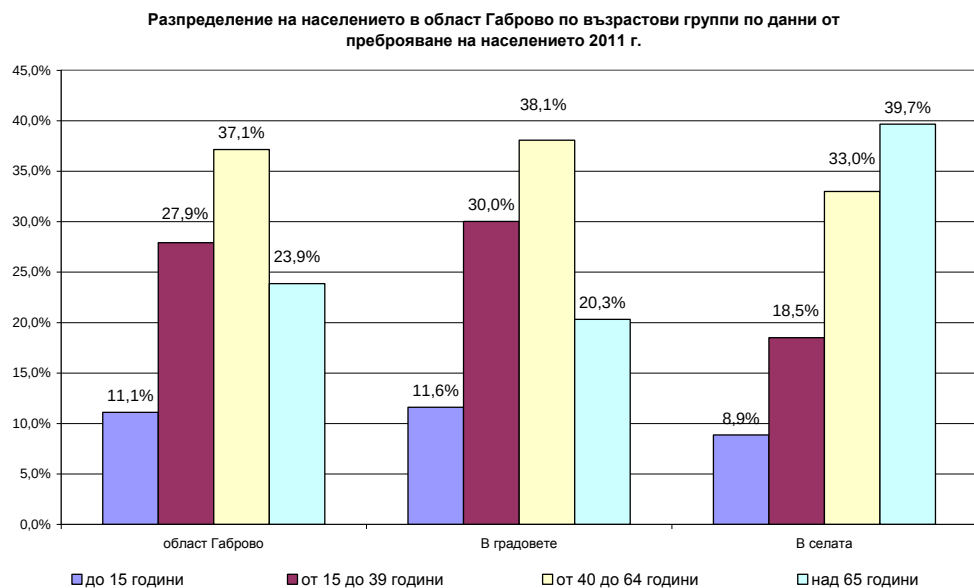
Разпределение на населението в област Габрово и общините в областта по възрастови групи по данни от преброяване на населението 2011 г.

Сравнението на дела на възрастовите групи в общините на област Габрово с тези на областно и национално ниво показва съществено изместване към възрастовата група над 40 години.

Делът на населението между 15 и 39 години в областта (27,9%) е значително по-малко отколкото на национално ниво (33,1%). Това се отнася и до възрастовата група до 15 години, която представлява 11,1% от населението на област Габрово при средно 13,2% дял от населението на страната³.

Като най-застаряваща от общините в областта може да бъде определена община Трявна (64,7% дял на населението над 40 години). Най-голям дял младежи до 15 години и население между 15 и 39 г. е регистрирано в община Севлиево (общо за двете групи 40,2% от общото население на общината).

Възрастовата структура показва преобладаващ дял на населението от 40 до 64 години в градовете, следвано от възрастовата група между 15 и 39 години. В селата преобладава населението над 65 години, следвано от възрастовата група между 40 и 65 години. Влошената възрастова структура в селата е и причината за обезлюдяване на все повече населени места.

Естествен прираст на населението

Коефициентът на раждаемост на областно ниво за периода 2004 – 2011 г. остава почти непроменен. Най-ниската му стойност – 7,6 ‰ откриваме през 2004 г., а за периода 2005 – 2011 г. той варира в интервала между стойностите 8,0 ‰ – 8,2 ‰.

При коефициента за смъртност измененията са малко по-осезаеми. След достигането на най-високата стойност за отчетния период през 2005 г. (18,2 ‰), за периода 2006 – 2010 г. той поддържа относително близки стойности (16,0 ‰ – 17,9 ‰), като за последната година, за която разполагаме с данни – 2011 г., стойностите се увеличават и почти достигат високата стойност от 2005 г. – 17,9 ‰.

Съответно отклоненията в коефициента за смъртност при относително постоянни стойности на коефициента на раждаемост, се отразяват обратнопропорционално на коефициента на естествен прираст. Последният следва общата тенденция за страната и

³ цитираните данни на национално ниво са към февруари 2011 г. (Резултати от национално преброяване, НСИ)

поддържа отрицателни стойности, които за област Габрово варират между -10,1‰ и -8,7‰. Най-високи отрицателни стойности на коефициента на естествен прираст има за периодите с най-високи стойности на коефициента на смъртност – 2005 г. (-18,2‰) и 2011 г. (-17,9‰).

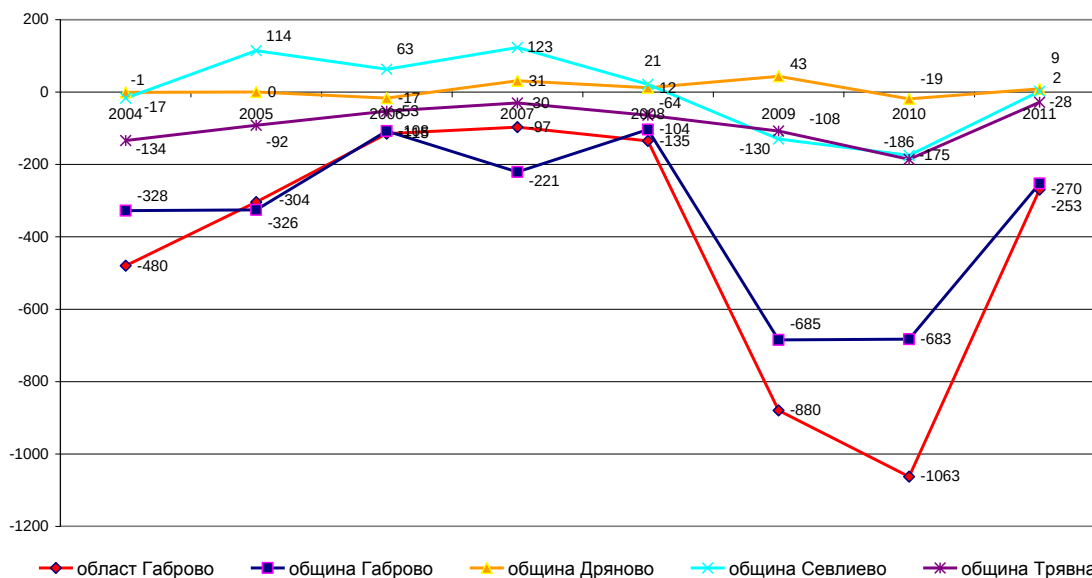

Източник: НСИ

Миграционни процеси

Механичният прираст на област Габрово в най-голяма степен се влияе от изменението на показателя в община Габрово. Данните за община Севлиево показват, че в периода 2005 – 2008 г. заселилите се в общината са повече от напусналите я, като негативна тенденция започва да се наблюдава през 2008 г., очевидно съвпадаща с началото на икономическата криза. На практика, периодът на намаляване на показателите на четирите общински икономики съвпада с периода на съществено увеличение на отрицателния механичен прираст в общините Габрово, Севлиево и Трявна. През 2011 г. се наблюдава положителна тенденция и за четирите общини.

Механичен прираст на населението в област Габрово и общините в областта за периода 2004-2011 г.

Източник: НСИ

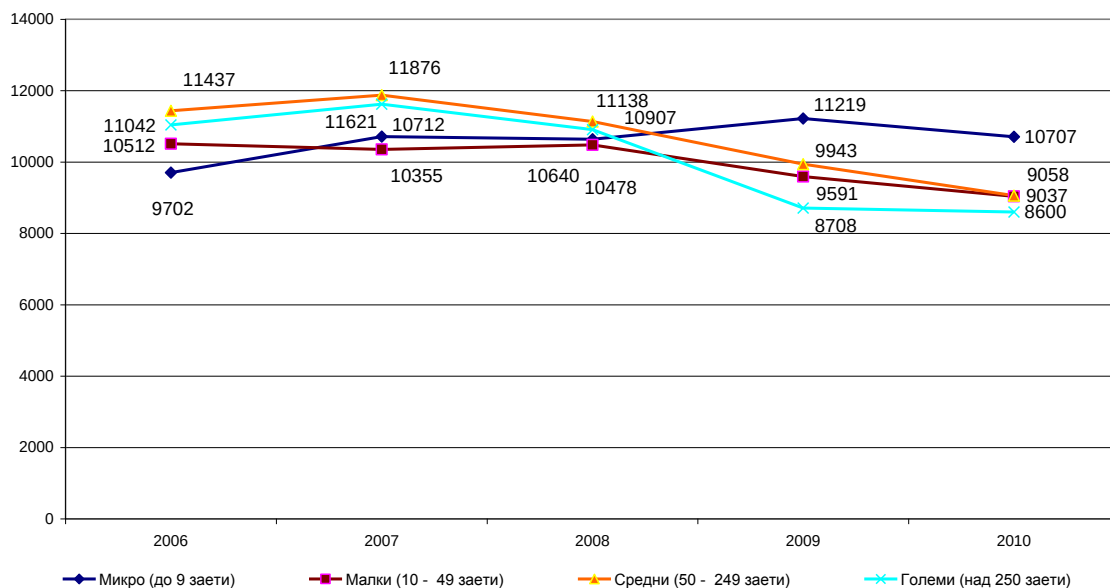
Етническа структура на населението - Над 98% от населението на област Габрово се самоопределя по етническа принадлежност като българско, като този процент е по-висок в селата (98,7%), отколкото в градовете (98,6%). От останалите етнически групи най-висок е дялът на турската (0,5% в градовете, 0,8% в селата); следван от ромската (0,5% в градовете, 0,1% в селата) и от самоопределилите се като друг етнос (0,4% в градовете, 0,6% в селата).

Тенденцията за намаляването и застаряването на населението в област Габрово е фактор, който има сериозно отражение не само върху икономиката и качеството на живот, но и върху потребността от специфични социални услуги, услуги в сферата на здравеопазването, отдиха и туризма, културата, административните услуги и обитаването.

3.2. Пазар на труда

Заети лица - Структурата на заетите лица в област Габрово, разпределени по големина на предприятията за периода 2006 – 2010 г. показва, че най-много са заетите в микропредприятията предприятия, следвани от средните, малките и големите предприятия. Големите предприятия намаляват заетостта си още през 2007 г., а малките ги следват с двугодишно закъснение. Средните предприятия намаляват заетите от 2007 г. като броят им през 2010 г. достига едва 79% от заетите в тях през 2006 г. Единствено микропредприятията увеличават заетостта, която създават почти през целия период. Вероятно това се дължи на това, че част от освободените стартират собствен бизнес на територията на областта. Необходимо е тенденцията да бъде разгледана и да бъдат планирани съответните мерки в подкрепа на предприемачеството и развитието на микропредприятията.

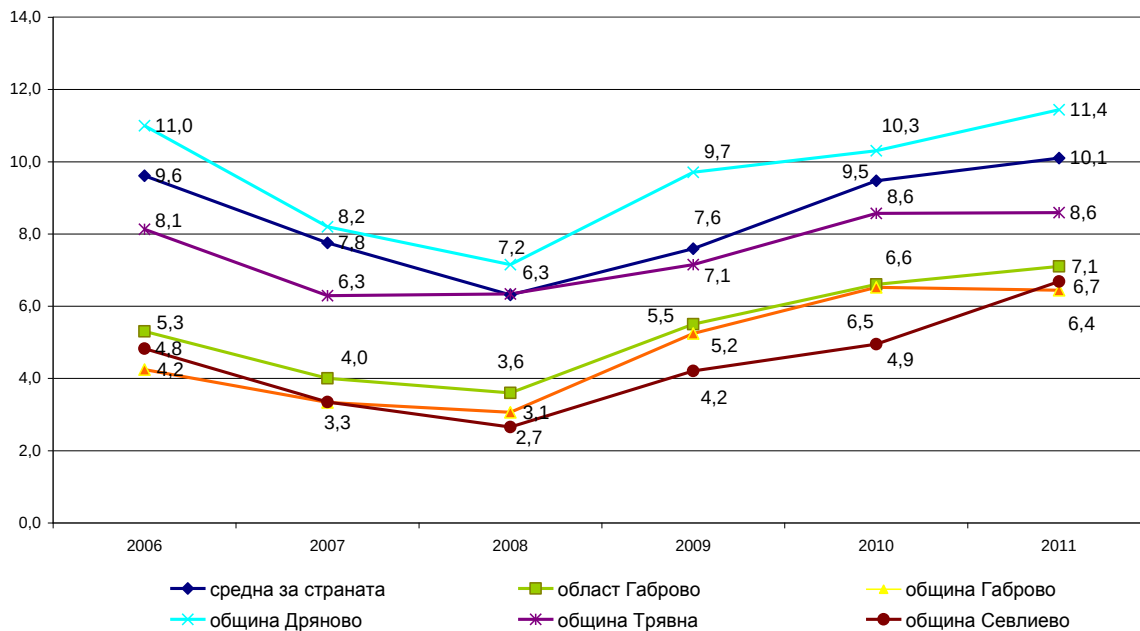
Разпределение на заетите по големина на предприятията в област Габрово за периода 2006 - 2010 г.

Източник: НСИ

Структурата на зетите лица, разпределени по икономически сектори показва, че най-голям е дялът на зетите в сферата на преработващата промишленост. Въпреки продължаващото им намаление от 2007 г. насам, те са почти два пъти повече от зетите в сектор Търговия и услуги. Останалите сектори, с изключение на сектор Преработваща промишленост и Строителство, запазват нивата си на заетост относително стабилни през целия разглеждан период.

Равнище на безработица за периода 2006 - 2011 г.

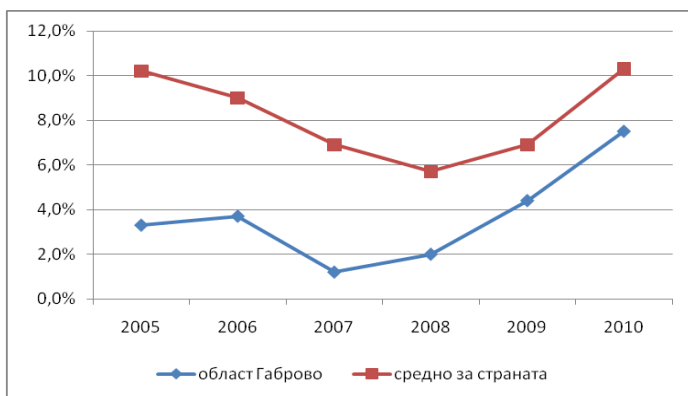

Източник: АЗ

Въпреки че е почти два пъти под средната за страната, тенденцията за равнището на безработица за област Габрово следва тенденцията на национално ниво – спад до 2008 г. и нарастване от 2008 г. до настоящия етап, в който размерът на безработицата в областта е 7,1% при средна за страната 10,1%.

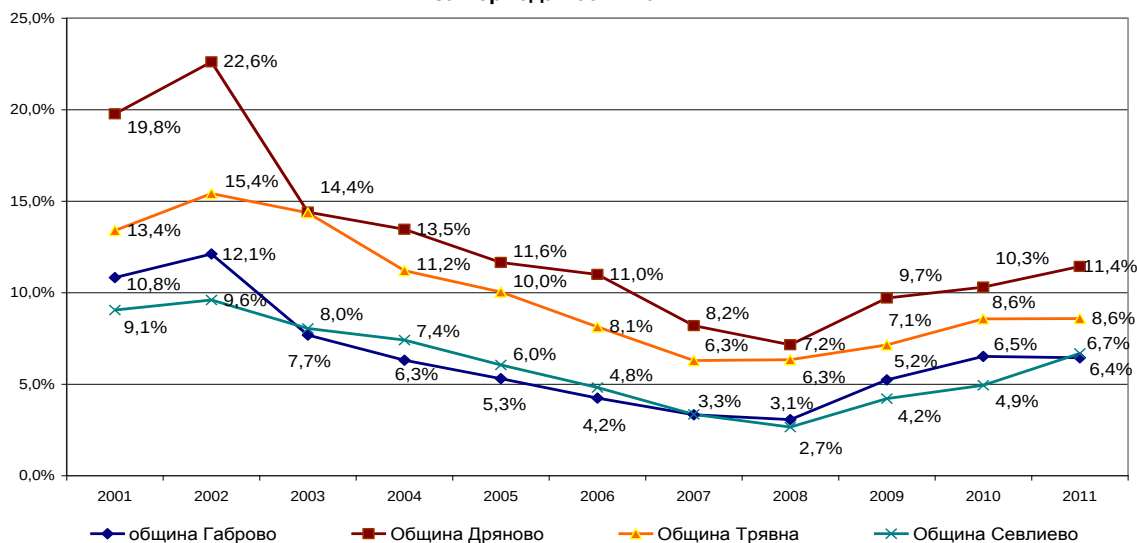
Средните стойности на безработицата във всички общини в областта, с изключение на община Дряново са по-ниска от стойностите на национално ниво за целия период от 2006 до 2010 г. Най-ниска е безработицата в общините Севлиево и Габрово.

Коефициент на безработица (%)

Стойностите на коефициента на безработица показват, че въпреки, че тръгва от много ниско ниво през 2007 г. в периода 2007 – 2009 г. безработицата в област Габрово нараства с по-бързи темпове от средните стойности за страната.

Средно годишни стойности на равнище на безработица в общините от област Габрово за периода 2001 - 2011 г.

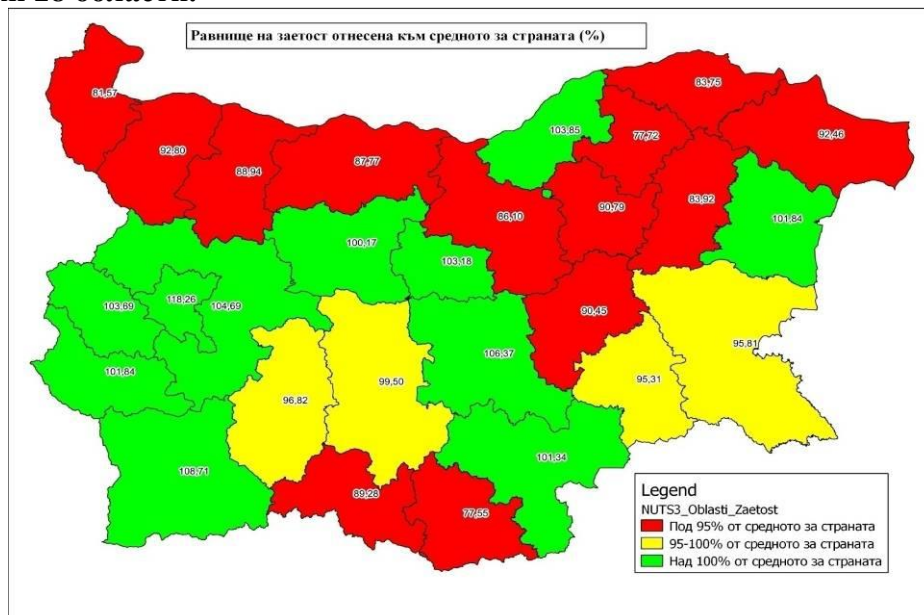

Източник: АЗ

Средногодишните стойности на равнището на безработица в общините от област Габрово показват относително сходни тенденции на развитие. За 2001 г. най-високи са стойностите на равнището на безработица в община Дряново, следвани от община Трявна и община Севлиево. Най-ниски са стойностите на равнището на безработица в община Габрово за 2011 г.

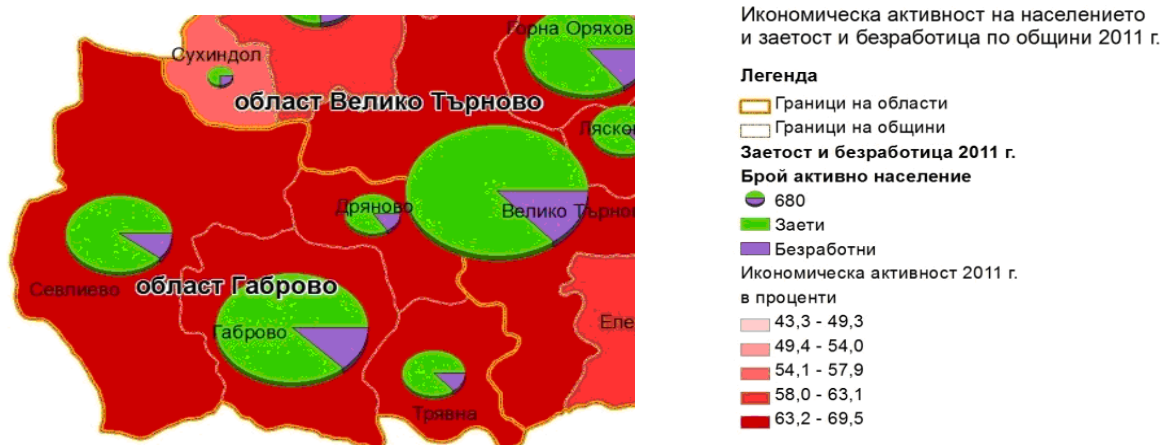
За сравнение с останалите области в страната може да бъде използван показателя Равнище на заетост, отнесен спрямо средното за страната, използван в доклад „Обща характеристика и сравнителен анализ на българските райони“, изготвен за целите на подготовката на ОП Регионално развитие за периода 2014 – 2020 г.

Представените данни показват, че област Габрово попада в първата група с Равнище на заетост над 100% от средното за страната (103,18). Данните, представени в доклада са за 2010 г. **По този показател област Габрово се нарежда на седмо място сред всички 28 области.**

Българското правителство определи националните цели за изпълнението на Стратегията Европа 2020. В сферата на заетостта, целта е: „Повишаване до 76% заетостта на жените и мъжете на възраст от 20-64 години“. На територията на област Габрово този показател се движи в границите 55 - 60% в последните години.

Икономическата активност на лицата на възраст между 15 и 64 г. в област Габрово следва тенденцията, валидна и за целия СЦР – тя е по-ниска от средната за България и значително по-ниска от средната за ЕС. Структурата на икономически активната част от населението също е по-неблагоприятна от средните показатели в ЕС, но коефициентът на заетост за 2011 г. за област Габрово е по-висок от средния за СЦР, който е едва 54.3 %.

Източник: Преброяване на населението 2011 г., НСИ

3.3. Население в бедност и в риск от социална изолация

Източник: НСИ

Линията на бедност за област Габрово следва тенденцията на развитие на стойностите за страната, като стойностите не надвишават средните за страната. За последната година, за която се разполага с данни, стойностите за област Габрово са 3 272 лева годишно при средна стойност за страната 3 540 лева годишно. По-ниската стойност на линията на бедност от средната за страната показва на практика, че в област Габрово разходите за живот са по-ниски от средните за страната, съответно прага на бедност е по-нисък от средния за страната.

Относителния дял на бедните спрямо линията на бедност за област Габрово е под средните стойности за страната. Въпреки това, е налице съществено увеличение на дела на бедните през 2008 и 2009 г. спрямо 2007 г., което отразява периода на най-голямо въздействие на икономическата криза върху местните икономики.

Делът на населението, живеещо с материални лишения, се увеличава драстично с близо 20% през 2008 спрямо 2007 г. Следва да се има предвид, че показателят „лица, живеещи в материални лишения“ е субективен показател, отразяващ възприятието на хората, базиран на въпросници към домакинствата относно конкретни показатели за материални лишения. Показателите са девет⁴, а лицето се определя, като живеещо в материални лишения, ако изпитва лишения по четири от въпросните девет показатели.

⁴ затруднения при плащането на определени разходи за жилище; възможности за едноседмична почивка извън дома; възможност за консумация на месо всеки втори ден; възможност за посрещане на неочаквани разходи; притежание на

3.4. Състояние и тенденции в развитието на социалните услуги

Планирането на социалните услуги на областно ниво се осъществява с участието на всички заинтересовани страни. През 2011г. е утвърдена Областна стратегия за развитие на социалните услуги с период на действие 5 години. Ежегодно се извършва актуализация на Стратегията в частта **„Обобщена таблица за планираните услуги”** и **„Оперативен план с времеви график за изпълнение”**.

Системата на съществуващите в област Габрово социални услуги е добре развита. Това показва и проведеното проучване по проект „Ефективна координация за стратегическо планиране и мониторинг на регионалното развитие на Област Габрово” – качеството на предоставяните социални и образователни услуги е оценено най-високо от населението, бизнеса и администрацията измежду всички публични услуги. Това се дължи на целенасочената политика, която се провежда през последните години – идентифициране на нуждите, планиране и ежегодно актуализиране на капацитетите на услугите.

Следва се провежданата държавна политика по деинституционализация на деца и възрастни. За целта приоритетно се разкриват услуги в общността, а се намалява резидентната грижа. Предлагащите нови социални услуги в общността индивидуализират подхода към рисковите групи и целят интегрирането им в социалните общности. Статистиката за капацитета на различните социални услуги в област Габрово сочи, че за сметка на специализираните институции, се увеличава капацитетът на центровете за обществена подкрепа и центровете за социална рехабилитация и интеграция. Това се дължи на нарасналия брой приемни семейства, поради преустановяване на услугата дневна грижа от ДДЛРГ. Перспективите пред децата, напускащи специализираните институции са реинтеграция в рожденото или разширеното семейство, настаняване в приемно семейство, осиновяване или настаняване в ЦНСТ (Център за настаняване от семеен тип). В област Габрово предстои да бъде закрит ДМСГД – Габрово, а в следствие да бъдат изготвени и планове за преобразуване на домовете за деца, лишени от родителски грижи в Габрово и Севлиево. Проблемите на хората с увреждания в повечето случаи са силно комплицирани и не могат да бъдат решени в рамките на една услуга. Необходимо е те да бъдат активно насочвани към ползване на цялата мрежа от услуги, които се предлагат в общността.

Като цяло потребностите от социални услуги в Област Габрово са сравнително задоволени. Наблюдава се настаняване на лица от цяла България в специализираните институции в областта, докато броят на лицата, настанени от област Габрово е относително малък. При добре планирани услуги от другите области в страната и съответните им общини, с наличните в Област Габрово услуги ще бъдат удовлетворени почти всички потребности. Основните задачи в сектора са повишаване на качеството на предоставяните услуги, максимална ефективност при предоставяне на услугите, мобилност и адекватна заетост на капацитетите.

Функциониращи социални услуги, делегирани от държавата дейности

Община	Вид специализирана институция/ социална услуга в общността	Целеви групи	Капацитет	Заетост към 31.12.2012 г.
Габрово	Дом за деца лишени от родителска грижа от 7 до 18/20 г.	Деца от 7 до 18 годишна възраст	35	25
Габрово	Дом за възрастни хора с физически увреждания	Лица над 18-годишна възраст с физически увреждания	36	36
Габрово	Дневен център за деца с увреждания	Деца с двигателни, зрителни, ментални и множествени увреждания и техните семейства	20	22
Габрово	Дневен център за възрастни хора с увреждания	Лица над 18 години с умствени увреждания	20	20
Габрово	Дневен център за стари хора	Възрастни хора – мъже и жени в надтрудоспособна възраст	40	52
Габрово	Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни	Лица, навършили 18 години с различни по вид и степен увреждания	40	63
Габрово	Център за настаняване от семеен тип за деца	Деца и младежи, напускащи специализирана институция, на възраст от 15 до 18 години или до завършване на средно образование, но не повече от 20г.	5	4
Габрово	Звено "Майка и бебе"	Бременни жени в последните месеци и майки с деца до 3г., които има риск да изоставят децата си	6	3
Габрово	Център за обществена подкрепа	Деца от 0 до 18г. жертва на насилие или злоупотреба; деца и младежи от специализирани институции и напускащи от специализирани институции; кандидати или одобрени приемни семейства; кандидати или вече одобрени осиновители	20	45
Габрово	Център за обществена подкрепа	Деца и младежи в риск, родители на деца в риск, кандидати за приемни родители или утвърдени приемни семейства, семейства в процес на осиновяване, осиновители, работещите в социалните домове	25	61
Габрово	Център за социална рехабилитация и интеграция за деца	Деца с нарушения от аутистичния спектър	20	23
Дряново	Дом за възрастни хора с психични разстройства	Възрастни хора с психични разстройства	110	110

Дряново	Дом за възрастни хора с деменция	Възрастни хора, страдащи от деменция и Алцхаймер	52	50
Дряново	Дневен център за деца и възрастни с увреждания	Деца и възрастни с увреждания	50	50
Дряново	Дневен център за стари хора	Самотни възрастни хора и възрастни с увреждания	40	49
Дряново	Преходно жилище	Лица с психични разстройства	5	5
Дряново	Защитено жилище 1 – с. Царева ливада	Възрастни хора с умствена изостаналост – мъже и жени	6	6
Дряново	Защитено жилище 2 – с. Царева ливада	Възрастни хора с умствена изостаналост – мъже и жени	8	8
Дряново	Защитено жилище - Гостилица	Възрастни хора с умствена изостаналост – мъже и жени	8	8
Дряново	Защитено жилище	Възрастни хора с физически увреждания	8	7
Дряново	Център за обществена подкрепа	Деца и семейства в риск от общността	15	17
Севлиево	Дом за деца лишени от родителска грижа от 7 до 18/20 г.	Деца, настанени в ДДЛРГ „Велика и Георги Ченчеви” град Севлиево	45	31
Севлиево	Дом за възрастни хора с умствена изостаналост - Батошево	Възрастни хора с умствена изостаналост	75	65
Севлиево	Дом за възрастни хора с физически увреждания – с. Столът	Възрастни хора с физически увреждания	30	30
Севлиево	Дом за стари хора – с. Добромирка	Възрастни хора в пенсионна възраст	75	71
Севлиево	Дом за стари хора с отделение за лежачо болни	Възрастни хора в пенсионна възраст	40	36
Севлиево	Дневен център за деца и младежи с увреждания	Деца и младежи от 3 до 18 г. с различни по вид и степен на тежест на увреждания	24	17
Севлиево	Наблюдавано жилище	Младежи от 18 до 25 години, напускащи ДДЛРГ; младежи от 18 до 25 години в риск	4	3
Севлиево	Наблюдавано жилище	Младежи от 18 до 25 години, напускащи ДДЛРГ; младежи от 18 до 25 години в риск	4	4
Севлиево	Център за обществена подкрепа	Деца, от 0-18 годишна възраст; деца в риск от изоставяне; деца, отпаднали от училище и техните семейства; деца жертви на насилие и техните семейства; бременни, при които има риск за изоставяне на бебето; кандидати за осиновители.	40	65
Трявна	Дом за стари хора	Лица придобили право на пенсия	40	40

Трявна	Дневен център за възрастни хора с увреждания	Възрастни хора с увреждания	30	27
Трявна	Център за социална рехабилитация и интеграция за възрастни	Лица /деца с физически или психически увреждания - от всички възрасти; лица с временен здравословен проблем - от всички възрасти; деца, в риск /по смисъла на ЗЗД/ - от 0 до 18 години; лица/деца, преживели или жертви на насилие - от всички възрасти.	40	40

В четирите общини на областта функционират общо 33 социални услуги, от тях 20 за възрастни, 12 за деца и 1 за деца и възрастни (смесена). Посочените капацитети са към 31.12.2012г. Анализът на капацитетите на функциониращите социални услуги в област Габрово показва, че заетостта им е близка до максималната като се изключат местата, където тече процес на деинституционализация. За социалните услуги от институционален тип предстои постепенно намаляване на капацитетите с последващо реформиране към услуги, близки до семейната среда.

Предвид процесите на деинституционализация, приоритетно е развитието на приемната грижа като устойчив модел на заместваща семейна грижа за деца, настанени в специализирани институции и на деца, в риск от изоставяне. До края на 2012г. в област Габрово са утвърдени 48 приемни семейства от Комисия по приемна грижа към РДСП, с влезли в сила заповеди за утвърждаване. 34 от тях са професионални и 14 доброволни приемни семейства. По проект «И аз имам семейство» на Агенция за социално подпомагане партнират 3 от общините в областта – Габрово, Трявна и Дряново. Реализацията на проекта, насочен към развитие на приемната грижа като алтернатива на настаняването на децата в специализирани институции, ще продължи и през 2014г.

Освен за социалните услуги, които са държавно делегирани дейности, финансиране се осигурява и за допълнителни социални услуги от дарения и от общинските бюджети. Така например, в Община Трявна функционира SOS детско селище, а в Община Габрово е разкрит „Център за обществена подкрепа” при Сдружение SOS „Детски селища” България. Дейността им се финансира от дарения и от SOS Киндердорф интернационал. Услугата за възрастни и хора с увреждания - „домашен социален патронаж” се финансира от общинските бюджети. Тя се предоставя в три от четирите общини на област Габрово – Габрово, Севлиево и Дряново.

Едно от предизвикателствата в социалната сфера е свързано със застаряването на населението в областта. Необходимо е системата за дългосрочна грижа (услуги за възрастни хора и хора с увреждания) да предоставя повече възможности и подкрепа за възрастните хора и да осигурява на хората с увреждания възможност да водят самостоятелен и независим живот, както и активно да участват в обществения живот. Една от задачите на национално ниво в тази посока е подобряване на механизма за координация между системите за социална и здравна грижа, както от гледна точка на политиките, така и от гледна точка на участващите структури.

Силни страни	Слаби страни
- Разработена Областна стратегия за развитие на социалните услуги (2010-2015) - Ясни цели в областта на социалните услуги, отговарящи на цялостната държавна политика - Добро взаимодействие между заинтересованите страни, включително между държавни и неправителствени организации в сферата на социалните дейности; - Осигурено финансиране за социална инфраструктура и разработване на социални услуги по оперативните програми - Наличие на кадри по специалностите: социални дейности, социална педагогика, логопедия, рехабилитация, психология, специална педагогика, които извършват социалните услуги - Сключени договори за съвместна дейност за предоставяне на социални услуги с неправителствени организации	- Забавяне процесите по физическо обособяване на нови социални услуги, тъй като се извършва по проект и се следват бюрократични процедури - Ниски доходи на преобладаващата част от нуждаещите се от социални услуги - Ограничени общински финансови ресурси за развитие на социалните услуги - Разпокъсаност на населените места, ограничаваща ползвателите на социални услуги - Липса на специализиран транспорт и неадаптиране на съществуващия обществен транспорт към потребностите на трудно подвижните хора - Наличие на “бариири” за трудно подвижните и незрящи лица в търговски обекти, заведения за обществено хранене и учреждения - Недостатъчно рехабилитационни услуги за инвалидите - Липса на адекватна социална политика в отдалечените населени места, насочена към подпомагане на застаряващото население и самотните хора
Възможности	Заплахи
- Засилване ролята на услугите, свързани с превенция - Развитие на ПЧП - Привличане на доброволци за работа с рискови групи - Привличане на допълнителни специалисти от други области на страната - Децентрализация и деинституционализация на социалните услуги в рамките на националната социална политика - Продължаване реформирането и реструктурирането на съществуващи специализирани институции за деца и лица (ДДЛРГ гр. Габрово, ДДЛРГ гр. Севлиево, ДМСГД с. Габрово, ДВХУИ с. Батошево, община Севлиево) - Засилване работата по развитие на приемната грижа в област Габрово - Осигуряване на по-адекватен достъп до социални услуги на населението от отдалечените села в областта	- Политическа нестабилност - Коренни промени в социалната политика на правителството - Зависимост от външно финансиране - програми и проекти - Недостатъчен интерес към приемната грижа и недостатъчен брой одобрени приемни семейства

- Осигуряване на възможности за непрекъснато обучение, обмяна на опит и добри практики с цел развитие капацитета на екипите, ангажирани с управление на социалните услуги и на доставчиците - Подобряване социално-икономическия статус на населението	
---	--

Социално подпомагане - През последните години в системата на социалното подпомагане е налице недостиг на финансови средства за социални помощи. Това определя и политиката по включване на рисковите групи в различни програми за заетост, вместо отпускане на месечно социално подпомагане. Въпреки тази тенденция плавното повишаване равнището на безработица през последните 3 години, в Област Габрово също се очаква увеличаване броят на лицата, които ще се нуждаят от подпомагане или друга активна социална политика. Част от проблемите със социалното подпомагане са свързани с високата степен на скрита заетост, липсата на точна информация за доходите на подпомаганите лица и семейства, реализиране на недостатъчно ефективни форми за натурално подпомагане.

Месечни помощи по ППЗСП по групи подпомагани, по данни на РДСП Габрово

Описание	2011 г.		2012 г.	
	брой	сума (лв.)	брой	сума (лв.)
I. Подпомагани лица и семейства - общо (1+2+3)	471	272222	502	300258
1. В подтрудопособна възраст - общо	1	715	3	691
а. деца, подпомагани на самостоятелно правно основание	0	0	2	340
б. семейства с родител /и/ в подтрудопособна възраст	1	715	1	351
2. В трудопособна възраст - общо	426	248655	456	271702
Общ брой безработни	327	0	361	0
а. лица	181	54440	175	55103
- в т.ч. безработни лица	130	0	128	0
б. семейства с двама родители	74	57636	86	60932
- в т.ч. безработни лица	108	0	126	0
в. семейства с един родител с дете /деца/ над 3 години	73	59967	84	62040
- в т.ч. безработни лица	55	0	64	0
г. семейства с един родител с дете /деца/ до 3 години	89	72891	98	88295
- в т.ч. безработни лица	34	0	43	0
д. семейства с деца, в които се подпомагат само децата	9	3721	13	5332
- брой деца	30	0	26	0
3. В надтрудопособна възраст - общо	44	22852	43	27865
а. лица до 65 години, живеещи сами	17	6951	20	8435
б. лица от 65 до 75 години, живеещи сами	22	12813	18	15837
в. над 75 години, живеещи сами	1	62	0	0
г. семейства до 70 годишна възраст	4	3026	5	3593
д. семейства с член /членове/ над 70 години	0	0	0	0
II. Подпомагани семейства на инвалиди - общо	62	24712	64	32149
-. Лица с трайно намалена работоспособност	66	0	66	0
- в т.ч. деца с увреждания	8	0	15	0

ПОКАЗАТЕЛИ /по брой случаи/	2005 г.	2007 г.	2009 г.	2011 г.	2012 г.
Подпомагани лица и семейства:					
- общо брой случаи:	1981	1023	467	471	502
- в т.ч в натура	5	102	64		
1. До 18 години	15	3	0	1	3
2. В трудоспособна възраст - случаи	1564	872	410	426	456
- в т.ч безработни лица	1145	722	241	130	128
3. В пенсионна възраст	402	148	57	44	43
4. Подпомагани семейства на инвалиди - общо	276	145	59	62	64

Данните за социалното подпомагане от РДСП – Габрово показват драстично намаление на броя на подпомаганите лица от всички групи в сравнение с данните за 2005г. Причините за това са няколко. От една страна, с изменения в нормативната уредба от 2007г. и 2010г. са затегнати правилата за отпускане на социални помощи. От друга страна се използват възможностите са включване на лицата в трудоспособна възраст и безработни в различни национални програми и проекти за трудова заетост. При групата на пенсионерите има ритмично повишаване на пенсиите, макар и в малки размери. Това увеличение, обаче, води до намаляване броя на имащите право на социално подпомагане пенсионери, тъй като те вече не отговарят на критериите за получаване на месечни помощи. Намаляването броя на подпомагани хора с увреждания се дължи както на включването им в различни национални програми и проекти на трудова заетост, така и на пошиването на пенсиите им, с което надвишават гарантирания минимален доход, определящ достъпа до месечно социално подпомагане.

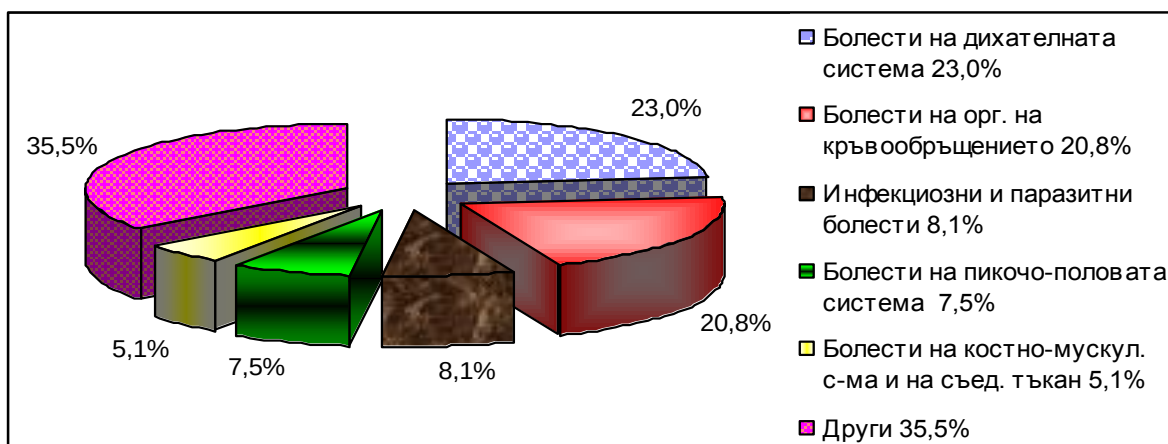
3.5. Здравеопазване

В сферата на здравеопазването няма дългосрочна стратегия на областно ниво за решаване на проблемите във функционирането на здравната система. Тенденциите за развитие следват националната политика. Основните проблеми в сферата касаят и област Габрово. В състоянието на здравния сектор могат да бъдат открити следните акценти:

■ влошени демографски показатели

През 2011г. процесът на демографско застаряване на населението в област Габрово е по-силно изразен, отколкото средно за страната, като се запазва тенденцията от предходните години. Относителният дял на населението над 65 години е 24,49% при 18,85% средно за страната. Средната възраст на населението в област Габрово е 46,2г., при средна възраст за страната 45,3г. Застаряването на населението е по-силно изразено в селата. **Влошените демографски показатели водят до повишена заболеваемост и ръст на хоспитализациите.**

По данни на РЗИ през 2011г. 92,65% от всички умирания в областта се дължат на пет класа болести, които се определят като социално значими (болести на начина на живот): на първо място болестите на органите на кръвообращението – 62,13%; на второ – злокачествените новообразувания – 19,26%; на трето – болести на храносмилателната система - 4,18%; на четвърто – болести на дихателната система – 3,95% и на пето – болестите на ендокринните жлези, храненето и обмяната – 3,13%.

Източник: РЗИ

■ **ограничен достъп до квалифицирана здравна помощ** - в следствие на намаляването доходите на населението, включително след пенсиониране, както и повишаване на безработицата и невъзможност на голяма част от хората да се осигуряват здравно, се ограничава достъпът до необходимата квалифицирана здравна помощ. Това води след себе си до цялостен незадоволителен здравен статус на населението в област Габрово.

■ **подценяване на профилактиката на здравето и превенцията на заболяемостта** – в следствие неефективното разпределение на средствата в системата между здравната профилактика, лечение и рехабилитация, имаща относително самостоятелен принос за нарастващите потребности от финансови средства, хроничния им недостиг и недофинансиране на системата – почти липсва политика на профилактика на здравето и превенция на заболяемостта

■ **намаляване на квалифицираните кадри в здравеопазването заради текучество на лекари и медицински персонал.**

Основните причини са ниското, немотивиращо заплащане и влошените условия на работа. Голяма част от квалифицираните кадри отиват в чужбина или в по-големи частни болници в страната. Изцяло липсва медицински персонал в някои от селата в областта. Едновременно с това се наблюдава и слабо професионален здравен мениджмънт в системата, който води до натрупването на дългове за болниците към държавата и доставчици.

■ **сринат авторитет на лекарите в обществото** – включително заради корупция и лошо отношение към пациентите.

■ **слаба взаимовръзка и координация между първичната медицинска помощ (личните лекари), специализираната извънболнична помощ, болничната помощ и спешната помощ.**

■ **липса на ефективно обвързване между интересите на частния сектор и обществените здравни интереси.**

Болнична помощ - По данни на РЗИ - Габрово към 31.12.2012г. населението на областта се обслужва от 7 болнични лечебни заведения. Всяка от четирите общини разполага с поне една многопрофилна болница, с изключение на Дряново. През май 2012 г. болницата в Дряново е обявена във фалит от Габровския окръжен съд и от март 2012 г. лечебното заведение е прекратило дейността си, поради натрупани дългове към

доставчици и държавата. В останалите общини функционират следните многопрофилни болници:

- МБАЛ “Д-р Тота Венкова” АД – Габрово
- МБАЛ “Д-р Стойчо Христов” ЕООД – Севлиево – разполага с всички основни и специализирани отделения
- МБАЛ „Акта Медика” ЕООД – Севлиево (частна) – разполага с 5 отделения – детско, вътрешно, акушеро-гинекологично, ортопедично и хирургично
- МБАЛ “Д-р Теодосий Витанов” ЕООД – Трявна

Освен тях в Област Габрово функционират и 3 специализирани болници:

- „Специализирана болница за активно лечение на белодробни болести – Габрово” ЕООД – лекуват се болни от туберкулоза от цялата страна.
- Детска специализирана болница за долекуване и продължително лечение на белодробни болести „Царица Йоанна” ЕООД – Трявна – лекуват се деца с белодробни заболявания от цялата страна.
- Държавна психиатрична болница – Севлиево – Тя е с четири отделения, в които има разкрити сектори за болни с висока, средна и лека степен на зависимост от грижи.

Статистиката сочи, че за да се компенсира намаляването на капацитета на болничните заведения, драстично се е увеличил броят на извънболничните. Също така, осигуреността с лекари за общините Габрово и Трявна е сравнително добра, малко по-ниска е за община Севлиево и драстично по-ниска за община Дряново, където има недостиг на медицински кадри.

В извънболничната помощ работят 2 диагностично консултативни центъра, 11 медицински центъра и множество лекарски практики. Към 31.12.2011 г. броят на болничните легла е 851, като прогресивно е намалял от 2008г. с близо 100 легла. От 9 през 2008г. медицинските центрове достигат 21 през 2011 г., а диагностично-консултативните

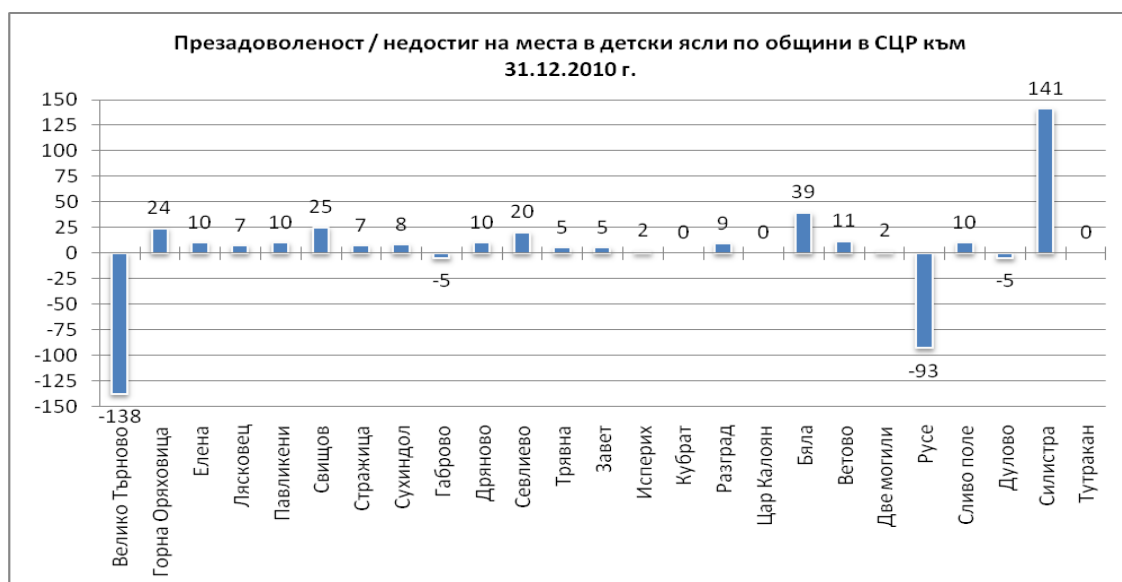
центрове са увеличили броят си на 11 през 2011 г. от 3 през 2008г. В заведенията за извънболнична помощ – МЦ и ДКЦ има разкрити общо 24 легла, а във функциониращия хоспис – 21 легла. Броят на медицинските специалисти (мед. сестри, фелдшери, лаборанти и др.), работещи по основен трудов договор е 870. Осигуреността на населението на област Габрово с легла в лечебните заведения за болнична помощ и с медицински персонал към 31.12.2011г. е по-висока от средната за страната. Тенденцията е към оптимизация на ползването на легловата база и ефективност на работата на болничните заведения.

Закриването на болницата в Дряново е причина за изключително ниските оценки на жителите на града за степента на удовлетвореност от здравните услуги. Това сочи проучване, направено сред представители на бизнеса, администрацията и гражданите в рамките на проект „Ефективна координация за стратегическо планиране и мониторинг на регионалното развитие на област Габрово”. Средната оценка е 1,54 при най-ниска оценка 1 и най-висока оценка 5. Това възприятие за неудовлетвореност от състоянието на здравната система личи и от оценките на жителите на другите общини, които също не надвишават средните. Основните идентифицирани проблеми са свързани с неудовлетвореност от достъпа и качеството на спешната помощ, материалното оборудване на лечебните заведения, квалификацията на медицинския персонал и качеството на предоставяните услуги.

Не бива да се пренебрегва и проблемът с **медицинското обслужване в училищата**. Грижата за здравето на децата и учениците се поема от ОПЛ и медицинските специалисти от здравните кабинети в учебните заведения. На територията на областта функционират повече от 40 кабинета, като основната част е концентрирана в община Габрово - 32 медицински кабинети (10 в общински училища, 5 в държавни учебни заведения и 17 в детски градини). Тези т.нар. общински здравни кабинети се издържат от общинските бюджети.

Периодично личните лекари извършват профилактичен преглед на по-голям процент от нуждаещите се, а на останалите - медицинските специалисти от училищата правят антропометрични измервания, включващи ръст и тегло. Проследява се и динамиката на заболяванията като най-често срещаните са: гръбначни изкривявания, болести на дихателната система, смущение в зрението, затлъстяване. Като цяло, обаче, политиката на превенция на заболяванията и профилактика на здравето при децата и учениците е недостатъчна.

Част от системата, свързана с Министерството на здравеопазването, са и **детските ясли на територията на областта**. Разпределението им на територията на областта е относително равномерно. Дисбаланс се наблюдава по отношение на осигуреността с места в яслените групи. В община Габрово към 31.12.2010г. има недостиг – т.е. има повече желаещи, отколкото са разполагаемите налични места, а в Дряново и Севлиево има свободни съответно по 10 и 20 места, съгласно посочените статистически данни в таблицата по-долу. Като цяло, се наблюдава трайна тенденция към увеличаване ползването на услуги от детските ясли. Увеличава се и броя на децата, ползващи храна от детска млечна кухня. Това налага адекватна реакция от страна на общините и съответно – осигуряване на по-голям обем услуги в сферата.

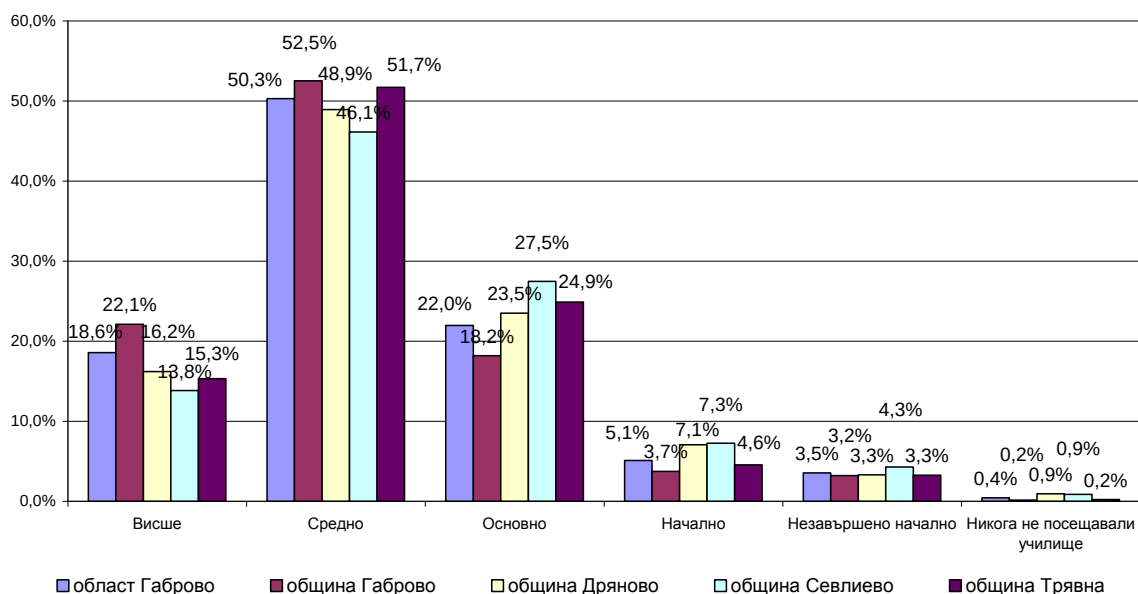

Източник: НСИ

3.6. Образование

Образованието е инвестиция в областта на човешките знания и умения, която може да въздейства положително върху икономическия растеж. Образователното равнище е важен фактор и за качеството на живот. Макар и косвено, степента на образованост характеризира равнището на компетенциите на населението и на работната сила. Тя е своеобразен показател за ръста на “човешкия капитал” на региона. Регионалната образователна система се стреми да обслужва потребностите от висококвалифицирани кадри във всички области на културата, икономиката, администрацията и бизнеса.

Разпределение на населението в област Габрово и общините в областта по степен на образование по данни от преброяване на населението 2011 г.

Източник: НСИ

В област Габрово преобладаващият дял на населението е със завършена степен на образование – средна – 50,3%, като най-висок е дела в общините Габрово и Трявна. С висше образование са 18,6% от жителите на областта, като най-много са те в община Габрово. Най-голям дял от населението с основно и начално образование се намира в община Севлиево.

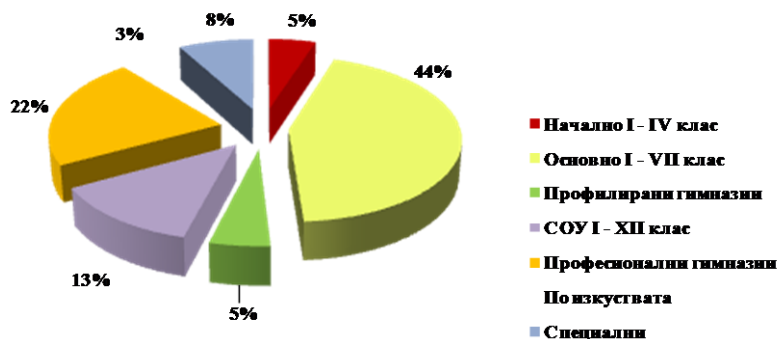
Между 2005 и 2010 г., броят на учебните заведения – общо в страната е намален със 17,9%, а в СЦР с 32,5% или почти два пъти повече. Същото се отнася за общообразователните училища и професионалните гимназии. Броят на преподавателите в страната е намален с 18%, а в СЦР – с 31%. Броят на учащите в страната е намален с 9,7 %, а в СЦР с 23,7%. В област Габрово ситуацията е сходна. Негативните демографските изменения в Габровска област са устойчиви през последните години.

В резултат на демографската картина, продължава тенденцията за намаляване на броя на учениците в областта от I до XII клас.

Община	Брой на учениците от I-XII клас в Габровска област						
	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2009/2010
Габрово	8 158	7 499	7 731	7 418	6 993	6 595	6 253
Дряново	1 407	1 535	1 307	1 221	1 123	1 057	980
Севлиево	4 826	4 805	4 536	4 385	4 150	3 796	3 715
Трявна	1 242	1 387	1 114	1 089	1 079	1 037	975
Област Габрово	15 633	15 226	14 688	14 113	13 345	12 485	11 923

В структурата на образователната мрежа в Габровска област, най-голям е дела на основните училища – 44%, следван от 22% дял на професионалните гимназии. Най-малък е броя на училищата по изкуства – на територията на областта има само едно – в Трявна.

Структура на образователната мрежа в област Габрово през учебната 2011-2012 година

Регионалната образователна система включва и **29 детски градини** в четирите общини. Те са изцяло под управлението на общинските администрации и съответно се издържат от общинския бюджет. Наблюдава се тенденция към увеличаване броя на децата и недостиг на местата, поради което в момента в община Габрово, например, се строи нова сграда за детска градина. Работи се и по множество проекти. Тенденцията за работа по проекти при детските градини в област Габрово се запазва и през 2010/2011 и

2011/2012 учебни години, като се наблюдава леко увеличение през учебната 2011/2012 година. Най-нисък е броя на работилите по проекти детски градини в община Севлиево, докато в община Трявна е 100%.

Функционирането на детските градини и училищата е в пряка зависимост от демографското развитие на населените места. Поради ниската раждаемост и външната миграция през последните 10 години абсолютният брой и относителният дял на младите хора намалява. Прогресията в тази тенденция налага закриване на учебни заведения с цел оптимизиране на структурата и ефективността на училищната мрежа.

След извършено преструктуриране, **регионалната училищна мрежа** е добре структурирана и пространствено разпределена система от държавни и общински училища, детски градини и обслужващи звена.

Структура на образователната мрежа в област Габрово през учебната 2011/2012 г. включва:

Вид училище	държавни	общински	общо
Начално I - IV клас	0	3	3
Основно I - VIII клас	0	19	19
Профилирана гимназия	1	1	2
СОУ I - XII клас	0	5	5
Професионална гимназия	7	2	9
По изкуствата	1	0	1
Специални	3	0	3
Общо за областта	12	30	42

В таблицата не са включени 3 извън-училищни педагогически учреждения:

1. Детски комплекс „Йовко Йовков”, гр. Севлиево;
2. Народна астрономическа обсерватория с планетариум – гр. Габрово;
3. Ресурсен център за за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца със специални образователни потребности – гр. Габрово.

Предучилищно образование - Структурите на предучилищното образование са добре развити по цялата територия на областта. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е добра с малки изключения.

Основно образование - Мрежата от училища, предлагащи възможности за придобиване на основно образование също е добре развита и относително балансирана по цялата територия на района. Най-голям е броят на учащите в община Габрово, както и в община Севлиево. По отношение на осигуреността с педагогически персонал, известен недостиг се наблюдава в Габрово, а преосигуреност – в Дряново и Трявна. Същевременно, под 1% са напусналите училище в Трявна. В тази сфера са и т. нар. средищни и защитени училища в областта, а техният брой е както следва:

Учебна година	2009/2010 г.	2010/2011 г.	2011/2012 г.
Брой средищни училища	13	13	15
Брой защитени училища	1 - ОУ „Васил Левски”, с.Шумата	1 - ОУ „Васил Левски”, с.Шумата	2 - ОУ „Васил Левски”, с.Шумата и ОУ „Св. Солунски братя”, с.Крамолин

Средно образование - Училищата, предлагащи възможности за завършване на средно образование са съсредоточени предимно в по-големите населени места на територията на района. Средни училища има във всички общини на областта. През последните години се наблюдава тенденция за засилване на ролята и значението на професионалните гимназии

за сметка на профилираните и общообразователните. Като успоредно с това тече и ще продължава да тече процес на преминаване на професионалните гимназии от държавно към общинско управление и финансиране. Наблюдава се и тенденция за сливане на гимназии и сливане на паралелки с цел запазване на палитрата от професии и специалности, отговарящи на потребностите на местния бизнес.

Висше образование - Технически университет – Габрово е образователен и научен център, който предлага качествено обучение в три факултета с 23 катедри по програми за образователно-квалификационните степени бакалавър и магистър и за образователна и научна степен доктор, както и по програми за квалификация и следдипломна специализация в системата на продължаващото обучение. Университетът активно участва в европейските образователни и изследователски програми и осъществява ползотворно сътрудничество с български и чуждестранни университети. Партньори на ТУ-Габрово са над 150 университета и научни институции.

	ВУЗ брой	Преподаватели		Студенти		Завършили	
		2005/2006	2011/2012	2005/2006	2011/2012	2005	2011
СЦР	5	2286	2 424	35754	41 232	8076	9 770
В.Търново	3	1273	1 394	21000	25 587	5909	7 068
Габрово	1	273	267	6441	5 850	560	880
Разград	1 филиал	32	42	119	294	20	56
Русе	1	611	601	7622	9 089	1477	1 713
Силистра	1 филиал	97	120	572	412	110	53

Източник: НСИ

Кадрово обезпечаване - Като компонент на регионалната образователна система кадровото обезпечаване включва общия брой на педагогическите кадри в региона, тяхното образование и професионална квалификация.

Наблюдаваната демографска тенденция за застаряване на населението оказва влияние и върху състоянието на педагогическите кадри в областта. Разпределението на педагогическия персонал по възраст потвърждава очертаната през 2005 г. трайна тенденция за намаляване на младите педагогически кадри в сферата на средното образование. Най-голям е броят на персонала във възрастова група от 45 г. до 50 г., следван от групата от 40 г. до 45 г., което пряко кореспондира и с професионалния опит и продължителността на трудовия стаж на заетите в системата.

Съотношението на мъжете и жените, заети в сферата на средното образование е в полза на жените - 81%. Тук тенденцията в съотношението се запазва.

Динамичната социално-икономическа обстановка в областта рефлектира върху образователната система в областта и в частност върху структурата и развитието на средното образование. В резултат от интензивното взаимодействие между социално-икономическите условия и образователната структура, както и в резултат от променящите се изисквания на регионалната общност към училището, се открояват и някои специфични проблеми:

➤ Проблеми, свързани с прибиране и задържане на учениците

Основните проблеми произтичат от бездействието на определени институции при изпълнение на задълженията им, определени в нормативните актове:

- Общините не осъществяват дейности за установяване на местоживеенето на преместените ученици, напуснали населените места или страната, без да уведомят училището;

- Отделни общини не контролират и не наблюдават достатъчно прибирането и задържането на подлежащите на задължително обучение деца до 16-годишна възраст в училище, средната месечна посещаемост на децата в детските градини и броя на учениците в полуинтернатните групи.

- Дирекциите „Социално подпомагане”, след писмено уведомяване от училищата, не информират и не консултират учениците, преди налагане на наказания по реда на чл.139 от Правилника за прилагане на Закона за народната просвета.

- Заложените дейности в общинските планове за действие на комисиите за закрила на детето, относно проучване и преодоляване на причините за отпадане на ученици от обучение, не се изпълняват.

Пряко отражение на демографските процеси е и продължаващата тенденция, свързана със затруднения при изпълнението на държавния план-прием.

Предоставените данни от РИО на МОМН ясно показват предпочитанията на учениците за профилирано и професионално образование, както и стремежът към високо качество на образованието, обвързано с определена образователна перспектива или професионална реализация след завършено средно образование. Съпоставката на изпълнението на държавния план-прием в професионалните училища след завършен VII клас и след завършено основно образование сочи, че училищата в областта предлагат увеличение на възможностите за избор.

Налице е вече осъзната необходимост за прием в паралелки след завършен VIII клас, насочени към перспективни професии и специалности, пряко обвързани с развитието на бизнеса в региона и необходимостта от квалифицирани кадри със средно образование.

Материално-техническата база - Състоянието на материално-техническата база на значителна част държавните и общински детски градини, училища и извънучилищни педагогически учреждения е задоволително, но следва да се има предвид, че тя е изграждана съобразно обществените и образователни потребности при други икономически и социални условия.

Продължителната експлоатация, занижените през последните години средства за ремонт, поддръжка, обогатяване и развитие, както и новите, нормативно дефинирани стандарти за високо качество на образованието чрез държавните образователни изисквания, определят необходимостта от качествен скок за промяна на състоянието на материално – техническата база и нов управленски подход при решаването на проблемите, свързани с нейното съвременно развитие.

На територията на Габровска област спешните ремонти, касаещи условията за безопасен труд на децата, учениците и кадрите на образованието за осъществяване на ефективен учебен процес са извършвани веднага. МТБ се поддържа и обновява според финансовите възможности на общината и бюджетите на отделните учебни и детски заведения.

Реализиране на проекти - Ръководствата на общините, учебните и детски заведения съзнават своята отговорност за опазване и доразвиване на материално-техническата база, като в последните години насочват вниманието си към търсене и

разработване на проекти за участие по програми с цел обновяване на същата. Тенденцията за интерес към възможностите, които дава работата по проекти продължава и през следващите години.

**БРОЙ ДЕТСКИ ГРАДИНИ, УЧИЛИЩА И ОБСЛУЖВАЩИ ЗВЕНА,
РАБОТЕЩИ ПО ПРОЕКТИ ПО УЧЕБНИ ГОДИНИ**

Учебна година	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Общ брой детски градини - 29	21	21	24
Общ брой училища - 39	31	26	38
Общ брой ОЗ - 3	0	1	1
Работещи по проекти в област Габрово (%)	детски градини - 72% училища- 79% ОЗ – 0%	72% 67% 33%	83% 97% 33%

Специфични проблеми на образованието

Образованието е отворена система с взаимни рефлексии към и от общественоеикономическото развитие. В движението към новия тип икономика, достъпът до актуална информация, мотивацията и уменията се използват от всеки гражданин в условията на динамичен пазар на работната ръка и се превръщат в ключови предимства на всеки индивид в условията на конкуренция. В тази връзка, специфичните за региона образователни проблеми са следствие от необходимостта да се преосмислят акцентите на необходимите образователни промени в страната и региона, а именно:

- На училището все още не се гледа като на институция, предлагаща образователни услуги на учениците, обществото и бизнеса. Терминът “качество” тук се въвежда от индустрията.
- Очакваният резултат от образованието (знания, умения, компетентности) е продуктът на образователната система, като ученикът, в края на определен етап от обучение, все още не е носител на социално – икономическите перспективи на региона и страната. Налага се да продължи своята квалификация от тук насетне за да задоволи потребностите на бизнеса.
- В мотивационната сфера на субектите и обектите на образованието все още не са установени връзките с въвежданите държавни стандарти, както по отношение на формиранията у ученика, така и по отношение на изискванията към професионалното поведение на учителя.
- Развитието и обогатяването на учебната среда и в частност насищането ѝ с информационни и комуникационни технологии и многообразни информационни източници е основен проблем, решаването на който е пряко обвързан с проблема за успешното взаимодействие между държавата, общините и бизнеса, както в страната, така и в региона.
- Овластяването се участниците в процеса на обучение с цел формиране на активни, творчески, но и отговорни за своите дела личности – ученици, преподаватели, експерти,

директори и др. е проблем с отражение на регионално и държавно равнище, решаването на който пряко ще предпостави решаването на част от изложените проблемни акценти.

ИЗВОДИ И КОНСТАТАЦИИ:

Позитивни:

- Наличие на относително добре структурирана образователна система.
- Съхранена в значителна степен традиция на местното население за получаване на качествено и перспективно образование.
- Относително високо образование и професионална квалификация на педагогическите кадри.
- Обезпечено в значителна степен училищно здравеопазване

Негативни:

- Тенденция за прогресивно намаляване на броя на учениците, което води до закриване на училища и детски градини и изменение на структурата на регионалната образователна мрежа.
- Слаба обвързаност на обществото и бизнеса с проблемите на образованието.
- Разминаване между потребността от кадри на пазара на труда и предлаганите в професионалните училища професии и специалности.
- Изменение на отношението на различните слоеве от обществото към образованието като ценност.
- Тенденция за намаляване на заетите с педагогически услуги.
- Тенденция за застаряване на педагогическите кадри.
- Тенденция за недостиг на кадри за чуждоезиково обучение, информатика и информационни технологии, математика и природни науки.
- Липса на алтернативни форми в училище за ангажиране на свободното време на учениците и за развитие на потребностите им в малките населени места.

3.7. Култура

В период на финансова и икономическа криза една от най-засегнатите области е духовната и културата. Проблемите са много, но основните са липсата на финансови ресурси и произтичащите от това затруднения при организиране на културни прояви. Тенденция е вече наблюдавания се спад в посещаемостта на същите от населението, трудности по поддръжката и съхранението на културните и историческите паметници и сгради. Инфраструктурата за култура в голямата си част е морално остаряла или се нуждае от основен ремонт.

Територията на Габровска област е наситена с обекти с образователна и културна стойност, много от които с регионално и национално значение. Тя е привлекателна за национален и международен туризъм, поради: близостта на Стара планина, чистата природа и свежият планински въздух; природните, исторически и етнографски забележителности (НП „Централен Балкан”, ПП “Българка” и др.); културните паметници, уникалните архитектурни комплекси като АЕК „Етър”, АИР „Боженци”, Трявна; изключителните антропогенни ресурси и културни събития от международно и национално значение напр. Международен фестивал на хумора с ежегоден карнавал, Международно биенале на хумора и сатирата в изкуствата, Международен фестивал на

комедийния спектакъл, Национална среща-наддумване “Благолаж”, Международен панаир на народните занаяти, Дни на камерната музика, Славейкови дни на културата, Националния фолклорен фестивал в с. Жълтеш, Традиционен празник на тиквата в община Севлиево и др.

Културните обекти, традиции и прояви са с местна, национална и международна значимост са разгледани подробно в контекста на развитието на туризма – раздел ИКОНОМИКА.

Средища на културното развитие и обогатяване на населението са музеите, театрите, читалищата, библиотеките, галериите и др. Културните институции са призвани да осъществяват обществено значима дейност – да съхраняват и развиват духовната памет, като я правят достъпна за другите култури и за следващите поколения. Анализът на състоянието на местните обекти и организации дават отговор доколко те осъществяват тази задача.

	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Музеи в област Габрово (брой)	9	9	9	9	9
Посещения	335 695	336 054	336 159	336 891	336 122
Експонати	375 355	375 512	375 647	375 711	375 823
Персонал общо	178	180	180	180	182

През последните години се увеличава посещаемостта. Запазен е общия брой на музеите – 9, 5 от тях са общоисторически, 4 са специализираните.

На територията на област Габрово работят два театъра, които се намират в административния център Габрово. Това са Драматичен театър „Рачо Стоянов” (носител на държавни отличия, участвал в много чужди фестивали) и Държавен куклен театър. Общия брой места за зрители е 515.

ТЕАТРИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО	2005 г.	2010 г.
Брой	2	2
Места	518	515
Представления	380	385
Посещения - хиляди	43	40
Среден брой посещения на едно представление	111	110

Община Габрово в рамките на проект, финансиран по Оперативна програма “Регионално развитие” обнови и модернизирала зала “Възраждане”, като към момента има една мултифункционална зала с 350 места.

Създаденият през 2005 г. Регионален експертно-консултантски и информационен център „Читалища”– Габрово (структура към Министерство на културата) подпомага дейността на читалищата от цялата област и модернизирането им като основни културни и информационни центрове за местната общност. Съвместно с читалищата, общините и областна администрация се провеждат редовни срещи на читалищата, в рамките на които се популяризират добри практики от проекти и възможности за участие на читалищата в проекти.

На територията на област Габрово към 31.12.2012 г. функционират 77 читалища, 18 от които в градовете и 59 в селата. Те осъществяват разнообразна читалищна дейност в

различните сфери на изкуството, науката, културата, социалните услуги и туризма и подпомагат оформянето на културно-просветния облик на областта. Многобройните им състави намират изява извън пределите на региона и страната и се превръщат в истински културни посланици на България в Европа и света. Демографският срив и липсата на млади хора, особено в по-малките села, влияе крайно негативно върху активността на читалищата и културния живот на населеното място.

Финансирането на читалищата от Габровска област е главно от държавния бюджет - от Министерство на културата. Читалищата набавят и собствени приходи - от членски внос, изяви на съставите, работа по програми и проекти, дарения и спонсорство.

Общините подпомагат читалищата на тяхна територия, като финансово обезпечават провеждането на читалищни мероприятия, поемат транспортните разходи за престижни участия на читалищни състави в събори и фестивали в страната, в отделни случаи отпускат парични средства за ремонти, поддръжка на техниката и годишен абонамент. Все повече читалища започват да работят по проекти и програми. За съжаление все още липсва необходимият капацитет от специалисти, особено в малките населени места, който да подпомогне развитието на този процес. Сградният фонд на читалищата е в сравнително добро състояние. В някои общини при възможност по проекти и програми и с местни средства се извършват ремонти – предимно частични. Проблем на 5 читалища остава липсата на сгради за осъществяване на читалищна дейност.

Повечето от читалищата в Габровска област извършват библиотечна дейност. В предлагането на тази традиционна за читалищата услуга се наблюдава развитие. Читалищните библиотеки (в по-големите населени места) не само обновяват фондовете си с нови книги и периодичен печат, а с навлизането на новите компютърни технологии, те предлагат все по-богата информация на читателите.

	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Обществени библиотеки	49	50	51
Библиотечен фонд	1 025 258	1 062 699	1 057 418
Читатели	9 021	9 856	10 032

Регионална библиотека “Априлов - Палаузов” – Габрово е най-голямата общодостъпна и богата като фонд библиотека в областта и по Закона за обществените библиотеки е основна в Габровска област като събира, съхранява, организира и предоставя за ползване библиотечно – библиографска информация. Притежава фонд от над 260 000 библиотечни единици и извършва библиотечно – информационно обслужване на местната общност. Тя е архив на краеведския печат и литература. РБ „Априлов – Палаузов” е експертно – консултантски и методичен център за читалищните библиотеки в област Габрово като събира и предоставя информация за библиотеките на органите на държавната и местна власт.

РБ „Априлов – Палаузов” е и регионален координационен център за 16 обществени библиотеки, целеви по програма “Българските библиотеки - място за достъп до информация и комуникация за всеки” (“Глоб@лни библиотеки”). Програмата осигурява нова компютърна и периферна техника; предоставя безплатен достъп до Интернет за населението в обществените библиотеки в България; организира обучение на библиотечни специалисти в компютърни умения, нови услуги и електронно съдържание

за потребителите в библиотеките; библиотечен мениджмънт, общуване с потребители и общности; както и застъпничество и управление на проекти.

Всички тези дейности са предпоставка за модернизиранието и превръщането на библиотеките в по-привлекателно място за хора от всички възрасти.

Културна сфера – проблеми, тенденции, изводи

Област Габрово е богата на културни институции от национално и международно значение. Те са една от предпоставките за опазване и обогатяване на културното наследство и развитие на туризъм в областта. Проблем все още е недостатъчната финансова обезпеченост за развитието на културата и поддържане на базата. Необходимо е да се търсят алтернативни финансови източници. Необходимо е осъществяване на довършителни и ремонтни дейности, обновяване и реконструкция на сградите на отделни културни институти с цел осигуряване на по-добри условия за работа и на по-качествени услуги за гражданите. Общ проблем за културно-историческото наследство в областта са недостатъчните грижи за поддържане на паметниците на културата поради недостига на средства и подходящи механизми. Някои от тях са изоставени и без сериозна защита, нанесени са значителни щети и от времето, и от иманяри. Ефективното използване на културните ресурси на региона ще създаде мултипликационен ефект и в други сектори на регионалната икономика, в частност туризма.

3.8. Младежки дейности

Състояние на неправителствените организации – От регистрираните НПО в област Габрово около 25 са организациите, работещи по проблемите на младите хора, като по-голямата част са концентрирани на в община Габрово. Към декември 2012 година по неофициални данни активна дейност развиват не повече от 10 организации.

В Габровска област съществуват организации и институции на местно ниво (читалища, центрове за работа с деца, младежки центрове и младежки информационно консултантски център), които не са младежки организации (т.е. по-голяма част от членовете и управителните им органи не са младежи), но са доставчици на услуги за деца и младежи в общността – образователни, услуги за свободното време, социални услуги и други програми и инициативи.

В сравнение със състоянието преди 2010 г. се отчита трайна тенденция в броя на работещите младежки организации, а в същото време има известно увеличаване на броя на услугите и дейностите за младежи, в т.ч и такива които се организират в училищата.

Единици са НПО/младежките групи, осъществяващи конкретни дейности по младежка проблематика по места, а именно: Сдружение “ИМКА” – Габрово; Български Младежки Червен Кръст, регион Габрово; Сдружение “Социален диалог” – Габрово; Сдружение МОГА, Дряново; Младежки клуб „Българи”, Дряново и др. През 2010 г. беше създаден и Областен младежки съвет, който има за цел обединяване на усилията и споделяне на опит на деца и младежи от различните общини в областта.

На територията на община Габрово активно работи Общински съвет по наркотични вещества (делегиран бюджет), клубове за здравно образование в общинската училищна мрежа, Младежки информационно-консултантски център, домакинстван от ИМКА – Габрово и др.

Някои от другите доставчици на младежки услуги в общността са: Младежки център, Севлиево; Детски комплекс „Йовко Йовков”, Севлиево; някои читалища; частни обучителни центрове за развитие на чуждо езиковото обучение и на компютърни умения (Веда Консулт, Училища Европа, езикова школа Интензив, Център за езиково обучение Видима и др.). НПО, заедно с младежките клубове в училищата, структурирани като извънкласни дейности, са по-активни в иниципирането, подготовката и осъществяването на младежки проекти, насочени към решаване на разнородни проблеми на младите хора в общността.

На територията на Габровска област все по-рядко (в сравнение с периода 2005-2010 г.) се организират значими младежки срещи, в които да се дискутират актуални младежки проблеми и приоритети за развитие. Причината за това е и липсата на работещи механизми за взаимодействие между местната власт и младежката общност. Диалог се осъществява само и единствено в рамките на дейности по младежки проекти, иниципирани от общински администрации или НПО.

По отношение на осигуряване на средства за младежки дейности се наблюдават различни практики. Все по-малко средства, а някои общини изобщо не заделят средства предназначени за подобряване и развитие на младежка инфраструктура и за младежки дейности, осигурени от общинския бюджет. Тъй като на територията на малките общини няма голям брой активно работещи младежки организации и структури, то обема от привлечени средства от НПО за младежки дейности, обучение и развитие на младежки лидери, е сравнително малък. В Габрово младежките дейности се финансират частично от бюджета на Община Габрово целево за конкретни дейности и иниципации, чрез общински фонд „Култура” и една значителна част от средствата се осигуряват от НПО чрез проекти, подкрепени от национални програми и иниципации, финансиране от ЕС и други донорски програми. Община Севлиево финансира, чрез бюджета си дейността на Младежки център – Севлиево.

С членството на България в ЕС се откриха нови възможности пред организациите, които същевременно поставят много високи изисквания по отношение капацитета на младежките организации и опита им да управляват проекти, както и по отношение на осигуряване на финансов ресурс, който да бъде използван под формата на оборотни средства (безлихвен/нисколихвен заем) за осъществяване на проектните дейности до окончателното плащане по съответния договор. Тези нови изисквания са истинско предизвикателство за организациите.

Съществува неизползван потенциал и потребност за партньорство между младежките групи и организации, които работят на местно и на областно ниво, както и участие в мрежи на европейско ниво.

Програми за свободното време и клубове по интереси към училищата - През периода 2009-2011 години към училищата в област Габрово съществуват общо над 50 клуба по интереси и над 15 вокални, танцови, спортни и театрални групи. В общините от областта има действащи 2 вокални групи; 5 танцови формации; 6 танцови състава - 3 средношколски, 2 детски и 1 студентски; 3 фолклорни ансамбъла; 3 хора – мъжки, женски и смесен, в които участват и млади хора, 4 школи по изобразително изкуство, 38 регистрирани спортни клуба, от които активни са около 30.

Участие на младите хора в живота на общността:

✓ Повече от 65 % от младите хора не участват в никаква организирана младежка структура, нито еднократно са участвали в младежки програми и иниципации;

✓ Значителен брой от младите хора на възраст 15-29 години нямат ясно очертани цели и намерения за бъдещо развитие и не получават адекватна подкрепа за това;

✓ Младите хора активно търсят информация за възможности за реализация в по-големите градове (София, Пловдив, Варна и др.) и чужбина. Съществува сериозна опасност от продължаваща миграция по икономически и социални причини;

✓ Младите хора не проявяват особен интерес към политическите и обществени събития. Липсата на незаинтересованост от обществено – политическия живот, апатия, са доказателство за сериозните дефицити в осъществяване на младежките дейности през последните 20 години;

Проблемите на младите хора, тяхната реализация и мястото им в обществения живот са едни от важните приоритети за бъдещето развитие на област Габрово и обуславят необходимостта от създаването на дългосрочна младежка политика в региона.

ВЪЗМОЖНОСТИ:

- Разширяване на партньорските взаимоотношения между младежи, неправителствени организации, общински и областна администрация.
- Оборудване на младежките домове и центрове със съвременна техника за създаване на информационни и консултантски центрове и центрове за развитие .
- Създаване на информационна банка за възможностите за младежки културно-исторически и еко туризъм в региона.
- Разработване и прилагане на програми с практическа насоченост за обучение и квалификация за разработването на проекти с младежка насоченост.
- Подкрепа за осъществяване на младежки инициативи и обмени в страната и с други чуждестранни партньори.

3.9. Спорт и отдих

В Габрово функционира една от най-модерните в страната спортни зали – спортна зала „Орловец”. През последните години залата е домакин на множество спортни и културни събития, вкл. национални и международни първенства. Общината разполага със стадион „Априлов” и спортен комплекс „Христо Ботев”, открити спортни площадки, квартални детски площадки и съоръжения. В ПМГ “Акад. Иван Гюзелев” по проект на Община Габрово са ремонтирани и модернизирани физкултурният салон и плувния басейн, като целта е да се подпомогне развитието на здравната култура и разумното оползотворяване на свободното време чрез спорт. Ползването на басейна е достъпно както за учениците от гимназията, така и за ученици от други училища на територията на гр. Габрово.

Основните видове спорт, обхванати на територията на област Габрово са: хандбал, борба, самбо, джудо, ориентирание, шахмат, волейбол, баскетбол, футбол, вдигане на тежести, спортна акробатика и др. Ежегодно се провеждат традиционни спортни турнири и шампионати.

В община Севлиево е изградена много добра спортна база: модерен стадион “Раковски”, спортна зала „Дан Колов”, три спортни площадки, тенис кортове, закрит плувен басейн, бази за спортен риболов. На 7 км. южно от града се намира мотополигон “Горна Росица”, на който ежегодно се провеждат кръгове от европейски и световен шампионати във всички класове мотокрос. Трасето е единствено в света, със 100

процента видимост. На територията на общината са регистрирани 21 спортни клуба. В град Севлиево, със средства от ОПРР е изграден парк за отдих, спорт и развлечения „Казармите”.

В община Трявна има два плавни комплекса, съответно в градовете Трявна и Плачковци, спортен комплекс с две футболни игрища, лекоатлетическа писта, два тенис корта. С финансиране от Програмата за развитие на селските райони Община Трявна изпълнява мащабен проект по мярка 321. В рамките на проекта бяха изградени две спортни площадки за широко обществено ползване в кв. „Светушка”, гр. Трявна с полифункционално игрище за хандбал, футбол на малки вратички и игрище за волейбол с изкуствена тревна настилка. Завърши и модернизацията на спортния комплекс в гр. Плачковци с обновено футболно игрище, трибуни за 200 зрители, нова сграда със съблекални, тенискорт с трибуни за 130 зрители, комбинирана спортна площадка за хандбал, волейбол и баскетбол с трибуни за 195 зрители, паркинг, алея. Предстои завършването и на спортния комплекс в гр. Трявна. В комплекса има новоизградена административна сграда, трибуни за 3000 зрители, спортна зала за борба и карате, тренировъчно футболно игрище, хандбално игрище, комбинирана спортна площадка за волейбол и баскетбол, сектори за тласкане на гюлле, дълъг скок и сектор за хвърляне на диск, съблекални и възстановителен център, тенискорт с трибуни за зрители, паркинги.

Материално техническата база в община Дряново включва: общински стадион "Локомотив"; Спортен интеграционен и рехабилитационен център; физкултурни салони в училищата и техните открити спортни площадки; открити спортни площадки; квартални детски площадки и съоръжения. Основните направления са масов спорт, ученически спорт и спортни клубове, поддръжка и ремонт на спортните съоръжения и обекти. През последните година в община Дряново са завършени много проекти, спомагащи за развитието на спорта и обогатяването на материално техническата база – спортни площадки на СОУ "Максим Райкович", физкултурен салон – ОУ "Св.Св. Кирил и Методий", открит спортна площадка – ПГИ "Рачо Стоянов", открит спортна и детска площадка – квартал Априлци, детска площадка – квартал "Изгрев", детски съоръжения на територията на града.

Спортните клубове от Област Габрово са до голяма степен оставени на самофинансиране с неясни цели приходаизточници и субсидии. Средствата, които им се полагат са много оскъдни и нямат определена периодичност. По-голямата част по дейността, свързана с осигуряване на финансирането им се реализира от ръководствата на спортните клубове и треньорите. Дейността им често е насочена предимно към търсенето на средства, вместо към работа с децата и младежите за спортни постижения. Това оказва негативно влияние върху дисциплината и учебно – тренировъчния процес. Издръжката на най-добрите състезатели е недостатъчна, поради което някои от тях предпочитат други клубове и градове, или се отказват рано от спорта. Това води до обезсърчаването на останалата част от спортистите.

На територията на Габровска област функционират няколко зони за отдих. ***Трябва да се отбележи местността Узана, която поражда все по сериозен интерес за излети, почивка и през зимните месеци за активно занимание с зимни спортове.***

Проблеми:

- недостатъчно средства за поддържане и основен ремонт на повечето от съществуващите спортни бази и за закупуване на спортни съоръжения и екипировки, за финансиране на спортни изяви;

- слабо е развит масовия туризъм сред младежите;
- недостатъчна спортна база за масово ползване от хора с увреждания;
- липса на достатъчно възможности за практикуване на спортни дейности;
- финансовите средства за спорт и масов туризъм са силно ограничени.

Възможности:

- възстановяване на ученическите спортни школи и отбори;
- възстановяване и модернизация на спортните бази и обекти вкл. чрез концесиониране;
- приспособяване и оборудване на част от спортните бази за масов спорт и използване от хора с увреждания;
- изграждане на детски и спортни площадки и благоустрояване на досега съществуващите градски паркове;
- приспособяване и оборудване на част от спортните бази за масов спорт и използване от хора с увреждания.

4. ИНФРАСТРУКТУРНО РАЗВИТИЕ, СВЪРЗАНОСТ И ДОСТЪПНОСТ

4.1. Териториална структура на област Габрово

Селищна мрежа - Населените места в областта са 356, от които 5 града – Габрово, Дряново, Севлиево, Плачковци и Трявна. По данни на НСИ за 2011 г. средната гъстота на населените места е 17,6 н.м./100 км² при средна за страната – 4,78 н.м./100 км². Същевременно гъстотата на населението в областта е 60,7 жит./м² и е под средната за страната - 66,4 жит./м². Това съотношение ясно показва процесите по обезлюдяване на територията.

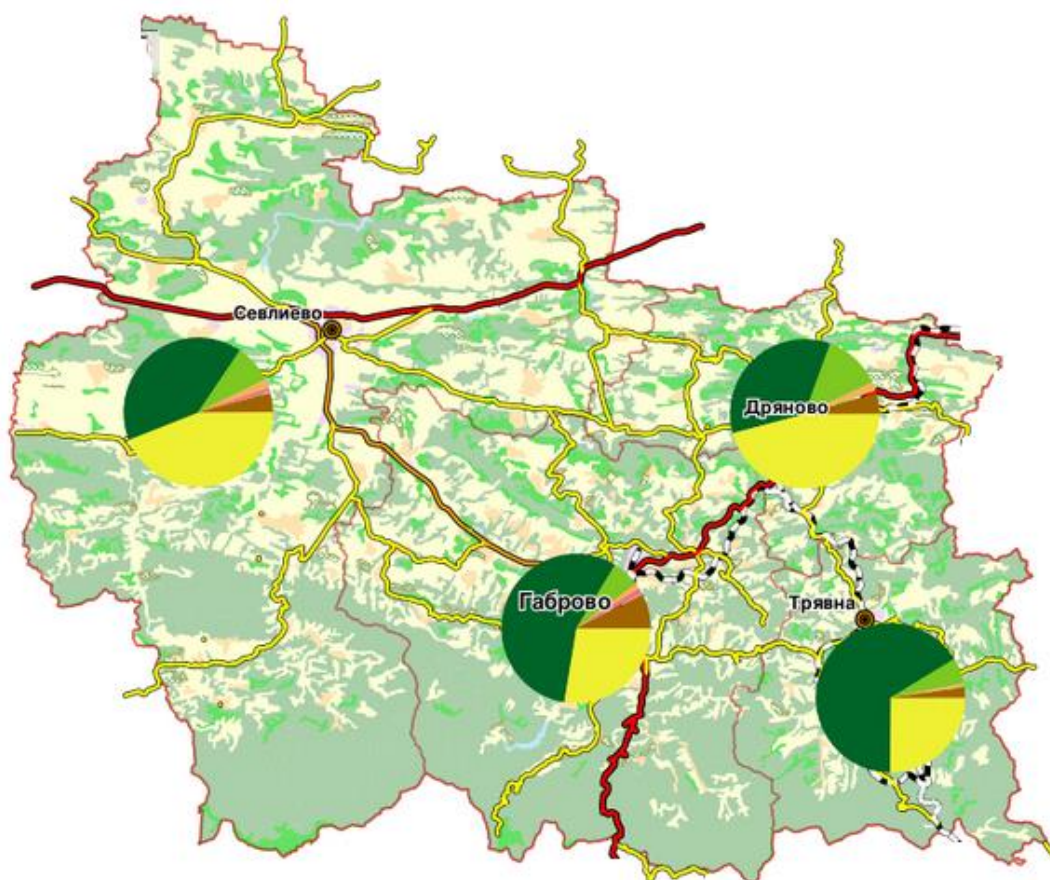
Функционална категоризация на общините и населените места - Категоризирането на административно-териториалните и териториалните единици се извършва въз основа на определени критерии и показатели за категоризиране на общините, кметствата, районите и населените места в Република България. Критериите и показателите се определят от Министерски съвет. Категоризацията се извършва от МРРБ и влиза в сила със заповед на министъра на регионалното развитие и благоустройството, която се обнародва в „Държавен вестник“.

За основната административно-териториална единица – общината са формирани пет основни критерия и допълващи такива към някои от тях, и за всеки от тях са подбрани показатели. За населените места са формирани четири основни критерия и допълващи към някои от тях и характерни показатели. Всеки от критериите и показателите показва отделни характеризиращи аспекти на развитието на съответната единица. Категориите са от 1 до 8, ранжирани от високи към ниски. Съгласно Заповед № РД-02-14-2021/14 август 2012 г. на МРРБ общините и населените места в областта са категоризирани, както следва:

ЕКАТТЕ	ОБЩИНА	КАТЕГОРИЯ
GAB05	ГАБРОВО	1
GAB12	ДРЯНОВО	3
GAB29	СЕВЛИЕВО	2
GAB35	ТРЯВНА	3

	Населени места (брой)								
	категория								общо
ОБЩИНА	1	2	3	4	5	6	7	8	
Габрово	1	-	-	-	-	4	13	116	134
Дряново	-	-	1	-	1	1	2	58	63
Севлиево	-	1		-	3	12	12	25	53
Трявна	-	-	1	-	1	-	-	104	106

Баланс на територията

Баланс по вид територия за община Габрово

- (27.6%) Земеделски територии
- (6.0%) Тревни площи
- (1.1%) Стопански територии
- (7.5%) Урбанизирани територии

- (56.2%) Горски територии
- (1.3%) Трайни насаждения
- (0.3%) Води
- (0.02%) Други

Баланс по вид територия за община Севлиево

- (44%) Земеделски територии
- (8.2%) Тревни площи
- (0.8%) Стопански територии
- (4.1%) Урбанизирани територии

- (40.5%) Горски територии
- (2.0%) Трайни насаждения
- (0.3%) Води
- (0.06%) Други

Баланс по вид територия за община Трявна

- (25.1%) Земеделски територии
- (5.5%) Тревни площи
- (0.2%) Стопански територии
- (2.2%) Урбанизирани територии

- (66.2%) Горски територии
- (0.7%) Трайни насаждения
- (0.05%) Води
- (0.06%) Други

Баланс по вид територия за община Дряново

- (45.9%) Земеделски територии
- (12.4%) Тревни площи
- (0.5%) Стопански територии
- (4.4%) Урбанизирани територии

- (34.7%) Горски територии
- (1.9%) Трайни насаждения
- (0.1%) Води
- (0.04%) Други

Източник: Регионална информационна система

ТЕРИТОРИИ С ОДОБРЕНИ КАДАСТРАЛНА КАРТА И КАДАСТРАЛНИ РЕГИСТРИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО към м.05.2013г.

Източник: Агенция по геодезия, картография и кадастър

По информация от Служба по геодезия, картография и кадастър – Габрово, териториите в област Габрово без одобрена кадастрална карта и кадастрални регистри /кккр/ към м.05.2013г. са:

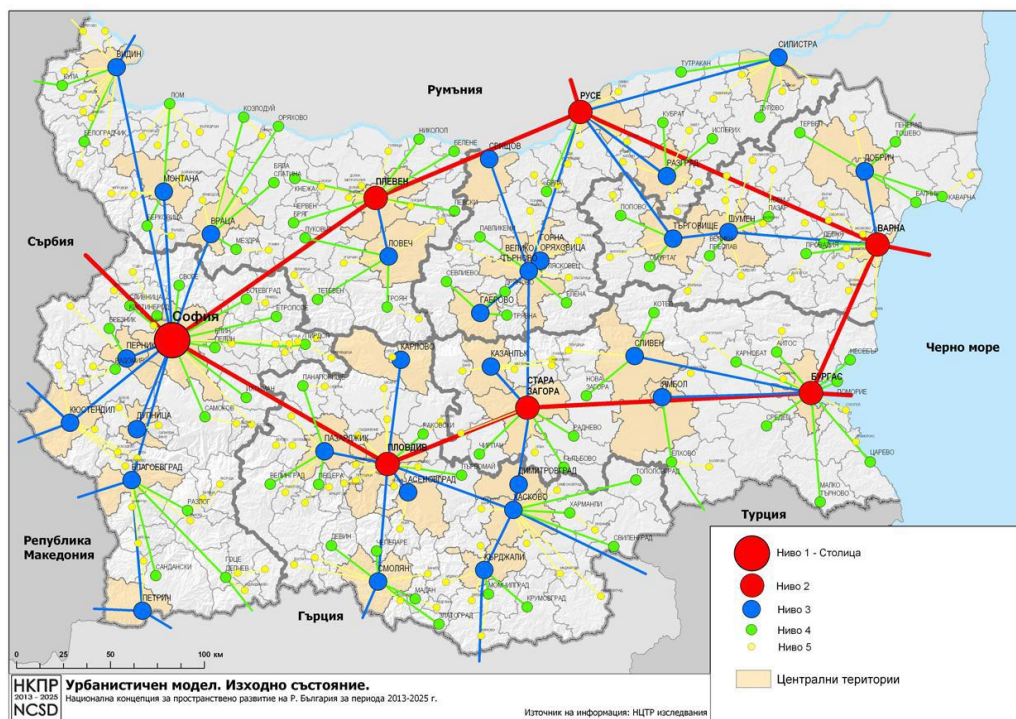
ОБЩИНА	ЗЕМЛИЩЕ
ГАБРОВО	ЗДРАВКОВЕЦ, КОЗИ РОГ, ГРЪБЛЕВЦИ, МИЧКОВЦИ, ЛЕСИЧАРКА, КМЕТОВЦИ, ДОНИНО, КОПЧЕЛИИТЕ, БОЖЕНЦИ, БОРИКИ, ЖЪЛТЕШ, БАЛАНИТЕ, ПОПОВЦИ, ГАРВАН, ВРАНИЛОВЦИ, ГЪБЕНЕ, ДРАГАНОВЦИ, ЗЛАТЕВЦИ, АРМЕНИТЕ, ЯВОРЕЦ, ДЕБЕЛ ДЯЛ
СЕВЛИЕВО	БУРЯ, ЛОВНИДОЛ, ИДИЛЕВО, БОГАТОВО, ТЪРХОВО, КРУШЕВО, КОРМЯНСКО, АГАТОВО, КРАМОЛИН, МАЛЪК ВЪРШЕЦ, ГРАДИЩЕ, ДЕБЕЛЦОВО, МЛАДЕН, ДОБРОМИРКА, ПЕТКО СЛАВЕЙКОВО, РЯХОВЦИТЕ, ДАМЯНОВО, ХИРЕВО, СЕННИК, ГОРНА РОСИЦА, ШУМАТА, БАТОШЕВО, СТОКИТЕ, КРЪВЕНИК, СТОЛЪТ, МЛЕЧЕВО, БЕРИЕВО, ГРАДНИЦА
ТРЯВНА	ПЛАЧКОВЦИ, ЕНЧОВЦИ, ПРЕСТОЙ, БИЖОВЦИ, ФЪРЕВЦИ, БЕЛИЦА, СТАНЧОВ ХАН, РАДЕВЦИ
ДРЯНОВО	ГОСТИЛИЦА, ЦАРЕВА ЛИВАДА, КАРАИВАНЦА, СКАЛСКО, ЯНТРА, ГАНЧОВЕЦ, ЗАЯ, ЧУКОВО, ДЛЪГНЯ, КАЛОМЕН, РАДОВЦИ

Центрове на развитие - Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 надгражда и доразвива предложението в НСРР 2012-2022 г. полицентричен модел от йерархизирани центрове и оси на развитие, като посочва пътищата за преминаването им на по-високо равнище. Оценката на градовете центрове, подредени в 6 йерархични равнища е извършена посредством показатели за демографска динамика и значението им

като административни, транспортни, здравни, образователни, културни, икономически и туристически центрове.

Град Габрово е посочен като град от 3-то ниво – средни градове – центрове с регионално значение за територията на областите. Градовете от 3-то йерархично ниво имат мисията да допълват и балансират големите градове и да намаляват ефекта от моноцентрично развитие в територията на областите и районите. Анализът на съществуващото състояние и наличните функции на градовете показва, че Габрово притежава потенциални възможности да премине във 2-ро ниво при подходящо бъдещо развитие и евентуално стимулиране.

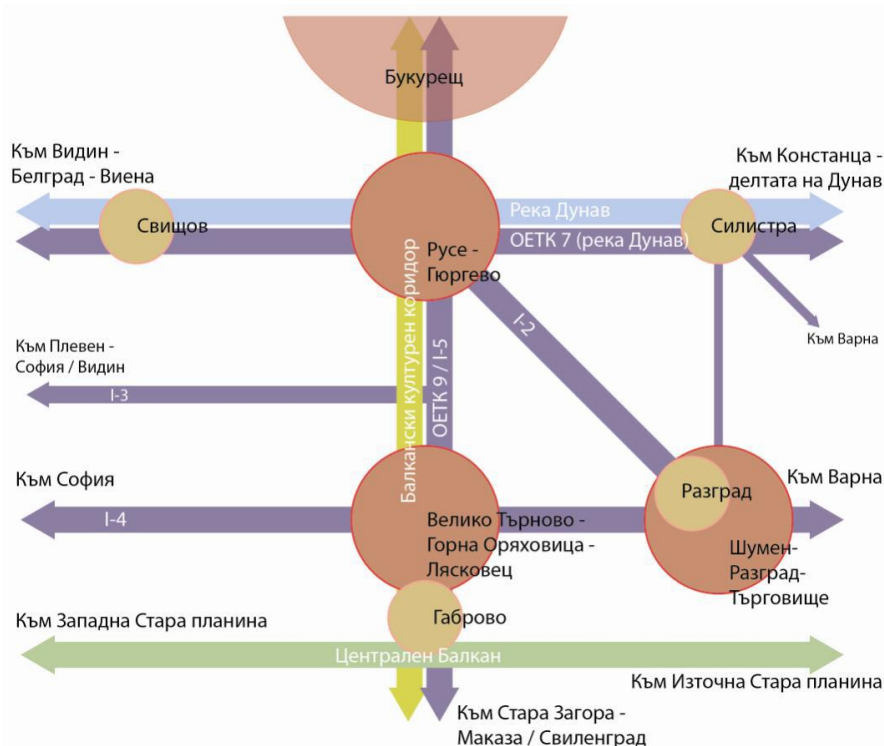
Севлиево, Дряново и Трявна са посочени като градове от 4-то ниво – малки градове с микрорегионално значение за територията на група общини. Тези градове имат изключително важна роля за периферните селски и планински райони, предлагат работни места и основни публични услуги на повече от една община. Критерии за избор на тези градове са: подходящо местоположение в територията на областите, демографска големина, налични функции с надобщинско значение в икономиката, социалната сфера, образованието, здравеопазването и културата. Стабилизирането на мрежата от малки градове от 4-то йерархично ниво изисква специална национална политика, тъй като от състоянието на тези градове ще зависи насоката на развитие на периферните селски и планински райони. Анализът на съществуващото състояние и наличните функции на градовете показва известни възможности Севлиево да премине в 3-то ниво при подходящо бъдещо развитие и евентуално стимулиране, а при отсъствие на такива стимули - да остане в 4-то ниво.

Подобряването на градската среда и качеството на живот в градовете, акцент и в политиките на ЕС, ще бъде постигнато при реализирането на заложените в ИПГВР проекти (за община Севлиево и град Габрово).

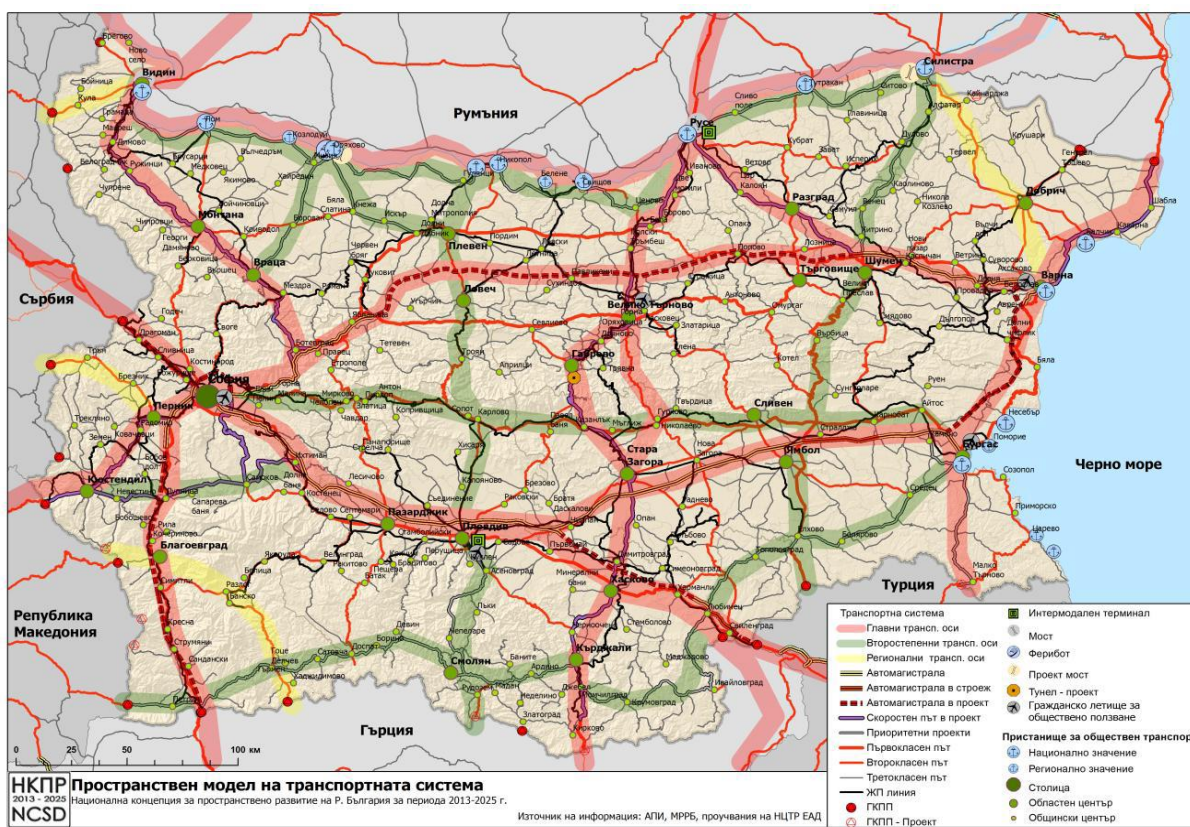
Териториална основа за осъществяване на всички действия за градско развитие са ОУП на градовете. И четирите общински центъра изработват в момента ОУП, съгласно изискването на последните изменения и допълнения на ЗУТ (обн. ДВ бр. 80/26.10.2012 г.).

Оси на пространствено развитие - Основните и второстепенните оси на развитие на територията се формират по транспортните направления на коридорите от трансевропейската транспортна мрежа и на други транспортни мрежи от национално значение. Те осигуряват връзките между урбанистичните центрове в националната територия, както и връзките им с другите европейски центрове. Най-важните насоки за развитието на транспортната система на страната са заложи в Стратегията за развитие на транспортната система на Република България до 2020 г., разработена в съответствие с политиката на ЕС по трансевропейските мрежи за транспорт, насочена към интегриране на европейското пространство и намаляване на изолацията на периферните райони.

Източник: РПР на СЦР 214-2020

През територията на област Габрово преминава една от най-важните оси на развитие - оста свързваща Балтийско с Егейско море - общоевропейски транспортен коридор (ОЕТК) № 9 Русе – Велико Търново – Габрово – Стара Загора – Хасково – Кърджали – Маказа. Трасето съвпада с Трансбалкански културен коридор, свързващ културни ценности от различни епохи. Изграждането на скоростен път по цялото трасе на ОЕТК № 9 на територията на България и изграждането тунел „Шипка“ ще осигури неговото по-ефективно и пълноценно функциониране, като заедно с това ще окаже силно влияние върху регионалната конкурентоспособност и териториалното сближаване.

4.2. Транспортна инфраструктура и транспортен достъп

Транспортната инфраструктура и качеството на предоставяните от нея услуги, в т.ч. достъпността до населените места, производствените зони и местата за отдих и туризъм е ключов фактор за социалното, културно, икономическо развитие и сближаване на районите.

Основен елемент на транспортната схема са **пътищата**. Съществуващата мрежа в региона е сравнително добре развита. От общо - 1106 км. пътища, 980 км. са с асфалтова настилка. По-голямата част от изградената пътна мрежа е III-ти и IV-ти клас съответно – 381,3 и 602,8 км. Първокласни са само 91,9 км. от нея, а второкласни – 29,9 км. През последните години няма промяна в дължината на РПМ на територията на областта – 503,1 км.

Пътната мрежа на територията на областта и през 2012 г. остава не променена, но в общинската пътна мрежа трябва да се имат предвид и бившите “местни пътища” с обща дължина 401,1 км. Изключения са населените места без транспортен достъп. Много са тези, които са ограничени през есенно-зимния период, поради географските и климатични условия и ограничените бюджетни разходи за поддръжка и обслужване. Характерен показател е “плътността на пътната мрежа”. За Габровска област тя е 526 км на 1000 кв. м. площ при средна за страната – 336, 0 и за СЦРП е 356,2, което е близо 1,5 пъти повече.

През Габровска област преминават две от основните транспортно-комуникационни направления на страната: пътищата I-4/E 772 “София – Варна” и I-5/E 85 “Русе-В.Търново-Габрово–Стара Загора”, които обслужват връзките в основните посоки – „изток-запад” и „север-юг”. Има три пътни участъка до билото на Стара планина –

“Кръстец-Плачковци-Трявна”, “Габрово – вр. Шипка” и “Габрово – м. Узана”. Планинският и полупланински характер на релефа обуславят териториалното развитие на урбанизацията и транспортните връзки, включително и конкретната им проблематика.

Относителният дял и техническото състояние на магистралните пътни мрежи за територията имат пряка връзка с осъществяването на междурегионалните връзки и трафика на хора и стоки. Като цяло пътищата I клас с направление „изток-запад” са по-добре развити, в сравнение с тези по направлението „север-юг”.

Източник: Регионална информационна система

За областта 18,2 % е относителния дял на първокласната пътна мрежа при средно за страната – 9,0 % и за СЦР – 8,7 %. Анализът на състоянието на РПМ обаче е неблагоприятен. Според вътрешни, но еднакви за системата критерии голямата част от мрежата (53 %) е в лошо състояние. Компрометирането на основните и обслужващите съоръжения се дължи на инвестиционната среда през годините. Успоредно с това

нарастват изискванията за сигурност и безопасност. Недостигът на финансови ресурси за рехабилитация и модернизация на републиканските пътища затруднява достъпа на предприятията до основните пазари и по-бързата интеграция на регионалните икономики в европейското пространство. В по-слабо развитите периферни райони затрудненият транспортен достъп води до липса на ефективна икономическа дейност, по-високи равнища на безработица, процес на обезлюдяване на населените места и недостатъчно предлагане на обществени услуги.

В анализиране на даденостите се налага все по-значимото място и необходимостта от доизграждане на транспортния коридор № 9, който свързва страните от Североизточна Европа през Румъния и България с пристанище Александрополус на Бяло море (като част от път I-5/E-85 „Русе-В. Търново-Габрово-Ст.Загора-Хасково-Кърджали-Маказа“) - особено важна в трасето, преминаващо на територията на Габровска област. Част от този проект предвижда строителството на пътен тунел през прохода Шипка. Другата важна част е доизграждане на т.нар. “Западен обходен път” на град Габрово. Това е обект, частично изпълнен, с проектна готовност и предстоящо изпълнение през 2013 и 2014 г. Той е от изключителна важност с оглед изнасяне на транзитния транспортен поток от града. Габрово е един от малкото областни центрове без обходно трасе, още повече, че през последните години трябваше да поеме движението, отклонено от прохода Хаинбоаз, поради текущите строително-ремонтните работи. Транзитният трафик преминава 15 км. през града и създава нерешими от местната власт проблеми, включително и социални. Този проблем може да бъде решен единствено с изграждането на “Западния обходен път”, който е съобразен с бъдещото тунелно преминаване на Стара планина.

Двата подобекта от трасето на този транспортен коридор имат решаваща роля в транспортната инфраструктура в национален план и на регионално равнище с комплексното си отражение върху развитието на областта. Комуникативните възможности на региона са базови фактори за бъдещото планиране във всички сфери от живота на местното население. Това определя мястото на транспортната стратегия за региона като структуроопределяща и приоритетна, тъй като реализирането на този инфраструктурен проект в процеса на своето функциониране ще създаде потоци на търговски и икономически обмен, които ще допринесат за икономическото оживление и увеличаването на приходната част на държавния и общински бюджет.

Независимо от факта, че средствата отделяни по ремонтната програма от ДБ са се увеличавали нееднократно през последните 3 години, те не са достатъчни. Този проблем е особено силен за нуждите на общинската пътна мрежа.

Проблемно е състоянието на общинската пътна мрежа по отношение поддръжката на пътните елементи. Много от елементите - габарити, настилки, отводнителни и укрепителни съоръжения, маркировки, сигнализации не отговарят на европейските стандарти за сигурност, комфорт на пътуването и безопасност на движението. Поради недостатъчни средства за поддръжка и ремонт голяма част от транспортната инфраструктура е силно амортизирана. Това в значителна степен важи за малките населени места, отдалечени от общинските центрове, където затруднения създават атмосферните условия на зимния сезон - от тотално прекъсване на транспортен достъп по някои от трасетата до чести аварии, забавяния и увеличени разходи по поддръжката на нормална пътна обстановка и често налагаща се реконструкция. Техническото състояние на тези пътища е лошо – настилките са с недостатъчно ширина, крайно износени и деформирани, с множество мрежовидни пукнатини и други видове деформации по тях,

със значителен брой слягания на пътното платно. Банкетите също са с недостатъчна ширина, силно ерозирани и деформирани. Много от отводнителни предпазни окопи са затлачени от наносен материал, обрасли с треви и храсти и вече са загубили своето предназначение. Пътните съоръжения (мостове и водостоци) се нуждаят от ремонт поради свличания в зоната на устоите, съборени крила, пропукани сводове, липса на части и цели парапети по тях. Конструктивното им укрепване и/или ново изграждане е свързано с по-значителни финансови средства, но излиза като водещ проблем за осигуряване транспортния достъп до много от населените места в областта. Разпокъсаността им и планинския релеф са факторите, които затрудняват поддръжката на съществуващите пътни трасета и изграждането на нови. Инвестициите в този сектор трябва да се приоритизират и влагат все повече в основни ремонтни дейности, а не в козметичната поддръжка на пътното платно. Заедно с това все по-актуална е необходимостта от нови връзки, съобразно нуждите на туризма в т.ч. и проектиране, съгласно европейските изисквания на път III-552-Трявна-Габрово и път III-609 в участъците Трявна-Царева ливада и Плачковци-Кръстец.

В голяма част от пътната мрежа и най-вече по общинската липсват пътни знаци и хоризонтална маркировка, което затруднява ориентацията на водачите на МПС при движението си по тях. Всичко това прави движението на автомобили по тези пътища крайно опасно, с възможни рискове от възникване на пътнотранспортни произшествия с нежелателни последици.

Железопътният транспорт за територията на областта обслужва само част от населените места - общините Габрово, Трявна и Дряново. Никоя от гарите не е важен жп възел и това до голяма степен представлява пречка за развитието на много сфери от производството и търговията. В този смисъл всички отрасли на икономиката в региона разчитат на автомобилната пътна мрежа. Голяма е зависимостта на връзките от състоянието и бъдещото развитие на пътищата, още повече централното място на Габровска област при традиционната връзка между Северна и Южна България.

В област Габрово, като част от националната железопътна инфраструктура, която се управлява от „Управление на влаковата и гаровата дейност, (УВГД) - Горна Оряховица се обслужват, както следва:

I. Железопътни линии:

1. IV^{-та} главна жп линия Русе – Подкова от км 144+900 до км 199+196;
2. 42^{-ра} жп линия Ц. ливада – Габрово от км 0+000 до км 17+248;

Двете жп линии са еднопътни и електрифицирани 100 %. Общата им дължина е 71,544 км (54,296 + 17,248).

II. Железопътни гари:

На територията на област Габрово има общо 6 жп гари (Соколово, Дряново, Царева ливада, Трявна, Плачковци и Габрово) и 9 жп спирки. Общата дължина на гаровите коловози е 26 665 метра, от които 16 207 метра (60,78 %) са електрифицирани.

III. Железопътни съоръжения:

1. Жп тунели – 21 броя;
2. Жп мостове – 23 броя;
3. Жп прелези – 20 броя;
4. Подпорни стени, водостоци и отводнителни съоръжения.

Перспективите за развитие на мрежата следват изискванията, както на националните приоритети при изграждането на модерна транспортна инфраструктура, така и са съответни на проблемите за територията на областта:

1. Ремонт и модернизирание на приемните здания на жп гари.
2. Пресъоръжаване на жп прелези с АПС и монтаж на еластични прелезни настилки.
3. Проширяване на всички жп тунели за осигуряване на габарит 1-СМ 2.
4. Заздравителни и отводнителни мероприятия в свлачищни райони.
5. Мероприятия за повишаване сигурността и комфорта на влаковото движение.

Развитието на железопътната инфраструктура по Транс-европейските и основните национални транспортни оси е гаранция за постигането на стандартите за качество на ЕС. Само по този начин ще се създаде по-благоприятна среда за развитие на бизнеса и привличане на инвестиции. Чрез насочване на трансфера на пътници и товари към по-екологосъобразните видове транспорт ще се подобри и общото състояние на околната среда.

4.3. Електроенергийна система

Конкурентноспособната енергетика е фактор за развитие на конкурентноспособна икономика и в това отношение потенциалът на България е голям. Енергийната инфраструктура в страната е добре развита и районите на ниво NUTS 2 не се нуждаят от специална подкрепа. Всички населени места в областта са електроснабдени и практически не съществуват проблеми с електроснабдяването в регионален план.

Основен източник на електроенергия за областта е националната електроенергийна система, стопанисвана от НЕК ЕАД – Електроенергиен системен оператор, мрежови експлоатационен район Г.Оряховица. Изградените водно-електрически централи са с малка мощност и задоволяват местни нужди.

На територията на областта попада един основен възел на преносната система – подстанция “Балкан” с трансформация на напрежението 220/110 KV и инсталирана трансформаторна мощност за тези напрежения 400 MVA. Тя е свързана с други електроенергийни центрове на националната преносна мрежа посредством електропроводи 220 KV.

ПОДСТАНЦИИ И ИНСТАЛИРАНИ ТРАНСФОРМАТОРНИ МОЩНОСТИ

№	Наименование на подстанцията	Местонахождение	Кои обекти от областта захранва	Брой на трансформаторите, мощност /MW/ и напрежение
1	Балкан	гр. Габрово	Обл. Габрово Общ. Габрово	2x200 MW –220/110 kv 2x40 MW –110/20/10 kv
2	Габрово	гр. Габрово	Общ. Габрово	1x40 MW –110/20/10 kv 1x50 MW –110/20/10 kv
3	Севлиево	гр. Севлиево	Общ. Севлиево	2x40 MW –110/20 kv
4.	Емка	гр. Севлиево	Общ. Севлиево	2x25 MW –110/20 kv
5	Трявна	гр. Трявна	Общ. Трявна Общ. Плачковци	2x25 MW –110/20 kv

№	Наименование на подстанцията	Местонахождение	Кои обекти от областта захранва	Брой на трансформаторите, мощност /MW/ и напрежение
6	Дряново	гр. Дряново	Общ. Дряново	1x16 MW – 110/20 kV 1x25 MW – 110/20 kV

Обща инсталирана трансформаторна мощност – 832 MW.

СИСТЕМНИ ВРЪЗКИ НА ПОДСТАНЦИИТЕ С ЕЛЕКТРОПРОВОДИ 220KV И 110KV

№	Системни връзки на подстанциите	Дължина на електропроводи в област Габрово /км/	Брой електропроводи
1	П/С Балкан – П/С Алеко	10,7	1 бр. – 220 KV
2	П/С Балкан – П/С горна Оряховица	28,1	1 бр. – 220 KV
3	П/С Балкан – П/С Габрово	14,2 (7.1x2)	2 бр. – 110 KV
4	П/С Балкан – П/С Трявна	14,8	1 бр. – 110 KV
5	П/С Балкан – П/С Севлиево	26,2	1 бр. – 110 KV
6	П/С Балкан – П/С Казанлък	12,3	1 бр. – 110 KV
7	П/С Балкан – П/С Троян - 1	33,8	1 бр. – 110 KV
8	П/С Габрово – П/С Дряново	44,5	2 бр. – 110 KV
9	П/С Дряново – П/С В.Търново	13,2	2 бр. – 110 KV
10	П/С Трявна – П/С Елена	11,0	1 бр. – 110 KV
11	П/С Севлиево – П/С Емка	3,1	1 бр. – 110 KV
12	П/С Емка – П/С Мелта /гр. Ловеч/	16,1	1 бр. – 110 KV
13	П/С Трявна – Тягова П/С Кръстец	16,4	1 бр. – 110 KV

Електропреносната мрежа на територията на Област Габрово се състои от 244 километра въздушни електропроводи 220 kv и 110 kv и шест електрически подстанции. Инсталираните в тях трансформаторни мощности са повече от достатъчни и могат да поемат многократно увеличение на електропотреблението.

Фактическото електрозахранване на областта се осъществява от районните подстанции 220/110/20/10 kv. Те осигуряват електрозахранването, както на собствената си територия, така и на съседни общини, при което се получава резервиране на мрежата средно напрежение.

Всяка от районните подстанции е включена двустранно с един или два електропровода в мрежата 110 kv, което повишава сигурността на захранването в аварийен режим.

В периода 2009 – 2013 година не са строени нови подстанции и електропроводи.

Основните предимства на системата са:

1. Габрово е един основен възел в националната електропреносна система. Наличието на подстанция 220/110 kv, свързана с други основни електроенергийни връзки на националната електропреносна система, дава възможност за сигурно и стабилно захранване с електроенергия на област Габрово.

2. Електропроводната мрежа 110 kv е добре развита с достатъчно трансформаторна мощност в районните подстанции.

3. Електропреносната мрежа е изградена в необходимата оптимална конфигурация като елемент от електроенергийната система на страната. Тя гарантира сигурно, безопасно и ефективно функциониране на електроенергийната система и непрекъснатост на снабдяването на потребителите с електрическа енергия в нормални условия и при смущения.

Проблемите в електрозахранващата мрежа на общините са свързани с някои качествени параметри на електрическия ток за част от малките населени места. Необходими са финансови средства за реконструкция и модернизация на съществуващи електропроводи и съоръжения: защита от пренапрежение при гръмотевични бури на въздушните ел. проводни 20 киловолта, подмяна на физически и морално остарели ел. проводни високо и ниско напрежение.

Независимо от показателите, перспективата на системата е съобразяване със стандартите за включване на мрежите и съоръженията в общата електроенергийна система на ЕС. Достатъчната изграденост на електропреносната система дава възможност за:

1. Рехабилитация и модернизация на съществуващите електропроводи и подстанции.

2. Внедряване на техническите изисквания на ЕС за координиране на преноса на електрическа енергия /УСТЕ/, отнасящи се до надеждността и качеството на паралелната работа на електроенергийните системи.

3. Внедряване на цифрови системи за защита и автоматизация.

4. Осъвременяване на спомагателните мрежи и системи за управление.

Развитието на електропреносната мрежа на територията на област Габрово до 2020 година предвижда:

1. Внедряване на цифрови системи за защита и автоматика.

2. Осъвременяване на спомагателните мрежи и системи за управление.

3. Планова подмяна на съоръжения с изтекъл експлоатационен срок.

Забележка: В информацията не са отразени "Стратегическите" обекти в електропреносната система. Данни за тях се получават по реда и изискванията на Закона за класифицираната информация.

А. Електроразпределение - На територията на областта енергоразпределението се осъществява от фирма „ЕНЕРГО-ПРО Мрежи” АД. Електроразпределителната мрежа е добре развита и разпределена за поемане максимално допустимото натоварване. Техническото състояние на използваните мрежи и съоръжения е добро.

община	П. Ст. (бр.)	Ел. провод СН (км)	ТП (бр.)	ТП (кVA)	ВЕИ (бр.)	ВЕИ (MW)
Габрово	1- Синкевица	571.583	501	217.045	6	1.433
Дряново	0	220.812	115	35.286	3	0.851

Трявна	0	180.665	125	39.073	0	0
Севлиево	0	571.393	330	53.430	9	4.135

Към 2013 г. сключените договори за присъединяване на ВЕИ към електроразпределителната мрежа по общини са:

община	ВЕИ – проект (бр.)	ВЕИ – проект (MW)
Габрово	11	1.096
Дряново	29	2.0964
Трявна	0	0
Севлиево	8	4.227

Политиката по качество на дружеството е насочена към:

- Ефективно управление на електроразпределителната мрежа, осигуряващо качествено и сигурно разпределение на електрическата енергия, в интерес на обществото, отделните ползватели и в съответствие с изискванията на действащото законодателство, както и условията на предоставената лицензия за разпределение на електрическа енергия.
- Оптимално управление на фирмените процеси и непрекъснато подобряване на интегрираната система за управление.

За постигане на тази политика, фирма „ЕНЕРГО-ПРО Мрежи” АД работи по следните направления:

- Поддържане на електроразпределителната мрежа с цел осигуряване на надеждно, безопасно и ефективно функциониране;
- Развитие на електроразпределителната мрежа с оптимални инвестиционни разходи;
- Осигуряване на коректни данни при измерване на транспортираната електрическа енергия;
- Провеждане на дейности, насочени към намаляване на технологичните разходи за разпределение на електрическата енергия.

Б. Топлофикация

Текущо състояние - Централизирано топлоснабдяване на територията на община Габрово се извършва от намиращото се на територията на общината топлофикационно дружество “Топлофикация-Габрово” ЕАД. Дружеството е в експлоатация от 1965 г. Изградената централа е трябвало да произвежда топлоенергия с пара за промишлените предприятия от северната индустриална зона на Габрово и топлоенергия с гореща вода за топлоснабдяване на града. От планираното строителство, към 1990 г. е изпълнена изцяло първата част и частично втората. Изцяло е захранена с промишлена пара цялата северна индустриална зона (52 консуматора), като са изградени 12 км парни мрежи. От предвижданите две основни водни магистрали от ТЕЦ до Шиваров мост е изградена и е в експлоатация само част от едната - от ТЕЦ до механотехникума, както и отклонение от нея за кварталите Русевци, Трендафила 1 и 2 и Младост. Топлоснабдени са 7 000 апартамента, стопански потребители, учебни и здравни заведения в северната част на града. Общо са изградени 19 км водни мрежи. Централата, на която са правени две

разширения, разполага с 196 МВт инсталирана топлинна мощност и 18 МВт електрическа мощност.

След 1989 год., поради кризата в икономиката, производството на топлоенергия започва постепенно да намалява. Към 2006 год. големите фирми консуматори на топлоенергия за технологични нужди вече не съществуваха и производството на промишлена пара беше прекратено.

Производството на топлоенергия с гореща вода също намаля. От присъединените 7000 апартамента в момента ползващи са 4 500. Беше спряно топлоподаването към големи обекти - х-л “Янтра”, текстилен техникум, търговия на едро, търговска база и детски градини и др.

Централата премина от непрекъснат на сезонен режим на работа – само през отоплителния сезон. С намаляването и спирането на производството на промишлена пара, инсталираната топлинна мощност в централата беше намалена на 84 МВт. Ползваната в последните години топлинна мощност е около 30% от инсталираната в централата

Анализ, проблеми и възможности за развитие на топлофикационната инфраструктура

Промислено топлоснабдяване с пара - Вече не съществува промислено топлоснабдяване с пара. Няма никакви изгледи за развитие в следващите години, тъй като липсват значими потребители на този вид топлоенергия за технологични нужди. Ползването на пара само за отопление не е ефективно.

Битово топлоснабдяване с гореща вода - Основните проблеми за развитието на топлофикационната инфраструктура са два: неплатежнеспособни абонати (сегашни и бъдещи) и неблагоприятните условия за инвестиране в този сектор от икономиката. Двата проблема са свързани.

Неплатежнеспособността на абонатите води до отказване от отопление, кражби на топлоенергия, ненадовареност и от там до неефективна работа на вътрешните отоплителни инсталации, преносните мрежи и централата като цяло. Всеки нов топлоснабден район ще копира съществуващото положение във вече топлоснабдените: от присъединените жилища ще ползват половината с 30% от присъединената мощност. Това води до неефективна работа на топлоснабдителната система и не привлича желаещи да инвестират в сектора.

Условията за инвестиране в този сектор са неблагоприятни по две причини:

- строителството на топлопреносни мрежи изисква значителни по обем инвестиции, които малки топлофикационни дружества не могат да си позволят.

- на този етап положението в сектора (ниво на цени-платежнеспособност, централно регулиране на цените) е такова, че вложените средства ще имат дълъг срок на възвращаемост - при всички случаи над 10 г, което отблъсква потенциалните инвеститори.

При тези условия, при необходимост, най-подходящо е инвестирането на средства от европейските фондове предназначени за развитието на общините.

На територията на общината, подходящи за централно топлофициране са жилищните райони около бул. Могилъов и района на централната градска част - от х-л “Балкан” до централна поща. В тези райони плътността на застрояване със сгради подходящи за централизирано топлоснабдяване е сравнително висока.

При възможност, топлоснабдяване на големи райони, независимо от вида на първичния енергоизточник (газ, въглища и др), трябва да става централизирано чрез комбинирано производство на топлоенергия и електроенергия. Този начин на производство на топло и ел.енергия е най-ефективен и се ползва с преференции на настоящия етап, което оказва влияние на цената на топлоенергията. Вложените инвестиции са значително по-малко от необходимите за индивидуално газоснабдяване на жилища в плътнозастроени райони.

В. Газификация

Съществуват ясно изразени регионални различия в достъпа до устойчиви, ефективни енергийни източници и по-специално до възможностите за използване на природния газ като алтернатива за повишаване ефективността на енергоснабдяването и фактор за повишаване на регионалната конкурентноспособност и качеството на живот.

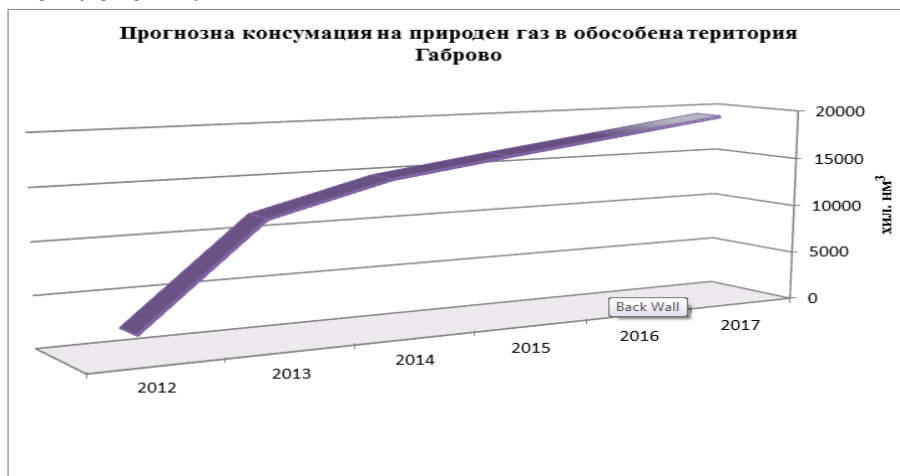
България е изправена пред редица сериозни предизвикателства в енергетиката, породени както от обективни причини и обстоятелства, така и от забавяне на реформите през годините на прехода. Оскъдният местен енергиен потенциал и енергийната разточителност на българската икономика поставят изключително остро проблема за рационалното използване на енергийните ресурси. Процесите на "освобождаване" на цените на енергията и горивата и необходимостта от съвременни енергоефективни решения са друг основен аргумент в защита на ускорената газификация на големите български градове. Други съществени предпоставки за реализация на проекта са свързани с: адаптиране на правната и нормативна среда към европейските стандарти; необходимост от повишаване на конкурентноспособността на българската икономика; европейският и световен опит и прогнози за развитие на газовия сектор; екологични предимства; ценова атрактивност.

Природният газ е енергоизточник от особено значение за развитието на пазарно ориентирана икономика в страната и би решил много от проблемите, създадени от остарелите технологии.

В **община Габрово** се изпълнява работен проект за газоразпределителната мрежа за енергийно осигуряване на промишленото и битово потребление. Строителството на обекта започна през 2011 г., с инвеститор от „СИТИГАЗ БЪЛГАРИЯ” ЕАД. Лицензия за извършване на дейността „разпределение на природен газ” обхваща територията на община Габрово. Изграждането на необходимата газоразпределителна мрежа предполага разгръщане на мащабни инвестиционни и строителни дейности, поради пълната липса на газификация в трите потребителски сектора – промишлен, обществено-административен и битов.

„Ситигаз България” ЕАД ще изгради на територията на община Габрово 216 947 м газоразпределителни мрежи: 159 483 м газоразпределителни мрежи и 57 464 м газопроводни отклонения.

Инвестициите ще осигурят възможността за присъединяване на обекти от индустриалния, комуналния и битовия сектор, както следва: индустриални потребители – 74; комунални потребители – 102; битови потребители – >3000.

За **общините Дряново и Трявна** предстои разработване инвестиционен проект за транспортиране на природен газ и за газоразпределителната мрежа за енергийно осигуряване на промишленото и битово потребление. Преминаването на консуматорите от течно и твърдо гориво на природен газ ще доведе до значителен екологичен ефект и енергоспестяване.

Община **Севлиево** участва в дружеството „Севлиевогаз-2000” АД, което извършва разпределението на природен газ на територията на общината. 100% е газифицирането на промишления сектор, почти 100% газифициране на обществени и административни сгради и 41% битова газификация. Достигнатото ниво на газификация на град Севлиево е 100% и го характеризира като град с добре изградена енергийна инфраструктура, която е база за повишаване конкурентно способността на местната икономика. Постигната е

добра енергийна ефективност в публичния сектор и са създадени условия за изграждане на жизнена среда с висок стандарт. По отношение на газификацията на селата са постигнати следните нива – с.Ряховците - 30%, с.Кормянско - 20%, с.П.Славейков - 10%, с.Градница - 5 % и с.Богатово - 1%. Газифицирани са Северната и Източната промишлена зона на град Севлиево и местностите „Чакала”, „Бадалата” и „Севлиевски лозя”. През 2012 г. в град Севлиево има четири нови газопроводни отклонения, от които едно за обществено-административен обект, едно за промишлен обект и две за битови обекти. В селата няма изградени нови газопроводни отклонения. Включените нови абонати към съществуващи газопроводни отклонения са 66 битови и 8 обществено-административни и търговски.

В плановия период до 2020 г. е подходящо да продължи газифицирането на селата в общината и особено там, където има потенциал за развитие на туризма и се развиват производствени дейности.

4.4. Енергиен баланс, енергийна ефективност и ВЕИ

Състояние на енергийното потребление в област Габрово - Анализът на енергийното потребление на областно ниво е затруднен поради факта, че липсват пълни статистически данни за област Габрово по основните индикатори за енергийна ефективност, както и допълнителна информация за ВЕИ, като например: дял на потреблението на горива по видове за отделните сектори; информация за възобновяеми енергийни източници по видове, брой и мощност (ВЕЦ, фотоволтаични полета, вятърни генератори); първично и крайно енергийно потребление по години с оглед проследяване на тенденциите.

НСИ разполага с данни за потреблението на горива в област Габрово само за секторите промишленост, селско стопанство и строителство. За предприятията от сферата на услугите данните на регионално ниво са непълни и оценката на потреблението се прави само на национално ниво въз основа на данни от доставчиците на горива.

В тази връзка работата на експертите по енергийна ефективност е затруднена, тъй като не разполагат с конкретни данни, които биха могли да бъдат анализирани. Това възпрепятства изясняването на причините за повишаване/намаляване потреблението на горива и ВЕИ и оказване на влияние върху тези тенденции. Създаването на база данни от наличната информация в четирите общини на областта, както и статистически данни би могло да подпомогне изясняването на потенциала за развитие на енергийната ефективност в област Габрово.

Стратегията на ЕС за растеж и заетост „Европа 2020” уточнява приоритетите и целите на европейската икономика до 2020 г. Българското правителство определи националните цели за изпълнението ѝ. В тази сфера те са: Намаляване емисиите на парникови газове с 20%, в сравнение с нивата от 1990 г. и увеличаване до 16% дела на енергията от възобновяеми източници в брутното крайно потребление на енергия; подобряването на енергийната ефективност приблизително с 25% и намаляването с 50% на енергийната интензивност на БВП до 2020 година. Предвид на тази национална рамка, усилията на общинските и областната администрации в Габрово, също се насочват в посока стимулиране на развитието на нисковъглеродна икономика, при която се търси постигането на енергийна ефективност и намаляване на емисиите на парникови газове. В същото време активно се провежда политика, насърчаваща използването на ВЕИ и

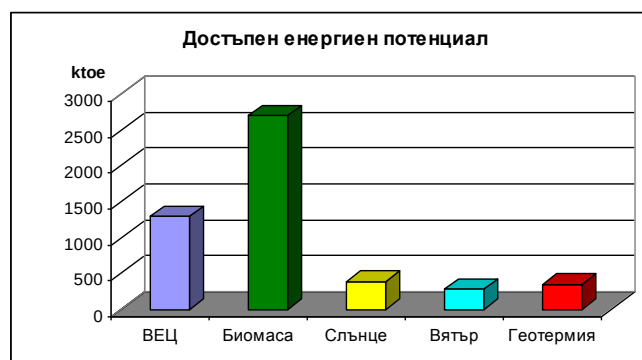
популяризирането им като стъпка към устойчиво енергийно управление. Съществуващия Областен план за енергийна ефективност в област Габрово 2011-2020 също дава насоки за постигането на тези цели и конкретни данни за възможностите на региона.

Енергийна ефективност - През последните години почти всички сгради, които подлежат на задължително енергийно обследване са преминали процедурата и в повечето от тях са приложени напълно или частично съответните необходими мерки. Най-много са обектите в община Габрово, където чрез различни проекти с евро-финансиране са обхванати всички детски градини (с изключение на една база, която предстои да бъде закрыта) и по-голямата част от училищата. Енергоспестяващи мерки се прилагат и в частния сектор, наблюдава се тенденция към нарастване на инвестициите в сферата и от отделните домакинства. Националната политика подпомага този процес като се дава възможност за получаване на безвъзмездно съфинансиране чрез различни инструменти и програми.

Потенциал и възможности за използване на възобновяеми енергийни източници /ВЕИ/ - Област Габрово е много добре покрита с електроснабдителна мрежа. Това е предимство и дава известна свобода при избор на терен за изграждане на нови мощности от ВЕИ. Поради икономическите условия се забелязва намаляване на енергопотреблението от битови и промишлени консуматори, което обуславя и непълното натоварване на електрическата мрежа. Следователно техническите проблеми при свързване на новоизградена мощност са сведени до минимум. Тъй като има законови преференции и задължения на електроразпределителните предприятия да присъединяват приоритетно всички производители на „чиста“ енергия, то намаляването на общото потребление към момента не представлява заплаха за развитието на слънчеви и вятърни централи.

Основните насоки в развитието на ВЕИ са: използване на биомаса за отопление и производство на електрическа и топлинна енергия; изграждане на ВЕЦ; използване на геотермални ресурси; увеличаване на електроенергията, произведена от ветрови генератори; соларни термични и фотоволтаични панели.

Достъпният потенциал от различните видове ВЕИ в България е представен на схемата по-долу, като правим уточнението, че тенденцията на процентното съотношение важи и за региона на област Габрово:

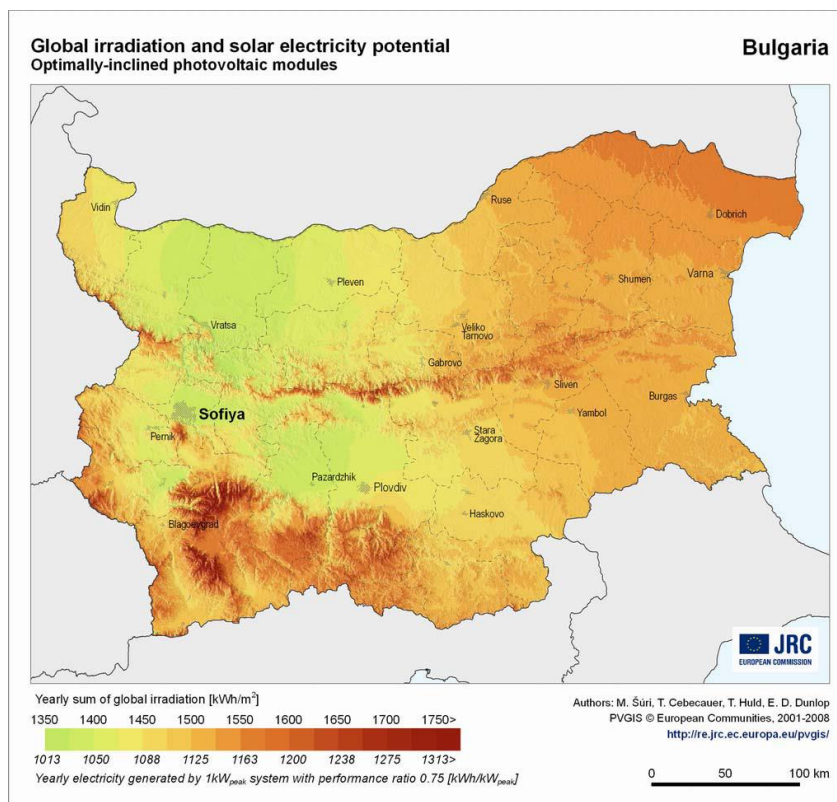
Като СЦР, в който попада област Габрово, отбелязва най-ниските стойности относно оползотворяване на ВЕИ в сравнение с всички останали райони. В това

отношение в област Габрово се наблюдава положителна тенденция – наличен доста висок потенциал, който в последните години все по-добре се използва.

Соларен потенциал - Област Габрово разполага с добър соларен потенциал и съответно дава добри възможности за изграждане на фотоволтаични централи. Глобалната дневна хоризонтална радиация е около 88%, а часовете през които грее слънцето са около 2600 часа годишно. Основният дял на разсеяната радиация е около 65%, което се обуславя от мъглите в района, но дялът на слънчевите дни в Габрово е около 40-50%. На база на тези параметри, теоретичните количества на слънчевата радиация са както следва:

- ☐ Количество дневна разсеяна хоризонтална радиация - 1500 Wh/m².
- ☐ Количество дневна глобална хоризонтална радиация - 3500 Wh/m².
- ☐ Количество директна нормална радиация - 4000 Wh/m²

На фигурата по-долу е дадена годишната слънчева радиация при оптимален ъгъл и годишен добив на електроенергия от 1 kWp фотоволтаични модули при оптимален ъгъл на ориентация на модулите и коефициент на преобразуване 0,75 (kWh/kWp) за цялата страна. Потенциала на производство на електричество за регион Габрово е около 1200 kWh/kWp, слънчева радиация около 1600 kWh/m², което се определя като доста добър потенциал.

Източник: <http://re.jrc.ec.europa.eu/pvgis/>

Ветрови потенциал - Изследванията по въпроса за енергийния потенциал на вятъра показват, че в областта съществуват малко на брой места с добри възможности за

развитието на ветроенергетиката. Голяма част от тях попадат в защитени територии. В сравнение с другите области в региона, обаче, именно в област Габрово са териториите, разположени по южната граница на района, преминаваща по билото на Стара планина, където ветроенергийния потенциал е най-висок. За битови цели могат да бъдат изградени отделни ветрогенератори в планинските части, извън парковите зони.

Ветроенергиен потенциал – средна скорост на вятъра

Източник: Агенция за устойчиво енергийно развитие

Геотермална енергия - На територията на областта няма данни за горещи извори. Структурата на подземните скали, обаче, е благоприятна за използване на геотермални инсталации. Налице са и голям обем подземни води, особено в община Севлиево. Все по-популярно става използването на термопомпи в промишлените сгради и в домакинствата – по-често срещания тип е „земя-вода”, а на места с подземни води се използват и системите „вода – вода”. В последните години, част от малките хотели в областта също внедряват такива системи. Интересът към геотермалните системи е голям, но изискваната сравнително голяма първоначална инвестиция /най-вече за сондажите и тръбите в тях/ и дългия период на „откупуване” на системата /повече от 5г./ ги прави непривлекателни при липса на външно съ-финансиране.

Водна енергия - Потенциалът на област Габрово за създаване на ВЕЦ е сравнително добър. На територията на региона има общо 9 водно-електрически централи с обща мощност 4,344MW.

Други ВЕИ - Сравнително рядко на територията на областта се срещат инсталации за биогаз и използване на твърди селскостопански отпадъци, но има инсталации, използващи биомаса – предимно от дървесните отпадъци в дървопреработващата сфера. Наличието на горски площи и дървопреработваща индустрия обуславя добрия потенциал за инсталации, работещи с биомаса.

SWOT анализ на условията за провеждане на политика за енергийната ефективност и възобновяеми енергийни източници

Силни страни

- Висок предприемачески дух и добри частни инициативи
- Наличие на съществуващи фотоволтаични полета, които могат да послужат демонстрационно за изграждането на други
- Опит на администрациите на местно и регионално ниво в изпълнението на проекти с енергийна насоченост
- Добър потенциал на област Габрово за развитие производството на енергия от слънцето и от биомаса
- Наличие на Информационен център за ЕЕ към община Габрово

Слаби страни

- Недостатъчен опит в използването на всички видове ВЕИ
- Административни пречки за стартирането на публично-частни партньорства с оглед изграждането на фотоволтаични полета
- Липса на газопреносна мрежа в по-голяма част от област Габрово
- Сградният фонд (общинска и държавна собственост) е ремонтиран частично в годините, а енергоефективните мерки е необходимо да бъдат прилагани комплексно, за да се получи реален икономически и социален ефект
- Няма сформирани звена по енергийна ефективност към областната и общинските администрации и липсват достатъчно подготвени кадри
- Остарели и неефективни енергийни мощности (технологии и оборудване) в големите публични сгради и част от промишлените предприятия
- Липса на достатъчно данни за енергийното потребление и баланса на използване на ВЕИ на общинско и регионално ниво, както и за показателите за енергийна ефективност

Възможности

- Наличие на фондове за стимулиране на ЕЕ и внедряване на енерго-спестяващи мерки
- Промяна в държавната политика и формиране на бюджет на ОА - Габрово за прилагане на мерки за енергийна ефективност в сгради държавна собственост
- Прилагане на ПЧП
- Добри възможности за съчетаване на обучение и научно-изследователска дейност
- Положителна тенденция за информационни дейности, свързани с политиката за ЕЕ
- Инвестиционен интерес от страна на български и чуждестранни компании
- Увеличен интерес към закупуване на жилища и производствени помещения с приложени енергоефективни мерки

Заплахи

- Ограничени финансови възможности на областната и общинските администрации за прилагане на мерки за енергийна ефективност
- Засилване на световната финансова криза
- Засилване недоверието към институциите на ЕС

- Промени в политиката в сферата на ЕЕ на национално и европейско ниво
- Закриване на донорски програми
- Увеличаване лихвените проценти по кредити и затруднено отпускане на заеми от страна на банките

4.5. Водостопанска система

"ВиК" - ООД – гр. Габрово (51% държавна и 49% общинска собственост) обслужва населени места от три общини – Габрово, Дряново и Трявна и с. Буря от Община Севлиево.

А. Водоснабдяване - Водоснабдяването на трите общини се извършва от яз. "Христо Смирненски", от повърхностни и подземни водоизточници и чрез закупена вода от "ВиК Йовковци" – гр. Велико Търново и "ВиК Бяла" – ЕООД – гр. Севлиево.

Язовир „Христо Смирненски” е основен водоизточник за гр. Габрово и 18 населени места в общината. След надграждането на язовирната стена и повишаване на завирения обем той осигурява необходимите водни количества с висока обезпеченост, а така също създава условия за разширяване на водоснабдителната система и включване на нови населени места към нея, с което ще се намали дела на закупената вода от „ВиК Бяла” ЕООД – гр. Севлиево.

Дебитът на по-малките повърхностни и подземни водоизточници е в тясна връзка с климата, релефа и хидроложкия състав на почвите. Целият Габровски регион е карстов – характерно за карстовите извори е техният малък и непостоянен дебит през различните сезони. Това често налага режимно водоснабдяване особено за община Трявна.

Ограниченият ресурс налага закупуването на вода с питейни качества от други селищни системи. Град Дряново и голяма част от селищата се водоснабдяват от язовир “Йовковци” – гр. Велико Търново. 12 населени места от Община Габрово, 2 населени места от Община Дряново и с. Буря се водоснабдяват от водохващане “Стоките” към “Бяла” ЕООД, гр. Севлиево.

На територията на трите общини се обслужват общо 150 населени места, в които живее 99.3 % от населението. Ползваните водоизточници са 159 бр.

Производственият мониторинг върху качествата на водата от водоизточниците и във водопроводната мрежа се извършва от лабораториите на РЗИ – Габрово и “ВиК” ООД – Габрово. Пробонабиране се извършва в 159 пункта (район Габрово – 95, район Дряново – 25 и район Трявна – 39). Стандартните проби по физико химичен и микробиологичен анализ възлизат на 96.43%.

В качествено отношение съществуващата водоснабдителна мрежа в населените места **от общините Габрово, Трявна и Дряново** е остаряла (20-60 години употреба на тръбите), силно амортизирана, с много течове и разходи по текущи ремонтни работи. Видно от данните за количеството подадена вода и съответно – рационално използвана изводите са крайно тревожни. Продължителния период на изграждане, неспазването на технологичните изисквания при строителството ѝ, тежкият режим на експлоатация по време, недостигът на водно количество са основните причини за износването и високите загуби на вода – от 50% до 81% от подадената водна маса.

Показатели – в хил. м ³ /год.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Община Габрово						
- количество подадена вода	21 149	16 611	15 102	8 861	7 790	11569
- рационално използвана вода	3 014	2 985	2 797	2 734	2 707	2 742
- ползвана вода от населението	1 934	1 965	1 958	1935	1 956	2 016
- ползвана вода от промишлеността	1 080	1 020	839	799	751	726
- пречистена вода отпадъчна вода	2 130	2 113	1 982	1 937	1 950	1 992
Община Дряново						
- количество подадена вода	1 853	1 770	1 649	1 446	1 361	1 137
- рационално използвана вода	534	522	538	530	536	556
- ползвана вода от населението	355	344	339	330	334	349
- ползвана вода от промишлеността	179	178	199	200	202	207
- пречистена вода отпадъчна вода	-	-	-	-	-	-
Община Трявна						
- количество подадена вода	522	528	1 005	533	544	559
- рационално използвана вода	490	493	497	487	477	444
- ползвана вода от населението	361	367	368	358	356	326
- ползвана вода от промишлеността	129	126	129	129	121	118
- пречистена вода отпадъчна вода	-	-	-	-	-	-

Показатели	Габрово	Трявна	Дряново
Водоизточници	182	72	51
Пречиствателни станции за питейна вода	2	-	-
Помпени станции	31	8	14
Резервоари - брой	168	51	34
-общ обем /м ³ /	40 260	6 545	8 935
Дължина на водопроводна мрежа /км/	685.22	195.89	226.02
Брой на водоснабдени села	104	29	32
Брой на режимно водоснабдяване	12	8	1
Брой на неводоснабдени села	31	77	31
Процент от населението неводоснабдено	0.32 %	1.65 %	1.67 %

За трайно решаване на проблема питейна вода трябва да се работи по две направления:

- **включване на нови водоизточници** - изпълнението на проектите за довършване строителството на язовир “Нейковци” (Трявна), както и доизграждане на събирателна деривация “Янтра” към хидровъзел “Хр. Смирненски” (Габрово). Трябва да се търсят и проучват нови местни водоизточници и да се осигуряват допълнителни водни количества (по възможност гравитачно) за водоснабдителните системи.

- **реконструкция на съществуващата водопроводна мрежа.** Необходимо е да се извърши проектиране, основен ремонт и модернизация на изградените водопроводни мрежи и съоръжения, особено в големите населени места на областта. Вече се изпълнява „Интегриран проект за водния цикъл на гр. Габрово” с финансиране от Кохезионния фонд на ЕС и държавата чрез ОП „Околна среда 2007 - 2013 г”. Чрез същото финансиране се работи по проекти за гр. Дряново - "Изграждане на ГПСОВ, реконструкция и

доизграждане на канализационна система и реконструкция на водоснабдителна система на гр.Дряново” и за гр. Трявна - "Изграждане на ПСОВ гр.Трявна и довеждащ колектор към нея".

През 2009 г. приключи изграждането на ПСОВ на гр. Севлиево и основни колектори от канализационните мрежи на селата Сенник и Ряховците, за които предстои и проектиране на пречиствателни съоръжения. Завършени са инвестиционните проекти за каналните мрежи на селата Богатово и Горна Росица. В процес на подготовка за проектиране е канализацията на селата Кормянско и Крушево.

„Бяла” ЕООД гр.Севлиево експлоатира и поддържа ГПСОВ и каналните мрежи на селата Сенник и Ряховците.

Водоснабдяването на населените места в община Севлиево се осъществява от два типа източници: **планински речни** водохващания и **местни подпочвени** водоизточници-каптажи.

Водоснабдителното дружество „Бяла” ЕООД обслужва **33** населени места от общината и 10 населени места от община Габрово. Вече не съществува аварийна връзка на етернитов магистрален водопровод ф 546 за подаване вода на населени места от община Велико Търново.

Водоснабдяването се осъществява от 5 броя речни водохващания, 53 каптирани естествени извори, 3 дренажа и **36** броя помпени станции, от които **4** броя бункерни.

Основните водни количества за населението се осигуряват от групата речни водохващания на реките Росица, Багарешица, Зелениковец, Бяла и Видима. Водата от тях се пречиства от ПСПВ в с. Стоките, след което се отправя към консуматорите по два магистрални водопровода:

Източен клон – изграден през 1965 г., заедно с ПСПВ в с. Стоките, който се използва за частично водоснабдяване на гр. Севлиево - източна зона, както и за още **7** населени места, обслужвани от „Бяла” ЕООД Севлиево и 10 населени места, обслужвани от „ВиК“ ООД Габрово. Водопроводът е с дължина 34 км и е изграден от азбестови (етернитови) тръби ф 546мм.

Проблеми: Водопроводът е амортизиран, което води до чести аварии със загуба на вода и разходи по отстраняването им.

Извод: Необходимо е да се извърши реконструкция на водопровода и да се преоразмери за по-малки водни количества.

Западен клон - изграден през 1980 г. от стоманени спирално заварени тръби ф 630 с дължина 17 км от ПСПВ с. Стоките до водоем 11 000 м³ на гр. Севлиево. От този клон са водоснабдени още 9 села.

Речните водохващания са със силно изразено сезонно колебание на водното количество, което предопределя режимното водоподаване за селата и гр. Севлиево. По тази причина през 2008г. и 2012 г. бе обявявано бедствено положение в града и селата, получаващи вода по този водопровод.

От прегледа на системата за водоснабдяване на територията на община Севлиево, състоянието на отделните водоизточници, групите от населени места, които се захранват и режима на водоподаване през последните години, заедно с обективните климатични условия, се налага **един основен извод:** Продължаване изграждането на язовир “Бяла” единствено ще осигури в нормални количества населението в община Севлиево с вода за питейно-битови нужди.

Този проект е от областно значение за осигуряване на водоснабдяването:

- акумулираните в него водни маси ще осигуряват с питейна вода всички населени места от община Севлиево, с изключение на селата Млечево, Столът, Боаза, Бериево, Дамяново и Младен.

- Изграждането на деривация “Багарешица” за подаване на допълнителни речни води в язовир „Бяла“, ще даде възможност, същите да се използват за водоснабдяване и на 12 населени места от община Габрово и квартали на град Габрово.

Строителството на язовира няколкократно е започвано и спирано поради липса на средства. Отчуждени и обезщетени са дворните места и сградите, но земеделските земи, попадащи в чашката на язовира са възстановени в реални граници на всички собственици. Разширен е пътът от с. Валевци до язовирната стена и кариерата за добив на инертни материали. Изградени са 202м от отбивния тунел – общата му дължина е 307м, от които остават за изпълнение още 105 м.

Извод: Необходимо е намаляване на проектния обем на язовира, тъй като вече не се налага подаване на вода на гр. Велко Търново и населени места извън област Габрово, след пускане в експлоатация язовир „Йовковци”.

Вътрешната ВиК мрежа на гр. Севлиево е остаряла, има скрити течове и дава много аварии. През 2009 г. с външно финансиране е подменен водопровода в североизточната зона на гр. Севлиево. Има проектна готовност за подмяна на част от В и К мрежата на града по улици, където има проблемни участъци. Изготвени са идеен и работен проект, а в момента върви търг за избор на изпълнител на СМР.

Независимо от факта, че има намаляване на водопотреблението в резултат на намаляване на броя на населението и производственото потребление, проблемът остава. На този етап, благодарение на усилията на „Бяла“ ЕООД, се провеждат мерки и дейности за преодоляване му чрез ценовата политика за ограничаване на разхищението на вода. По селата се извършва подмяна на амортизираните азбестоциментови водо- проводи, основно транспортни и довеждащи. „Бяла“ ЕООД със собствени средства извършва поетапна подмяна на остарели помпени агрегати, изгражда компютризирана система за контрол и управление на данни за оптимално управление и ползване на наличните водни количества. Основен приоритет остава отново актуализацията на проекта за реализация на язовирното съоръжение „Бяла“ ЕООД.

Прегледа на показателите за водоснабдителната мрежа за територията на община Севлиево дава идентична картина на другите три общини и очертава същите основни проблеми.

За трайно решаване на проблема за питейната вода трябва да се работи по две направления:

- **Включване на нови водоизточници.**
- **Изпълнението на проектите** за довършване строителството на двата язовира “Бяла” (Севлиево) и “Нейковци” (Трявна). Тези инфраструктурни проекти ще осигурят вода за битово и промишлено потребление и енергодобив;
- **Реконструкция на съществуващата водопроводна мрежа.** Необходимо е да се извърши проектиране, основен ремонт и модернизация на изградените водопро-водни мрежи и съоръжения, особено в големите населени места на областта.

Б. Канализация - Със сравнително добре развита канализационна мрежа, от смесен тип – за отпадъчни и повърхностни води разполагат само градовете. В останалите селища проектирането и изграждането на такива мрежи е локално и инцидентно.

Подобряването на състоянието на вътрешноселищната канализация е трудно и изисква осигуряването на значителен финансов ресурс. Крайно необходимо е изграждането на градски пречиствателни станции за отпадни води в Дряново и Трявна.

Повечето промишлени предприятия, които формират промишлени отпадъчни води имат локални пречиствателни станции, но почти всички имат проблем с технологията на пречистване и експлоатация на съоръженията.

Основните причини за замърсяване на речните води е силното антропогенно въздействие, на което са подложени реките като приемник на непречистените води - от бита, промишлеността и дъждовните води.

Могат да се направят основните изводи за проблемите в системата:

- непълна изграденост на уличната канализация и за трите общински центъра;
- капацитетът на част от мрежата е изчерпан;
- висока инфилтрация в канализационната система;
- високи разходи за експлоатация и поддръжка поради необходимостта от ремонтни работи и постоянна профилактика
- за град Трявна, освен неизградената улична канализация не е доизграден главния колектор до бъдещата ПСОВ. Заустените отпадъчни води се вливат директно без пречистване в р. Тревненска;
- за град Дряново – аналогично, водите се вливат в р. Дряновска;

Година	Габрово		Дряново	Трявна
	общо ПСОВ	от които битови		
	хил. м ³ /год.	хил. м ³ /год.	хил. м ³ /год.	хил. м ³ /год.
2007	16 588	1 978	274	421
2008	16 583	1 983	261	389
2009	15 768	1 890	256	397
2010	15 579	1 860	252	393
2011	15 453	1 772	248	383
2012	15 590	1 912	265	381

Показатели	Габрово	Дряново	Трявна
Дължина на канализационната мрежа	102.7	23.2	20.1
% спрямо уличната мрежа	58.7	44.8	40.5
% на населението включено в канализационната мрежа	79	71	57
Пречиствателни станции за отпадни води	1	-	-
Приемник на отпадни води	р. Янтра	р. Дряновска	р. Тревненска
Категория на реките в населените места	II	II	II

През 2009 г. приключи изграждането на ПСОВ в гр. Севлиево и канализацията на с. Сенник и село Ряховците. Предстои проектиране на пречиствателни съоръжения за тези села. Готови са инвестиционните проекти за каналните мрежи на селата Богатово и Горна Росица. В процес на подготовка за проектиране е канализацията на селата Кормянско и Крушево. Всички тези обекти се експлоатират от „Бяла” – ЕООД Севлиево.

4.6. Хидромелиорации

Предвид преобладаващия в областта полупланински релеф изградената хидромелиоративна инфраструктура в област Габрово (общо 94 655 дка - изградени поливни площи) обхваща предимно равнинните земеделски земи в землището на община Севлиево (88.70%) и частично в землищата на общините Габрово (5.08%) и Дряново (6.22%) – граничещи с община Севлиево. В съществуващо към настоящия момент Райониране на поливния режим на селскостопанските култури в България (изготвено през периода 1974-1986 г.) фигурира Хидромелиоративен район (ХМР) № 26 – Севлиево.

Хидромелиоративната инфраструктура на територията на област Габрово се поддържа от „Напоителни системи” ЕАД, клон „Среден Дунав” гр.Плевен, ХТР–Севлиево (бившо “Хидромелиорации-Севлиево” ЕАД до 19.05.2012г.) и включва седем автономни напоителни системи (НС), вътрешно канални мрежи и системи (ВКМиС), като последните две са трайно негодни и неизползваеми и пет автономни отводнителни системи (ОС) на обща площ от 65 296 дка. От тях запазени и годни за поливане са съоръженията на площ от 41 751 дка.

Изградената канална мрежа е на територията на община Севлиево – 78.870 км, а тръбната мрежа е с дължина 311.260 км. Съответно отводнителната система обслужва 7172 дка. Общо дължината на каналната мрежа на отводнителните системи е 29.349 км и на тръбната мрежа – 83.520 км. На територията на областта има 5 броя държавни, 48 общински язовира с изградена вътрешно канална мрежа на 132.44 км и 19 помпени станции – негодни за експлоатация и напълно унищожени. Състоянието на поливните съоръжения е незадоволително, като в момента могат да се поливат само около 25% от площите за напояване.

Сдружения за напояване (СН) - съдебно регистрирани са 3 (три) броя Сдружения за напояване с оперативна територия, съответно: СН “Нивища” - в землището на с. Душево, община Севлиево; СН “Кастело” – в землището на с. Кастел, община Севлиево, СН „Орехите” с. Душево, общ. Севлиево. Общата територия на СН обхваща около 212 дка използвани земеделски площи, собственост на членовете на сдруженията.

Изградени съоръжения за доставка на вода за напояване

Изградени са 7 напоителни системи и голям брой отделни напоителни полета, които обхващат 65 496 дка. В напоителните системи са включени следните основни съоръжения:

Напоителна система	Изградени поливни/отводнителни площи (дка)	Годни поливни /отводнителни площи/ (дка)	Водо хващания (бр.)	Язовири Държ. собственост (бр.)	ПС (бр.)	Канална мрежа (км)	Тръбна мрежа (км)
Напоителна система							
Крапец	35161	26650	-	Крапец Ряховски ливади	5	45.032	164.142
Крамолин	3400	600	-	Крамолин	-	4.070	15.734
Видима	5687	5471	1		2	16.500	18.001
Богатово	5726	5452	-	Богатово	1	13.269	27.243

Лопушница	3578	3578	-	Лопушница	1	8.400	21.267
Орозчеир	464	0	1		1		15.745
Градница	11280	0	1		2		70.395
Отводнителни системи							
Кормянско	1500	1500				13.456	11.595
Черковище - Севлиево	2039	2039				3.701	19.026
Ряховците	650	650				4.594	1.786
Малък Вършец	1757	1757				6.047	5.990
П. Славейков	1226	1226				1.551	45.123

Данните са към 2008 г.

Чрез тези съоръжения се водоосигуряват 41 951 дка годни за напояване площи. Експлоатационният капацитет и техническите параметри на тези системи и съоръжения са отразени в приложената по-долу таблица:

Стопанин	Хидротехнически съоръжения и хидромелиоративна инфраструктура за напояване							
	напоителни язовири (бр.)	напоителни помпени станции (бр.)	напорни водопроводи (км)	деривационни канали (км)	открита канална мрежа (км)	закрита тръбна мрежа (км)	водохващания (бр.)	изравнители (бр.)
1. "Напоителни системи" ЕАД, клон среден Дунав, град Плевен.	5	12	9	22	87	333	3	12
2. Сдружения за напояване (СН)	3							
3. Община Габрово	8							
4. Община Дряново	8	4						
5. Община Севлиево	55					5	1	1
6. Община Трявна	1							
ОБЩО:	77	16	9	22	87	333	3	12

Изградени системи и съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите

Водностопанските системи и съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите (публична държавна собственост по силата на чл. 13, т. 3, от Закона за водите): Тази група включва защитните диги, корекции на реките и отводнителните системи извън регулационните граници на населените места.

Водностопанските системи и съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите (**публична общинска собственост, съгласно чл. 19, ал. 1, т. 4, "г" от Закона за водите**): Тази група включва защитните диги, съоръженията и системите за укрепване на речните легла в границите на населените места.

Системите и съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите са в лошо техническо състояние. Техническите им параметри са отразени таблицата:

№ по ред	Водностопански системи и съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите, в област Габрово	Корекции на реки	Предпазни диги	Отводнителни системи
----------	--	------------------	----------------	----------------------

		(км)	(км)	(Дка)
I.	Публична държавна собственост, съгласно чл. 13, т. 3 от Закона за водите:	1.500	0.0	7 172.0
1	Стопанисвани от "“Напоителни системи” ЕАД, клон среден Дунав, град Плевен"	1.500	0.00	7 172.0
II.	Публична общинска собственост, съгласно чл. 19, ал. 1, т. 4, буква "г" от Закона за водите:	39.061	5.324	173.8
1	Стопанисвани от Община Габрово	8.103		
2	Стопанисвани от Община Дряново	1.05		
3	Стопанисвани от Община Севлиево	22.133	5.324	173.8
4	Стопанисвани от Община Трявна	8.825		
	Общо:	42.061	6.264	7 345.8

Язовирите, стопанисвани от “Напоителни системи” ЕАД, клон среден Дунав, град Плевен се нуждаят от значителни инвестиции за ремонт и възстановяване, с което ще се гарантира тяхната бъдеща сигурна работа. Язовирите, стопанисвани от общините и други собственици са в изключително влошено, техническо състояние.

Приоритетни дейности и мерки за възстановяване:

- периодичното извършване на ревизия и ремонт на затворни органи и пасарелки на водовземните съоръжения и облекчителните хидротехнически съоръжения;
- възстановяване и подновяване на контролно – измервателните системи (КИС), които в резултат на дългогодишна експлоатация са компрометирани;
- възстановяване и поддържане на биологично укрепване и оросителните системи по сухи откоси;
- възстановяване на съществуващите и изграждане на нови водомерни устройства за реално отчитане разходът на вода;
- възстановяване на съществуващите и изграждане на нови климатични станции за системни наблюдения на хидроложките данни.

Решаването на тези задачи изисква влагането на значителни инвестиционни средства, които не са по възможностите на “Напоителни системи” ЕАД, клон среден Дунав, град Плевен и общините, поради което следва да бъдат намерени източници за финансиране.

Водохващанията, деривационните канали и тръбопроводи, стопанисвани от “Напоителни системи” ЕАД, клон среден Дунав, град Плевен се поддържат в сравнително добро техническо състояние само в тези хидромелиоративни инфраструктури, които всеки поливен сезон влизат в експлоатация. Останалите такива съоръжения, в т.ч. и стопанисваните от общините и други собственици, не са в добро техническо състояние.

Изравнителите са в незадоволително техническо състояние. Това води от една страна до формиране на сериозни загуби от филтрация на водни маси, които са акумулирани в изравнителите със значителен разход на ел.енергия, а от друга – до неефективно ползване и опазване ресурса на съответния воден обект;

Каналната мрежа е в лошо техническо и експлоатационно състояние.

При **закритата водопроводна мрежа** единствения проблем са непрекъснатите кражби. Тяхната линейност и разпръснатост върху територията не позволяват ефективна охрана.

Помпените станции и трансформаторните подстанции не се поддържат в добро техническо и експлоатационно състояние и към момента затрудняват осъществяването на поливния процес.

Вътрешно-каналната мрежа и съоръженията по нея са оставени без надзор и поддържане от страна на собствениците и ползвателите на земеделската земя и са почти напълно разрушени и негодни за ефективна експлоатация.

Липсва съвременна поливна техника, а наличната е амортизирана и трудно поддържана в изправно състояние, което се явява основната причина за намаления интерес и възможности за напояване на отглежданите култури до характерните и сравнително постоянни за последните години 7-10 %.

Използваемостта на напоителните системи и съоръжения:

От аналитичните данни в **Баланса на поливните площи** (към 01 април 2005 год.) е видно, че от общо изградените поливни площи **94 655 дка**), годните за напояване са едва 38% (**35 724 дка**), като останалите 62% (**58 931 дка**) са класифицирани като **негодни за напояване**.

Статистическите данни за размера на площите и използваните в тях поливна техника и технологии за напояване (от преброяването през 2010 г.) и от аграрните доклади се отчитат следните тенденции:

- средно за периода делът на площите с отглеждани поливни земеделски култури е 38% от общо обработваемите земи;

- поради недостиг на необходимата поливна техника, преобладаващата част, 62% от напояването е извършвано чрез системи и съоръжения за гравитачно напояване, едва 13% от напояването е извършено посредством Дъждовални системи и инсталации, а делът на използваните Системи и инсталации за капково напояване се свежда до 4%.

“Напоителни системи” ЕАД, клон среден Дунав, град Плевен: при прогнозни поливни площи от порядъка на 8200-8500 дка/год. за периода 2005 – 2008 година, реално полетите площи за този период са варирали в границите от 4356 дка до 7658 дка.

На практика защитните диги и съоръженията и системите за укрепване на речните легла в границите на населените места, са без необходимата експлоатационна поддръжка и текущ технически надзор за състоянието им.

Инвестиционната програма на “Напоителни системи” ЕАД, клон среден Дунав, град Плевен за периода 2012-2016 год. ще бъде насочена към подобряване на функционалната годност на съоръженията, по които се доставя вода за промишлени нужди, рибарници, МВЕЦ и др.

4.7. Комуникационни мрежи и системи

По данни на Европейската обсерватория за информационни технологии (ЕІТО), развитието на електронните съобщения в световен мащаб в последното десетилетие се доминира от мобилните гласови услуги и интернет, следвани от мобилния ширококолов достъп. Фиксираният ширококолов достъп се характеризира с нисък темп на растеж, докато фиксираният телефонни услуги следват тенденцията на намаляване от предходните години.

В момента се наблюдава намаление на броя на фиксираните телефонни постове за сметка на мобилните такива. Развитието на телекомуникационната мрежа е доста динамично. Гражданите и бизнесът имат достъп до евтина комуникационна инфраструктура на добро ниво.

Резултатите от проведеното изследване на НСИ за използването на информационно-комуникационните технологии (ИКТ) от домакинствата и лицата за 2011 г. отбелязват значителен растеж от 11.9% спрямо предходната година в относителния дял на българските домакинства, които имат достъп до интернет в домовете си. През 2012 г. относителният дял на домакинствата с достъп до интернет нараства до 50,9% средно за страната. В този контекст разпределението на обществените средства в подкрепа на развитието в областта на ИКТ добива изключителна важност за преодоляване на регионалните различия в достъпа до електронни услуги и за развитието на информационното общество.

По отношение на покритието на територията на района с инфраструктура за ширококолов достъп до интернет се наблюдават няколко концентрации на територии в „дигитална сянка”. Неосигурени са част от източните части на община Трявна

Всички големи предприятия и голяма част от средните предприятия имат осигурен достъп.

В национален план, освен масовото използване на интернет, впечатление прави и фактът, че интернет връзката е качествена. При показателят за ширококолов достъп е регистрирано увеличение от 11,0 процентни пункта спрямо предходната година и за 2012 г. достига 50,8%, т.е. почти всички домакинства, имащи достъп до интернет, са с осигурена бърза и надеждна ширококолова връзка.

Запазва се и тенденцията на растеж в регулярното използване на интернет от хората на възраст между 16 и 74 навършени години. Намаляването на броя на населението в селата също поражда тенденциите на свиване на пазара при битовите потребители.

Необходимо е да се разшири достъпът и използването на мрежите и услугите на ИКТ, предвид нарастващата роля на информацията, особено в селата, където обществените места за достъп до информация са единствената възможност за много потребители. Изграждането на обществени информационни системи и гарантираното предлагане на Интернет услуги за целия обществен сектор, включително и на улеснен достъп за хората с увреждания, е задължителна стъпка към информационното общество.

Предлаганата сателитна цифрова телевизия се отличава с високо качество на картината и звука, 100% покритие на областта и изключително разнообразие от телевизионни канали.

4.8. Други съобщителни услуги

А. Покритие с радио и телевизионен (РТВ) сигнал не е на 100 %, поради релефните дадености и особено в планинската част. Това прави невъзможно приемането и разпространението на сигнала по въздушен път от един излъчвател/приемник.

Телевизионното покритие за община Габрово се осъществява от 3 телевизионни предавателя. За Севлиево – сигналът идва от националния предавател, разположен на вр. Ботев. Град Трявна ползва един местен ретранслатор, град Плачковци също един. Дряново осигурява сигнал за националните програми чрез един ретранслатор.

Радиосигналът на територията на Габровска област, осигурява излъчването на националните програми за по-малко от 80 % по идентична причина. Приемането става от станциите на вр. Ботев и тази при с. Арбанаси до гр. В. Търново.

Националните телевизионни и радиопрограми, които се излъчват се разпространяват ефирно чрез мрежата на БТК АД.

Частните оператори в по-голямата си част ползват услугите и/или наемат мрежи на БТК АД за осъществяване на дейностите (пренос и разпространение на сигнали по кабелен път), за които са лицензирани. Техният обхват непрекъснато се разширява, включително и номенклатурата на програмите и услугите, които предлагат. И в четирите общини са изградени системи за кабелна телевизия и радиоизлъчване, които са в процес на развитие и усъвършенстване:

Б. Достъп до INTERNET

В Габровска област Интернет достъпът се осъществява по различни начини: избор на номер; безжично; чрез кабелна мрежа; чрез телефонната мрежа; чрез специално наети линии. Повечето от Интернет-доставчиците или такива, предлагащи свързани с мрежата услуги, предоставят иновативни решения в сферата на телекомуникациите. Областта е с 99.41% покритие на населението с 3G мрежата.

Максимална скорост на пренос на данните в 3G мрежата на VIVACOM: при download – 42 Mbps, при upload – 5.74 Mbps;

Максимална скорост на пренос на данните в 2G мрежата на VIVACOM: при download - 236.8 Kbps и upload – 118.4 Kbps;

В. Пощенски услуги

Пощенските услуги на територията на Габровска област се осъществяват от Териториалното поделение «Български пощи» - Габрово. Това е поделение на фирма “Български пощи” ЕАД София. Политиката и решенията се вземат от Централно управление гр.София, а ОПС Габрово е на подчинение РУ СЦР гр. Плевен.

Териториалното поделение има изградена мрежа от пощенски станции (ПС) - 67 на брой, обслужващи 344 селища, от които 19 са в градовете и 48 бр. в селата, а в населените места с малко население се обслужват от 8 броя междуселищни пощальони. Към 31.03.2013 г. няма открити или закрити пощенски станции.

Разпределението на пощенски станции по общини е следното:

- Община Габрово - 21 ПС и 4 междуселищни пощальона;
- Община Трявна - 6 ПС, и 2 междуселищни пощальона;
- Община Дряново - 9 ПС, и 0 междуселищни пощальона;
- Община Севлиево - 31 ПС и 2 междуселищни пощальона.

Всичките 67 ПС и 8 междуселищни пощальона са групирани в 4 районни пощенски станции (ПС) – Габрово, Севлиево, Дряново и Трявна.

Основен показател, характеризиращ пощенската мрежа е брой обслужвано население от една ПС в градовете и брой обслужвано население от една ПС в селата в национален мащаб. Данните са взети от службите ГРАО по места. Изменението на броя на жителите, както по съответните общини, така и като цяло за областта е незначително. Затова и показателите за обслужване на населението почти не са се променили в сравнение с предходния планов период. За Габровска област тези данни изглеждат така:

Показател (бр.)	за страната	за областта
Обслужвано население от една пощенска станция	2 436	2 014
Обслужвано население от една пощенска станция в градовете	8 226	5 687
Обслужвано население от една пощенска станция в селата	840	436

Показател, показващ **гъстотата на пощенската мрежа** е обслужвана територия от една пощенска станция. За страната обслужваната територия от една пощенска станция е 37,50 км², а за областта – 30,52 км². Това показва, че в това отношение Габровска област е сравнително по-добре обхваната и предполага по-пълноценно покриване на територията.

Пощенските станции, пощенските агенства и междуселищните пощальони осъществяват дейности, регламентирани със Закона за пощенските услуги, обнародван в Държавен вестник бр. 64/2000 г. и Общите условия на договора с потребителите на пощенски услуги, предоставяни от “Български пощи” ЕАД в сила от 01. 07. 2007 г.

Услугите, които се предоставят на потребителите са: приемане, пренасяне и доставка на пощенски пратки; приемане и/или доставяне като пощенски пратки на съобщения, предавани чрез далекосъобщителни средства; пощенски парични преводи; куриерски услуги.

Пощенските услуги се осъществяват чрез пощенската мрежа и се делят на универсални и неуниверсални. Универсална пощенска услуга са приемане, пренасяне и доставяне на вътрешни и международни пощенски пратки и пощенски парични преводи. Неуниверсалната пощенска услуга включва: пощенски колет с тегло над 20 кг; куриерски услуги; приемане и/или доставяне като пощенски пратки на съобщения, предавани чрез далекосъобщителни средства.

В последно време добро търсене от потребителите на неуниверсалните пощенски услуги имат куриерските услуги. Те гарантират по-голяма бързина и надеждност на приемане, пренасяне и доставка на пратките. Куриерски услуги са вътрешна ускорена поща (гарантирана доставка до 24 часа) с обратна информация до подателя и EMS (международна ускорена поща) за 58 страни в света. Във връзка с подобряване качеството на международните куриерски услуги – EMS поетапно беше внедрена в ТП “Български пощи” системата за проследяване IPS WEB CLIENT, чрез която може да се проследи движението на всяка пратка, къде се намира, дали е доставена или предстои нейната доставка.

Освен пощенските дейности в пощенската мрежа се осъществяват и дейности по възложителства по сключени договори от централното управление на “Български пощи” ЕАД и Териториално поделение “Български пощи” Габрово. На територията на Габровска област ОПС Габрово има сключени договори по възложителство с НЕК, ВиК, М-tel, Виваком, Енерго-Про, РД “СП”, Булсатком, инкасова дейност на такси за охрана, кабелни телевизии и др. търговски договори.

Обобщените **изводи за състоянието** на системата са, че тя се характеризира със стабилизирано финансово състояние и предоставя все по-качествени услуги. Разширяване на дейностите, предлагани от „Български пощи“ предлагат следните перспективи и възможности за развитие:

- по-добра използваемост на пощенските станции;
- изграждане на интегрирани работни места;
- развитие на хибридната поща;

- развитие на досегашните и предлагане на нови видове услуги;
- ПС да изпълняват ролята на „финансов касиер на обществото”.

Г. Мобилни телефонни съобщения

Преобладаващата част от територията на областта има покритие от мрежите на мобилните оператори. Изключение е много малка част от планинската територия - на места сигналът прекъсва, но с изграждането на оптичните трасета, покритието ще се стабилизира.

Изграждането на цифрова телефонна мрежа и осигуряването на достъп до Интернет на всички населени места е важно условие за развитието на икономиката на областта, за привличането на инвеститори и за осигуряване високо качество на жизнената среда.

Изводи

- Съобщителната система е добре развита, плътността на телефонните съобщения е добре развита.
- Започналото въвеждане на цифрова инфраструктура позволява разширение и модернизиране на предлаганите съобщителни услуги.

Проблеми

- В планинската част на областта телефонната мрежа не обхваща всички населени места.

5. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ И РИСКОВЕ

Качество на атмосферния въздух (КАВ) - В Габровска област се контролират 64 обекта.

Контролираните обекти в **община Габрово** са 26. Голяма част от жилищата в града, фирми, институции и други, не са топлофицирани. Използват се предимно локални парни котли и печки на твърдо гориво. Това допринася за замърсяване на атмосферния въздух с вредни вещества и газове през зимния сезон.

През Габрово минава голяма част от автомобилния трафик между Северна и Южна България. Отделените газове и праха от уличното платно допълнително влошава качеството на атмосферния въздух. Бъдещото изграждане на тунел под връх Шипка ще допринесе за подобряване състоянието на въздушния басейн над Габрово.

Разработена и утвърдена е Програма за подобряване състоянието на атмосферния въздух със съответните мероприятия, в изпълнение на която през 2007 г. стартира работата по реализация на проект, свързан с изграждането на хранващ газопровод и газо-разпределителна мрежа на територията на гр. Габрово. През лятото на 2007 г. е положена част от вътрешната газо-разпределителна мрежа по улиците: “Йосиф Соколски”, “Капитан дядо Никола” и частично по бул. “Столетов”.

През септември 2012 г. започна строителството на първия етап на газификацията на Габрово. Притежател на лицензиите за разпределение и снабдяване с природен газ на града е дружеството „Ситигаз България“ ЕАД. На 22 януари 2013 г. официално бе поставено началото на снабдяването с природен газ на град Габрово с 40 км изграден газопровод, от които 30 км магистрален и 10 км в града. Инвестицията за газификацията на община Габрово към момента на пускане възлиза на близо 10,5 милиона лева.

Наблюдаваните обекти в **община Севлиево** са 21. От няколко години се извършва усилена газификация в града. По данни на местното газоразпределителното дружество „Севлиево газ – 2000“ АД 100% от административните сгради (МБАЛ, полиция, поща, районен съд, РД на МВР) и всички общински обекти, училища, детски градини, ясли и социални домове в гр. Севлиево са с газифицирани отоплителни инсталации. Домакинствата, които използват това гориво, доближават 50%. По този начин е постигнато значително намаляване на замърсяването на атмосферния въздух.

Към всички производства в “Идеал стандарт Видима” АД работят ефективно прахоулавящи съоръжения - касетъчни и ръкавни филтри. Дружествата, във връзка с изпълнение на изискванията на Комплексните разрешителни, изпълняват инвестиционните си програми по поддръжка на прахоулавящите съоръжения и скрубери.

Във връзка с разширение на производствените мощности на сушилня и валцова мелница за суровини “Минерали Индустриали България” ЕООД гр. Севлиево са изградени циклон и ръкавни филтри за пречистване на емисиите от прах.

Контрол на отпадъчните води – Директните емитери се разделят на отпадъчни води от канализациите на населените места и отпадъчни води от промишлени обекти.

Отпадъчни води от канализациите на населените места

Основната причина за замърсяване на повърхностните води в региона е заустването на отпадъчни води от населените места без пречистване. За пречистване на отпадъчните води от градската канализация има изградена една градска пречиствателна станция на

гр. Габрово.

Община Трявна ще изгради пречиствателна станция за отпадъчни води и 1.7 км. довеждащи колектори по проект на стойност 12.7 млн. лв. След реализацията на проекта в края на 2014 г. отпадъчните води на над 8000 жители ще имат екологосъобразно пречистване. Това е първият подписан договор по процедурата за общините с готови проекти по ОПОС.

Община Дряново сключи договор за безвъзмездна финансова помощ за проектно предложение „Подготовка и изпълнение на инвестиционен проект „Изграждане на ГПСОВ, реконструкция и до изграждане на канализационна система и реконструкция на водоснабдителна система на гр. Дряново” на стойност 933 176, 00 лв. С безвъзмездно предоставената финансова помощ община Дряново се задължава да подготви инвестиционен проект за изграждане на ГПСОВ, за реконструиране на наличната и доизграждане на нова канализация в града.

За подобряване състоянието на водите на територията на община Габрово се реализира голям инфраструктурен проект за изграждане и развитие на необходимата инфраструктура за събиране, пречистване и отвеждане на отпадъчните води, финансиран по ОПОС - “Интегриран проект за водния цикъл на гр. Габрово”. Проектът включва реконструкция на ПСОВ и ПСПВ, ремонт на 4 бр. помпени станции и изграждане на 1 нова, подмяна на 76,5 км водопроводна мрежа, изграждане на 18,5 км нова канализационна мрежа в кварталите: Беленци, Хаджицонев мост, Стефановци, Златари, главен колектор II десен, рехабилитация на 21,6 км. канализационна мрежа. Обща стойност е 123, 106 млн. лв. В изпълнение на проекта през 2012 г. са сключени 5 договора, като срокът на изпълнение е до края на 2014 г.

ГПСОВ – Севлиево е въведена в експлоатация в началото на 2010 г. Станцията осигурява пречистването на битовите и промишлените отпадъчни води на територията на град Севлиево. Експлоатацията на пречиствателната станция е възложена на общинското предприятие "Бяла" ЕООД.

Отпадъчни води от промишлени предприятия

- “Идеал Стандарт Видима” АД, гр. Севлиево - има изградени пречиствателни станции за битовите и производствени отпадъчни води. Те осигуряват спазването на нормите и изискванията за заустване в р. Росица. Има издадено Комплексно разрешително, където са определени ИЕО на отпадъчните води по потоци, в съответствие с изискванията на законодателството.

- “Идеал Стандарт Видима” АД, гр. Севлиево - производство с. Градница - изградени са пречиствателни станции за битовите и производствени отпадъчни води. Те осигуряват по-добро пречистване от нормите и изискванията за заустване в реката. Пречистените производствени отпадъчни води се употребяват оборотно. Издадено е Комплексно разрешително, в което са определени ИЕО на отпадъчните води по потоци, в съответствие с изискванията на законодателството. Няма установени нарушения на нормите за заустване.

- “Идеал Стандарт Видима” АД, гр. Севлиево - производство гр. Севлиево - Фирмата има изградени пречиствателни станции за производствените отпадъчни води. Пречистените производствени отпадъчни води се употребяват оборотно. Осигурява се спазването на изискванията и нормите за заустване в градска канализация. Издадено е Комплексно разрешително.

Състояние на хидротехническите съоръжения /диги, язовирни стени и т. н./

Стопанисването на подпорните стени от коригираните участъци на реките на територията на област Габрово в урбанизираните територии се извършва от съответната Община.

I. Диги

Диги на р.Янтра - собственост на „НС” ЕАД клон Долен Дунав Русе и съответно клон Среден Дунав Плевен. Съоръженията коригират високите и средни води на реката.

Без опасност за корекциите и брегозащитните съоръжения /габиони, диги, подпорни стени и др./, са речни легла на р.Янтра в гр.Габрово, р.Тревненска при гр.Трявна, р.Дряновска при гр.Дряново.

През 2012 г. са извършени дейности, свързани с подобряване проводимостта на участъци от реки и изграждане на съоръжения както следва:

- Инфраструктурни съоръжения /стени/ по р.Тревненска – централна градска част гр.Трявна .
- Инфраструктурни съоръжения /стени/ по р.Янтра – централна градска част гр.Габрово.
- Инфраструктурни съоръжения /стени/ по р.Тревненска – района на спортен комплекс.

II. Язовири

Съгласно Заповед №РД-02-01-140/25.09.12 г. на Областен управител на област Габрово бяха проверени 15 броя потенциално опасни язовира на територията на Община Севлиево, 10 бр. на територията на община Габрово, 4 бр. на територията на община Дряново и един на територията на община Трявна. От направените проверки се констатира следното състояние: 24 бр. са в добро техническо състояние (почистени сух и мокър откос, преливник). На 2 язовира е констатиран теч в стените и комисията е предписала на собственика /ползвателя/ да се извърши техн. експертиза на стената. 2 язовира са източени поради ремонт на язовирната стена. Не е приета с протокол обр. 16 надстройката на яз. Хр.Смирненски в която преди 2 години са открити каверни и е предписан ограничителен режим на завиряване.

Контрол на повърхностни води - По данни от Докад за състоянието на околната среда през 2012 година на РИОСВ - Велико Търново са обследвани 25 пункта от поречието на р.Янтра. В много добро екологично състояние са 3 пункта – река Видима при водохващане ”Видима”, река Янтра над кв.Ябълка и р.Веселина преди яз.”Йовковци”. За 7 бр. от пунктовете е установено добро състояние - р. Янтра при с.Каранци, р.Чопарата преди вливане в Росица при гр.Севлиево, р.Крапец преди яз.”Стамболийски”, Стара река след с.Кесарево, и р.Росица след с.Поликрайще, Паничарка - гр.Габрово и Веселина след яз.”Йовковци”. 14 от пунктовете са в умерен статус. Само един пункт е в лошо състояние: р. Янтра, след Габрово-мост за Севлиево - участъка след ГПСОВ. Не отговаря по биологичните елементи макрофити и дънни безгръбначни животни. Замяряване с битови води от града. Няма пунктове в много лошо състояние, т. е. не се наблюдават екологично поразени участъци.

Съществуват тенденции към подобрене на екологичното състояние. Увеличава се делът на реките, постигащи добър екологичен статус. При р. Янтра има подобрене по показателя Биотичен индекс. Трайно подобрене има в състоянието на р. Росица след гр. Севлиево – от лошо през 2009-2010 г., през 2012 г. по изследваните биологични елементи

реката е класифицирана в умерено екологично състояние.

Отпадъци

Битови отпадъци

Регионални съоръжения за обезвреждане на битови отпадъци - На територията областта в експлоатация е едно регионално депо за битови, строителни, производствени и опасни отпадъци в гр. Севлиево, което обслужва общините Севлиево, Дряново и Сухиндол. През 2012 г. в община Севлиево стартира пилотен проект - „Прилагане на децентрализиран модел за управление на био-отпадъците в един от регионите за управление на отпадъците, включително изграждане на необходимата техническа инфраструктура - система за разделно събиране и съоръжение за рециклиране на събраните био-отпадъци“. Концепцията за децентрализирано управление на био-отпадъците е една от най-добрите практики за управлението на био-отпадъците, успешно приложена в някои страните-членки на ЕС.

С финансиране от ОПОС предстои изграждане и на регионална система за управление на отпадъците за регион Габрово. Проектът предвижда реконструкция и модернизация на съществуващото общинско депо за ТБО в община Габрово, превръщайки го в регионално за нуждите на общините Габрово и Трявна, както и изграждането на нова клетка за ТБО, и съоръжение за централизирано компостиране на биоразградимите отпадъци, генерирани на територията на целевия регион.

Събиране и транспортиране на битови отпадъци - Разпръснатостта на малките населени места, минималния брой жители, както и неподходящите по вид пътища до тях правят изключително трудно въвеждането на организирано сметосъбиране и сметоизвозване в тези райони. В същото време в резултат на неправомерни изхвърляния в стихийен процес се превърна замърсяването на земята, поречията и горите с твърди битови, строителни и производствени отпадъци. В таблица са представени данните по общини.

Община	Бр. жители	Бр. населени места	% население, обхванато в организирана система за събиране и транспортиране на БО	Брой на обслужваното население
Габрово	65 265	134	100 %	65265
Севлиево	35 990	53	100 %	35990
Трявна	11 700	106	100 %	11700
Дряново	9 685	63	100 %	9685
общо	122 740	356		122 740

Строителни отпадъци – Общините депонират генерираните строителни отпадъци на общинските депа за битови отпадъци

Производствени и опасни отпадъци

“Производствени отпадъци” са отпадъците, образувани в резултат на промишлена дейност на физически и юридически лица.

“Опасни отпадъци” са отпадъците, чийто състав, количество и свойства създават риск за човешкото здраве и околната среда, притежават едно или повече свойства, които ги определят като опасни, и/или съдържат компоненти, които ги превръщат в опасни

и/или са определени като такива според Базелската конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане.

Нормативните изискванията за третиране и транспортиране на производствени и опасни отпадъци са регламентирани в Наредбата, приета с ПМС 53/1999 год. (ДВ бр.29/1999 год.).

Едни от проблемите при третиране на производствените и опасни отпадъци са:

- липсата на съоръжения за третиране на някои видове отпадъци;
- на територията на страната няма център за обезвреждане на опасни отпадъци;
- непълно организиране на разделно събиране и от там и невъзможността за рециклиране и оползотворяване;
- все още от общините не са предприети конкретни и ефективни действия във връзка с наредбите уреждащи начина на третиране и транспортиране на отпадъци от отработени масла и отпадъчни нефтопродукти, акумулатори и батерии и луминесцентни лампи, и др. лампи съдържащи живак;
- депониране на голяма част от производствените отпадъци на депа за не опасни отпадъци, което води до бързото изчерпване на капацитета на тези депа.

Масово разпространени отпадъци

Опаковки и отпадъци от опаковки - С влизането в сила на Наредбата за определяне на реда и размера за заплащане на продуктова такса за продукти, след употребата на които се образуват масово разпространени отпадъци (ДВ. бр. 53/10.06.2008 г.) се цели продуктите такси да се определят от една справедлива система, която не представлява сериозна допълнителна тежест за производителите и вносителите. Таксата се изчислява на килограм опаковка. С измененията на наредба от 2012 год. е въведена продуктова такса за брой полимерна торбичка с дръжки пусната на пазара.

Системите за разделно събиране на отпадъците от опаковки са финансирани от организациите по оползотворяване на отпадъците от опаковки. Всяка една точка от системата е оборудвана с два или три броя контейнери – жълт за пластмаси, хартия и метал и зелен контейнер за стъкло или жълт за пластмаси и метали, зелен за стъкло и син за хартия и картон.

На територията на община Габрово е въведена в експлоатация инсталация за сортиране на отпадъци от опаковки. Отпадъците от опаковки, събрани от системите за разделно събиране от общините Габрово, Севлиево и Трявна през 2011 г. се сортират на инсталацията, разположена на територията на общинското депо за отпадъци на Габрово. Оператор на инсталацията е "Благоустрояване" ЕООД, а самата инсталация е собственост на "ЕКОБУЛПАК" АД. Община Дряново е с прекратен договор и нефункционираща система за разделно събиране на отпадъци от опаковки.

Излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС) са масово разпространени отпадъци, чието събиране и третиране изисква прилагането на специфични методи. Решаването на проблема с изоставените стари автомобили на обществени места е от особена важност за чистотата на населените места по отношение на наличните места за паркиране, почистване на улиците и намаляване на здравни рискове. Наредбата за изискванията за третиране на отпадъците от моторните превозни средства (ДВ бр.104/26.11.2004г.) регулира всички производители/вносители на моторни превозни средства от определени категории да осигурят безплатно за последния собственик приемане, съхраняване и разкомплектоване на ИУМПС. Съгласно наредбата,

собствениците на ИУМПС са длъжни да ги предават за временно съхранение на определените за целта площадки и в пунктове за разкомплектоване, като не заплащат такси и разноски за приемането му. През 2012 г. РИОСВ – Велико Търново е извършила контролни проверки на площадки за временно съхранение и центрове за разкомплектоване на ИУМПС, притежаващи или подлежащи на издаване на разрешение по чл.37 от ЗУО. Води се регистър на фирми, притежаващи разрешения по чл.12 от ЗУО, работещи на територията на РИОСВ – Велико Търново.

Лицензирани площадки за разкомплектоване на излезли от употреба МПС са: “Шакер” ЕООД, гр. Севлиево, “Екоресурс” ЕООД, гр. Габрово, “Скрапметал” ЕООД, гр. Габрово, “Дженис” ЕООД, гр. Габрово, “НИКА” ЕООД, гр. Габрово, ЕТ “Габро – Ангел Иванов”, гр. Габрово, “БИПА” ЕООД, гр. Габрово, “Кар Груп” ООД, гр. Севлиево, „Конов” ЕООД, гр.Севлиево.

Отработени масла и отпадъчни нефтопродукти - През 2012 г. са извършени контролни проверки, касаещи прилагането на Наредбата за изискванията за третиране и транспортиране на отработените масла и отпадъчните нефтопродукти. Води се регистър на фирми, притежаващи разрешения по чл.35 от ЗУО, работещи на територията на РИОСВ – Велико Търново.

Отпадъци от електрическо и електронно оборудване - Отпадъците от електрическо и електронно оборудване са едни от най-сложните за управление отпадъчни потоци. Причината е, че те обхващат широк кръг от продукти - от малки домакински електроуреди с просто устройство до високо интегрирани системи като компютри и мобилни телефони. В европейското законодателство е възприет принципът производителят да поема отговорност за отпадъците, образувани от произведените от него продукти, когато те излязат от употреба. В България е в сила Наредбата за изискванията за пускане на пазара на електрическо и електронно оборудване и третиране и транспортиране на отпадъци от електрическо и електронно оборудване, в която са регламентирани правилата за управление на тези отпадъци. През 2012 г. са проверени 13 бр. фирми на територията на РИОСВ – Велико Търново вносители на електрическо и електронно оборудване. Същите са членове на организации по оползотворяване.

При извършените проверки на общините през 2012 г. се установи, че и в четирите общини на територията на област Габрово са въведени системи за разделно събиране на батерии и акумулатори и отпадъци от електрическо и електронно оборудване.

Негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА) - Основна цел на контрола по прилагането на законодателството в областта на НУБА е повишаване на разделното им събиране и рециклиране. Те не трябва да попадат на депата за твърди битови отпадъци, тъй като съществува опасност съдържащите се в тях тежки метали да попаднат чрез инфильтрационните води в почвите, повърхностните и подземните води.

Системи за разделно събиране на негодни за употреба батерии и акумулатори въведоха общините Габрово, Трявна и Дряново след сключване на договори с организации по оползотворяване на негодни за употреба батерии и акумулатори. На територията на тези общини са поставени съдове за събиране на НУБА в административни сгради, кметства, детски градини, училища.

Болнични отпадъци - Генерираните болнични отпадъци от дейността на лечебните заведения се предават за последващо третиране на лица, имащи разрешение за транспортирането им до съответната инсталация за контролирано обезвреждане, съгласно сключен договор. Към момента всички болнични отпадъци отпадъци предназначени за

изгаряне се унищожават в инсинератора на ПУДООС – София.

Шум - Всички проверени обекти територията на област Габрово отговарят на нормативните изисквания. Не са наложени глоби и имуществени санкции за установени нарушения свързани с промишлени предприятия, източници на шум.

Основни насоки за дейности:

- да се ускори изграждането на западния обходен път на гр.Габрово;
- да се осигурят средства за поддържане на пътната настилка, за изграждане на високостеблено или друг тип екраниране и т.н.;
- да не се допуска движение по улиците на амортизирани превозни средства създаващи повишаване на шумовите нива.

Изводи:

- територията на областта като цяло е със съхранена околна среда;
- основните екологични параметри в област Габрово са в допустимите стойности;
- сериозен проблем е липса на пречиствателни станции (за питейни и отпадни води) почти във всички малки населени места в областта и курорта “Узана”;
- на територията на областта има богато биоразнообразие. Добре съхранени и защитени са характерните за областта редки растителни и животински видове.

Образование по околна среда

Екологичният информационен и образователен център към РИОСВ – Велико Търново има за цел да улесни достъпа на гражданите до екологична информация; да повиши тяхната екологична култура и образование; да насърчи участието им в процесите на вземане на решения, касаещи околната среда. Той изпълнява дейности, описани в ежегодната Програма за работа с обществеността, която е насочена към обществените институции, бизнес и академични среди, неправителствени организации, учащи се и медиите. Кметове и еколози на общини вземат участие в международни срещи, организирани от РИОСВ за прилагане на европейското екологично законодателство.

Технически университет – Габрово обучава студенти по специалност “Техника и технологии за опазване на околната среда” за образователно-квалификационна степен (ОКС) “бакалавър” и “магистър” и специалност “Опазване на околната среда и устойчиво развитие” за ОКС “магистър”.

6. АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ, МЕЖДУИНСТИТУЦИОНАЛНА КООРДИНАЦИЯ И СЪГЛАСУВАНOST НА ПОЛИТИКИТЕ

Ефективният административен капацитет на държавната администрация и предоставянето на обществени услуги, е основно изискване за икономическо развитие и заетост. Административният капацитет се изразява в способността и умението на централните и местните власти да изготвят своевременно подходящи планове, програми и проекти, да вземат решения, да координират основните партньори, и да административират процесите по прозрачен и отчетен начин.

Капацитет за привличане на проектно финансиране

Основното предизвикателство пред общинските и областните администрации, предвид финансово-икономическата криза и изпълнението на политиките за развитие, е ефективната подготовка на проектни предложения, управление на проекти и пълноценно усвояване на финансовите ресурси, предоставени на България по финансовите механизми на ЕС.

Общините, бизнеса и НПО от областта активно участват в отворените схеми по оперативните програми, като е процента на успеваемост е сравнително висок.

По данни на Информационната система за управление на средствата от ЕС (ИСУН) към 20.05.2013 г. в област Габрово са сключени 151 договора за предоставяне на БФП с 83 бенефициента на обща стойност 341 345 156 лева.

В процеса на изпълнение са прекратени 16 договора с 15 бенефициента (предимно проекти на фирми по Оперативна програма „Развитие конкурентоспособността на българската икономика“) на стойност 8 660 292 лв. Реално изплатените суми по прекратените договори са в размер на 1 992 лв.

Сключените договори с бенефициент Община са както следва:

бенефициент	сключени договори (бр.)	обща стойност (лв.)	реално изплатени суми (лв.)
Община Габрово	29	182 751 117	65 067 497
Община Дряново	6	26 346 837	1 919 548
Община Севлиево	7	28 644 673	6 662 384
Община Трявна	8	18 263 500	1 890 241

Община Трявна (партньор в 1 от проектите е община Дряново) изпълни и 3 проекта, финансирани по Програмата за развитие на селските райони на обща стойност 2 023 803 лв.

Постигнатата успеваемост при кандидатстване за финансиране със средства от Структурните и Кохезионния фонд на ЕС е доказателство за съществуването на местен капацитет за усвояване на средства, като предизвикателство пред екипите продължава да бъде ефективното управление на проектите, при спазване на всички изисквания от страна на управляващите органи.

В следствие негативното отражение на икономическата криза върху местните бюджети и намаляването на приходната им част в следващите години общинските

администрации ще продължат да изпитват затруднения за осигуряване на необходимото съфинансиране.

Областната администрация и четирите общини имат качествен достъп до Интернет. Практика е активното използване на този информационен източник за текущи възможности за проектно финансиране, търсене и обмен на информация.

Сътрудничеството и координация

Сътрудничеството и координацията в рамките на администрацията все още не са на необходимото ниво. Необходимо е да се предприемат мерки за намаляване на бюрокрацията чрез създаване и използване на общи информационни бази данни и създаване на практика за обмен на информация и данни между областната, общинските администрации и териториалните звена на централната администрация.

На областно ниво е необходимо укрепване и “попълване” на областната администрация с експертни кадри в областта на регионалното развитие, инвестиционната политика и мониторинга на изпълнение на стратегиите, програмите и планове за регионално развитие. За осъществяване на координация и мониторинг по изпълнение на програмите и планове в областта е уместно в структурата на областната администрация да се формира звено по координация, мониторинг и контрол, пряко подчинено на областния управител.

Съгласуваност на политиките

Процесите на обществени консултации и съгласуване при разработването и изпълнение на стратегически документи не са необходимото ниво. Често документите се разработват по едно и също време, което не позволява постигането на добро съответствие на национално, регионално и местно ниво. Проблемът е по-ясно изразен при търсенето на съответствие и съгласуваност между предвижданията на секторните политики (където са заложили конкретни проекти) и областната политика за развитие. Процесите на стратегическо планиране все още са слабо обвързани с бюджетната процедура, както и с планирането на необходимите човешки ресурси. За реализация на ОСР Областния управител не разполага с финансов ресурс. На практика изпълнението се извършва чрез общинските планове за развитие.

Досегашния опит показва необходимостта от изграждане и ефективно функциониране на система за програмиране и реализация на политиките, включваща реално работещ координационен механизъм.

7. SWOT-АНАЛИЗ

SWOT-анализът позволява по-точно формулиране на приоритетите и целите за развитие на областта, както и периодична оценка на позицията ѝ и предприемане на мерки за коригиране на състоянието. Силните страни и възможностите са факторите, които подкрепят бъдещите планове за развитие, а слабите страни и заобикалящите ни опасности и заплахи – факторите, които по-скоро пречат в избраната посока на развитие. В най-общ план ефективната стратегия има за цел да максимизира силните страни, като използва възможностите на средата и едновременно с това се стреми да неутрализира или намали влиянието на слабите страни и заплахите.

СИЛНИ СТРАНИ И ПРЕДИМСТВА

- централно географско положение, улесняващо икономическите връзки и развитието на територията вкл. през областта преминава Трансевропейски транспортен коридор № 9;
- разнообразни природни ресурси и уникални екосистеми;
- наличие на добър потенциал за използване на ВЕИ;
- богато и съхранено културно-историческо наследство и традиции в занаятите, подходящи за развитие на туризъм;
- развита и равномерно разпределена междуселищна пътна, водоснабдителна и електропреносна мрежа;
- голям брой МСП, осигуряващи трайна заетост в традиционните производства за областта;
- водещ дял в областната икономика на отрасъл „Промисленост”, направление „Преработващата промишленост”;
- предпоставки за НИРД – Технически университет Габрово и фирми, развиващи иновации;
- присъствие на големи международни фирми, които засилват интереса на чуждестранните инвеститори;
- наличие на обучени кадри за традиционните производства;
- наличие на учебни заведения, отговарящи до голяма степен на икономическия профил на областта и обучаващи организации за професионално образование и квалификация;
- богат опит в НПО сектора и установени международни партньорства;
- обществена подкрепа за приоритетните обекти на техническата и социалната инфраструктура;
- развити и балансирани мрежи от институции в образованието, здравеопазването, културата и спорта;
- изградени информационни системи и въведени услуги на електронното управление;
- добре функциониращи структури в социалната сфера, предоставящи разнообразни социални услуги
- положителен имидж на областта като цяло.

СЛАБИ СТРАНИ

- разпокъсаност на населените места и труден терен (планински релеф), утежняващ развитието на територията;
- неефективно използване на природните ресурси;
- недостатъчна атрактивност на туристическото предлагане;
- амортизирана и недоизградена техническа инфраструктура;
- недоизграден основен транспортен коридор № 9 в частта: Западен обходен път на град Габрово и тунелно преминаване на прохода Шипка;
- недоизградена екологична инфраструктура и система за управление на дейностите по опазване на околната среда;
- изоставане по разходи, които са „двигатели” на растежа – НИРД, технологична модернизация, инвестиции;
- недостиг на квалифицирани изпълнителски кадри в съответствие с потребностите на бизнеса;
- недостатъчни управленски знания и умения;
- недостатъчна координация между регионална, местна власт, бизнес и НПО-сектор;
- липса на про-активна политика за привличане на инвеститори;
- липса на достатъчно информация за възможностите и финансови затруднения при въвеждането на мерки за ЕЕ и внедряване на системи с ВЕИ;
- недостатъчно развит иновационен потенциал, изследователска и развойна дейност – непълно използване на капацитета на ТУ - Габрово
- нисък жизнен стандарт;
- недостиг на медицинска диагностична и терапевтична апаратура; текучество и недостиг на специалисти по здравни грижи;
- не се провежда активна политика за масов отдых, спорт и туризъм, както и за профилактика на здравето и превенция на заболяванията;
- ограничени местни ресурси (финансови и човешки);
- негативни демографски и миграционни процеси.

ВЪЗМОЖНОСТИ

- членство в ЕС – ползване на допълнителни финансови ресурси, достъп до нови пазари и капитали, свободно движение на стоки;
- опростяване и облекчаване на процедурите по кандидатстване и изпълнение на проекти със средства от ЕС;
- съответствие между националните, регионалните и местните приоритети;
- политики за стимулиране на публично-частни партньорства;
- привличане на нови инвестиции и партньорства с международни организации;
- държавна подкрепа за изграждане на тунел Шипка;
- използване на национални и чуждестранни фондове за развитие на регионалната инфраструктура;
- държавна политика за подкрепа и оптимизиране на социалната сфера;
- повишен интерес към България и региона;
- навлизане на информационно-комуникационни технологии;

- развитие на високо-технологични отрасли.

Заплахи

- задълбочаване на икономическата криза и последиците от нея върху основни сфери и сектори, касаещи социално-икономическото развитие на областите и общините;
- политическа нестабилност и промяна в политиката на ЕС;
- държавна политика, нестимулираща бизнеса;
- консервативна и бюрократична администрация на национално и европейско ниво;
- ниска усвояемост на средствата от ЕС;
- демографски срив и емиграция на млади хора и трудоспособно население;
- концентрация на човешки и финансов ресурс в големите градски центрове на страната;
- навлизане на застрашаващи околната среда производства;
- забавяне процесите на децентрализация и „зацикляне” на реформирането в сектора на социалните услуги, здравеопазването и други.

8. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 ГОДИНА

Стратегическата рамка на ОСР отчита целите на европейската кохезионна политика и приоритетите за развитие на регионите, определени със Стратегията „Европа 2020”, Териториалния дневен ред на ЕС 2020 и с други общоевропейски документи на политиката на сближаване. Вzeti са предвид единадесетте тематични цели, адресирани от общия европейски регламент, върху които фондовете на Общата стратегическа рамка ще съсредоточат своята подкрепа:

1. Засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите;
2. Подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии;
3. Повишаване на конкурентоспособността на малките и средните предприятия, в т.ч. и на селскостопанския сектор;
4. Подкрепа за преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори;
5. Насърчаване на адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска;
6. Опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност;
7. Насърчаване на устойчивия транспорт и премахване на участъците с недостатъчен капацитет във всички ключови мрежови инфраструктури;
8. Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила;
9. Насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността;
10. Инвестиции в образованието, уменията и ученето през целия живот;
11. Повишаване на институционалния капацитет и ефективна публична администрация.

Стратегическата рамка е обвързана с националните цели и приоритети за програмния период, Регионалния план за развитие на СЦР, както и различните секторни стратегии и политики.

Следвайки принципите на приемственост при формулиране на визията, целите и приоритетите на ОСР на област Габрово е запазена стратегическата насоченост на ОСР до 2013, тъй като отговаря на актуалните нужди и потенциали за бъдещото развитие на областта. Вzeti са предвид и предложенията за приоритети, формулирани въз основа на изводите от проведеното на територията на четирите общини в област Габрово проучване на социално-икономическото състояние (в рамките на проект на Областна администрация Габрово „Ефективна координация и мониторинг на регионалното развитие на област Габрово”, финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”).

Ограничаващ фактор за постигане на желаната визия ще бъде проявлението на негативните демографски тенденции, свързани с намаление на населението в трудоспособна възраст и съответното влияние върху предлагането на труд. Последното ще окаже директно влияние върху характеристиките и структурата на образователния сектор и пазара на труда, респективно върху цялата икономика. Необходимо е да бъдат положени сериозни усилия за задържане в областта на хората, които могат да осъществят желаната промяна.

ВИЗИЯ - КЪМ 2020 ГОДИНА ОБЛАСТ ГАБРОВО Е ОБЛАСТ В РАСТЕЖ, С КОНКУРЕНТНОСПОСОБНА ИКОНОМИКА, МОДЕРНИЗИРАНА ИНФРАСТРУКТУРА И ПОДОБРЕНО КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ

Желаната визия ще бъде постигната чрез три стратегически цели:

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 Реализиране потенциала на местната икономика

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 Устойчиво и балансирано развитие на територията на област Габрово

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 Постигане на социално сближаване чрез създаване на условия за развитие и реализация на човешкия капитал

Стратегическите цели са обвързани с приоритети, като е приложен интегриран подход при планирането т.е. развитието се базира на принципа на устойчивото развитие, а именно съчетаването на целите на икономическото, социалното и тези в областта на околната среда.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1
РЕАЛИЗИРАНЕ ПОТЕНЦИАЛА
НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

- **Приоритет 1** Подкрепа за иновационните и инвестиционните дейности за повишаване конкурентноспособността на МСП
- **Приоритет 2** Развитие на туризъм, културни и творчески индустрии чрез рационално използване и развитие на природните дадености, културно-историческо наследство и традиции

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2
УСТОЙЧИВО И
БАЛАНСИРАНО РАЗВИТИЕ НА
ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ
ГАБРОВО

- **Приоритет 3** Развитие на базисната инфраструктура за подобрена свързаност и мобилност
- **Приоритет 4** Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда, опазване на биологичното разнообразие и внедряване на еколого-съобразни технологии
- **Приоритет 5** Подобряване на жизнената среда в градовете и малките населени места
- **Приоритет 6** Укрепване на административния капацитет и развитие на сътрудничество за европейско териториално сближаване

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3
ПОСТИГАНЕ НА СОЦИАЛНО
СБЛИЖАВАНЕ ЧРЕЗ
СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА
РАЗВИТИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ
НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ

- **Приоритет 7** Предоставяне на по-качествени обществени услуги вкл. такива за интегриране на уязвими групи
- **Приоритет 8** Осигуряване на възможности за заетост и активно включване на пазара на труда. Насърчаване на социалното приобщаване.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1 РЕАЛИЗИРАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

Първата стратегическа цел е ориентирана към повишаване конкурентоспособността на икономика в област Габрово, ефективно използване на местните ресурси за постигане на икономически растеж, развитие на иновации, модернизация и технологично обновление. Научните изследвания и иновациите са основен фактор за постигането на икономически растеж и за осигуряване на заетост чрез развитие на дейности, носещи висока добавена стойност. Стратегическа цел 1 кореспондира с три от тематичните цели на Стратегия „Европа 2020” за интелигентен растеж, а именно: научно-изследователска дейност и иновации, конкурентноспособност на МСП и информационни и комуникационни технологии.

Приоритет 1 Подкрепа за иновационните и инвестиционите дейности за повишаване конкурентноспособността на МСП

Инвестициите в научни изследвания и технологично развитие са решаващ фактор за икономическия растеж и развитие на конкурентоспособността на икономиката. ЕК ще повишава инвестициите си в научни изследвания, иновации и предприемачество като ключов компонент за бъдещия успех на Европа, и е определила представянето на Стратегия за интелигентна специализация като предварително условие за достъп до Структурните фондове за периода 2014-2020 г. Стратегията за интелигентна специализация трябва да послужи като тласък за осъвременяването на научните изследвания и на възможностите на България за иновации. Научните изследвания и иновациите могат да помогнат на индустрията да се придвижи нагоре по веригата на стойността в индустриите на знанието, като по този начин се увеличи дела на високотехнологичен износ и се подобрят перспективите за заетост на човешкия капитал, както и да се задвижи колелото на растеж. Както е видно от икономическия анализ на област Габрово индустрията е водещ отрасъл. По този приоритет ще бъдат насърчени дейности, свързани със съживяване и модернизиране на местната икономика, както и оползотворяване на съществуващия потенциал. Приоритетно ще се търсят възможности за съчетаване на технологичното обновление на МСП с въвеждане на иновации в производството.

С приемането през 2015 г. на Иновационната стратегия за интелигентна специализация на Република България 2014-2020 г. (ИСИС)⁵ като регионален фокус за СЦР са посочени тематичните области „Мехатроника и чисти технологии“, „Информатика и ИКТ“ и „Индустрия за здравословен живот и биотехнологии“. Предвид характера на икономиката на област Габрово подкрепата да иновационни и инвестиционни дейности за повишаване на конкурентоспособността на МСП може да бъде насочена в тематични области „Мехатроника и чисти технологии“, „Информатика и ИКТ“. Като управленски, технологични и продуктови приоритети в двете тематични области са определени:

→ Управленски приоритети „Мехатроника и чисти технологии“

⁵ Приета с Решение № 857 на Министерския съвет от 3 ноември 2015 г.

- създаване на ефективно работещи институционални механизми за сътрудничество по веригата образование-наука-икономика;
 - активизиране на заинтересованите страни, включително засилване на сътрудничеството между клъстерите в тематичната област с други участници в иновационната система.
- Технологични приоритети „Мехатроника и чисти технологии“
- високо-технологични мехатронни компоненти и системи, с акцент върху транспорта, уредостроенето и машиностроенето с участие в над-национална производствена верига;
 - роботика и автоматизация на процеси, в т.ч. 3-D моделиране и прототипиране на автоматизирани системи, инженеринг, реинженеринг;
 - производство на базови елементи, детайли, възли и оборудване, вграждани като част от мехатронен агрегат или самостоятелно съставляващи такъв агрегат;
 - системи за автоматизирано и софтуерно подпомагано управление с приложение в производството;
 - ниско енергийни и ниско ресурсоемки производствени технологии.
- Продуктови приоритети „Мехатроника и чисти технологии“
- разработване на нова генерация интелигентни системи за производство;
 - адаптивни системи;
 - безопасни и здравословни взаимодействия човек-машина;
 - нови бизнес модели за цялостни решения;
 - материали и технологии с висока енергийна и ресурсна ефективност.
- Управленски приоритети „Информатика и ИКТ“
- преодоляване изоставането в навлизането на цифровизацията в икономиката, бизнеса и администрацията;
 - ускорено усвояване на технологии, методи и др., подобряващи ресурсната ефективност и прилагането на ИКТ в предприятията от цялата икономика
- Технологични приоритети „Информатика и ИКТ“
- Интернет на нещата, „умни“ сгради, транспортни средства, вграждане във всички типове устройства, преход от сензори към системи, предприемащи действия, здравни ИКТ устройства за носене, наблюдаващи здравето и физическото състояние на хората;
 - „големи данни“ и комплексен аналитичен софтуер, „изкуствен интелект“, индустриализация на аналитичната дейност и бизнес информацията (BI), персонализация на рекламно съдържание, генерирано от роботизирани системи;
 - роботизирани системи, съревноваващи се за работа с хора, автономни хардуерни и софтуерни системи, развитие на допълваща (augmented) и виртуална реалност;
 - облачни технологии като услуга, сигурност на потребителите, сигурност в облака, персонална идентификация

- социални технологии, мобилни комуникации, обмен и сигурност на информация като единна цифрова екосистема
- преосмисляне и пълно обновяване на базовите технологии за управление на бизнеса и администрацията (ERP, CRM, HRM), е-търговията, трансформиране на администрацията, здравните грижи и образованието;
- технологии въвеждащи нови парадигми (Disruptive technology).

→ Продуктови приоритети „Информатика и ИКТ“

- интерактивни уеб и мобилни приложения на основата на стандартите HTML5/CSS3 за различни операционни системи, мобилни и други достъпни технологии за 3 милиарда дигитално изключени към момента;
- услуги, включващи всички софтуерни ниши в сектора: от аутсорсинг до развитие на собствени софтуерни продукти, R&D дейности и др.;
- създаването/брандирането на собствени марки хардуер може да бъде фокусирано върху персонализирани/единични серии продукти, ориентирани в по-тесни пазарни ниши;
- разнообразни продукти/услуги базирани на новите ИКТ.

Специфична цел 1.1 Стимулиране развитието на научно-изследователската дейност чрез използване потенциала на местните фирми и ТУ Габрово.

Обосновка: Основава се на значимото присъствие на Габровския технически университет с неговите материални и технически ресурси, научен потенциал и възможностите за пазарното им внедряване в съществуващите и в нови производствени мощности, както и при реализирането на нови икономически субекти за региона и съседните му. Определящ е фактът, че ориентацията на научните направления на ТУ го правят уникален за територията на Северен централен район. Отчитането на глобалното развитие на технологиите и осигуряване на конкурентоспособността на местната икономика означава „индустрия, основана на знанието“ и тя включва – внедряване на нови материали, изделия и технологии по съвременни научни разработки. Съчетаването на науката с производството и пазарната реализация на продуктите от тази връзка са единствената алтернатива за развитие.

Специфична цел 1.2 Технологично обновление и модернизация на МСП

Обосновка: Функциониращите предприятия на територията на област Габрово следва да положат усилия за запазване на позициите и предимствата си чрез възможността за получаване на средства за технологично обновление, диверсифициране и развитие на предоставяните услуги/продукти. За тази цел биха могли да се приложат дейности, свързани с внедряване на нови и високотехнологични решения и насърчаване реализацията на пазарноориентирани проекти.

Специфична цел 1.3 Подпомагане създаването и развитието на клъстери и бизнес мрежи

Обосновка: Клъстерите имат положителен ефект върху конкурентоспособността и иновативността, изграждане и подобряване на уменията, осигуряването и получаването на информация, дълготраен и динамичен растеж на бизнеса. Те са средство за подобряване

на производството и представянето на пазара на предприятията, чрез ефекта на обединяването, мащабни икономически дейности и подобрен достъп до иновации. Създаването на клъстери е добър начин за оцеляване и адаптиране на българските малки и средни предприятия и е особено необходимо в страни, където бизнесите все още са в процес на развитие. Обединяването между фирмите може да бъде както хоризонтално – между сродни фирми, така и вертикално – от типа “основно производство и неговите под изпълнители/под доставчици (пример: Община Севлиево – “Видима”АД). Чрез прилагането на клъстерния подход ще се постигне ефективно използване на местните ресурси за целите на устойчивото развитие; повишаване на заетостта и доходите; подобряване качеството на човешките ресурси и конкурентни предимства на областта с цел привличане на външни инвестиции.

Специфична цел 1.4 Развитие на регионална про-иновативна структура (технологични паркове, центрове за иновации)

Обосновка: В условията на икономика, базирана на знанието, иновациите са тясно свързани със създаването и прилагането на нови научни и технологични знания. Иновационният капацитет на областта и предприятията зависи в решаваща степен от качеството на човешките ресурси, от равнището на техните знания, умения и компетентности. От тази гледна точка е необходимо да се оползотвори наличния научен потенциал на Технически университет – Габрово, да се засили връзката между научно-изследователските центрове и бизнеса/МСП. Иновационните процеси могат да бъдат стимулирани по линия на международното сътрудничество и коопериране и по-активното участие на предприятията при реализиране на проекти с иновативен характер. В рамките на тази цел ще се работи по осъществяването на проекта за изграждане на „Технологичен център по енергоспестяващи технологии” в Габрово.

Приоритет 2 Развитие на туризъм, културни и творчески индустрии чрез рационално използване и развитие на природните дадености, културно-историческо наследство и традиции

Туризмът се счита за един от приоритетните сектори на българската икономика. Неговият потенциал се доказва от приноса му към brutния вътрешен продукт, износа и валутните приходи, както и от създаването на работни места. Опазването и рационалното използване на природния капитал има особено значение – съхранената природа и уникалното биологично разнообразие са предпоставка не само за осигуряване на благоприятна и здравословна жизнена среда, но и за развитието на перспективни екологични производства – устойчиви форми на туризъм (еко, балнео, спа и др.), биологично земеделие, опазване на земи с висока природна стойност и защитени зони и др.

Специфична цел 2.1 Развитие на ефективни модели за устойчив туризъм и регионални туристически продукти

Обосновка: Ще се подкрепя развитието на регионални туристически продукти по екологично и икономически устойчив начин, основани върху продуктово и пазарно разнообразие и по-пълно и по-равномерно използване на туристическия потенциал на

областта, като по този начин се допринесе за икономически растеж. Дейностите включват и насърчаване на модели за развитие на туризъм, включващи опазване и експониране на природното и културно наследство; подкрепа за местните културни институти и за туристическите функции на Общините, като възможност за диверсификация на местната икономика; подкрепа за инфраструктурното осигуряване; подготовка на квалифицирани кадри.

Специфична цел 2.2 Социализиране и популяризиране на природното и културно-историческо наследство

Обосновка: Лошият достъп и неблагоустроена среда на културно-исторически паметници, което ограничава включването им в туристически продукти, ще бъде преодоляно чрез инвестиции в изграждане и подобряване на туристическата инфраструктура. Голяма част от културните, исторически и природни забележителности все още не са достъпни за хора с увреждания, което е пречка за оползотворяване на туристическия потенциал. Популяризирането на туристическите продукти от област Габрово в страната и чужбина ще допринесе за повишаване интереса към региона и засилване значението на туризма за икономическото развитие.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2 УСТОЙЧИВО И БАЛАНСИРАНО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЛАСТ ГАБРОВО

Втората стратегическа цел е насочена към изграждане, рехабилитация и модернизация на техническата инфраструктура, осигуряваща качествен достъп на гражданите до публични услуги. Тази инфраструктура е ключова и за разрастването на бизнеса. При разгръщане на съответните мрежи ще се търси баланс от гледна точка пространственото развитие на територията на областта. Реализирането на тези цел ще допринесе за подобряване качеството на живот на населението в областта и за повишаване на възможностите за инвестиции в икономиката. Стратегическа цел 2 кореспондира с идеята на Стратегия „Европа 2020“ за устойчив растеж.

Приоритет 3 Развитие на базисната инфраструктура за подобрена свързаност и мобилност

Регионалната и местната инфраструктура са ключов фактор за стимулиране на бизнеса и за изграждане на предпоставки за използване на специфичния регионален потенциал, както и за създаване на нови работни места. Потенциалните възможности за устойчив икономически растеж се запазват благодарение на централното географско положение на областта, добрата транспортна достъпност и запазването на традиционни икономически връзки. На територията на област Габрово има много малки населени места, което е предпоставка за небалансирано развитие на по-отдалечените и неатрактивни райони. В голяма част от тях все още липсва базисна инфраструктура като например такава за водоснабдяване. С оглед осигуряване добро качество на живот цялостната политика до момента е била насочена към равномерното и балансирано развитие на територията, като благодарение на това разпокъсаността е преодоляна. Настоящият приоритет акцентира върху по-нататъшното подобряване на техническата инфраструктура и развитието на

градските центрове и прилежащите територии с оглед на постигане на устойчиво и балансирано развитие на територията.

Специфична цел 3.1 Рехабилитация и модернизация на транспортната инфраструктура

Обосновка: Ефективното поддържане, модернизация и развитие на транспортната инфраструктура, както и интегрирането на българската транспортна система в европейската са част от стратегическите приоритети на България за периода 2014-2020 година. Потенциалът за развитие, който област Габрово притежава ще се развие с реализацията на проекта за строителство на тунел “Шипка” (част от Трансевропейски транспортен коридор № 9, пресичащ България в направление “север-юг”). Освен най-добро трасе, пресичащо Стара планина, тунелното съоръжение ще позволи сближаване на териториите от двете страни на планината. Ефективната и безопасна транспортна инфраструктура ще привлече нови инвеститори и ще повиши стокообмена между различните региони на страната, ще осигури по-добри възможности за заетост и по-добър стандарт на живот. Нуждата от инвестиции за изграждане на базисна инфраструктура с цел предоставяне на качествени публични услуги налага прилагането и на иновационни методи за структуриране и финансиране на инфраструктурни проекти (напр. ПЧП, заемни споразумения).

За да се стимулира развитието на всички населени места е необходимо осигуряването на средства за реконструкция и рехабилитация на общински и местни пътища, като инвестициите трябва да се влагат все повече в основни ремонтни дейности, а не в козметичната поддръжка на пътното платно. От особена важност са и инвестициите за препроектиране, изграждане, рехабилитация и ефективна поддръжка на пътищата от републиканската пътна мрежа на територията на област Габрово. Третокласните пътища осъществяват вътрешно регионалните връзки и допринасят за преодоляване на регионалните различия, развитие на туризма и привличане на инвестиции.

Специфична цел 3.2 Развитие на водостопанската система

Обосновка: Секторът водоснабдяване има изключително важно значение не само за благоустрояването, но и за цялостното икономическо социално развитие на населените места. Качеството на услугите, които се предоставят чрез него в голяма степен определят облика на едно населено място и неговите възможности за привличане на инвестиции за развитие на индустрията и туризма. Ще се подкрепят дейности в съответствие със стратегия за ВИК инфраструктурата за изграждане на нови и реконструкция на водоснабдителни мрежи, подобряване техническото състояние на водопроводни системи и изграждане на пречиствателни станции за питейни води за подобряване на водоснабдяването и качествата на питейните води. Ключов регионален проект за стимулиране на бизнес развитието и задържане на местното население е актуализацията на проекта и строителството на язовир “Бяла” (Севлиево). Важно е и довършването на строителството на язовир „Нейковци” в Трявна.

Специфична цел 3.3 Развитие на газоснабдителната мрежа в област Габрово

Обосновка: Ускореното развитие на газоразпределителните мрежи е основен приоритет в енергийната политика на България и ЕС като средство за намаляване на отрицателното

въздействие върху околната среда и здравето на хората и осигуряване на конкурентна алтернатива на електрическата енергия. Възможността за газифициране е голямо предимство за общините и фирмите от областта, поради икономическата и екологична ефективност от използването на природен газ. Освен като алтернативен енергиен източник, газификацията има и косвени социални параметри. Осигуряването на достъп до ефективен енергиен източник за промишлеността, домакинствата и обществените сгради е важно условие за подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическото развитие и конкурентоспособността. През периода ще продължат мащабните инвестиционни и строителни дейности по доизграждане на газоснабдителната и газоразпределителната мрежа в община Габрово (в трите потребителски сектора – промишлен, обществено-административен и битов) и разширяване на газоразпределителна мрежа на територията на Община Севлиево. За общините Дряново и Трявна предстои разработване инвестиционен проект за транспортиране на природен газ и за газоразпределителната мрежа за енергийно осигуряване на промишленото и битово потребление.

Специфична цел 3.4 Ефективно прилагане на информационните и комуникационните технологии за развитие на електронно управление и подобряване на административното обслужване.

Обосновка: Новите технологии при осъществяване на връзките между хората, фирмите, институциите, държавите и обществата са определящи за икономическата и социалната сфера. Модерен начин на работа на държавната администрация чрез използване на информационни и комуникационни технологии е електронното управление. То е инструмент за подобряване на административното обслужване, за повишаване на ефективността на държавната администрация, за оптимизиране на разходите на време и средства на гражданите и бизнеса. Електронното управление обхваща четири основни групи отношения: администрация/граждани, администрация/бизнес, администрация/администрация, администрация/служители.

Приоритет 4 Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда, опазване на биологичното разнообразие и въвеждане на екологосъобразни технологии

Необходимостта от защита на околната среда и следването на един устойчив път на развитие е основен хоризонтален приоритет и изисква пълно отчитане на екологичните съображения при преследването на целите на икономическото и социалното развитие и сближаване на районите в страната. Приоритетът е насочен към подобряване, запазването и възстановяване на естествената околна среда и развитие на екологичната инфраструктура, водещи до подобряване качеството на живот на населението и повишаването на възможностите за инвестиции в икономиката. Чрез подпомагане на нови процеси, енерго-ефективни технологии и услуги, които правят стопанската дейност по-екологосъобразна, област Габрово ще бъде подпомогната да оптимизира своя потенциал за растеж. Използването на възобновяеми енергийни източници ще доведе и до по-адекватно енергийно управление, като същевременно екоиновациите ще допринасят за справяне с общите предизвикателства, като например изменението на климата, недостига на ресурси и намаляващото биологично разнообразие.

Специфична цел 4.1 Доизграждане на регионалната система за управление на отпадъците и възстановяване на нарушени терени

Обосновка: Във връзка с изпълнение на ангажименти, поети от Република България по Директива 1999/31/ЕО за депониране на отпадъците, в Националната програма за управление на дейностите по отпадъците е предвидено изграждане на система от съоръжения, осигуряваща екологосъобразното обезвреждане на цялото количество битови отпадъци, генерирани в страната, както и закриване на всички съществуващи депа за отпадъци, които не отговарят на изискванията на нормативната уредба и съвременните технически стандарти. Дейностите включват: поэтапно прекратяване на експлоатацията и последваща рекултивация и закриване на съществуващи депа за битови отпадъци; разширяване на системите за организирано сметосъбиране и сметоизвозване на населените места; засилване на контролните дейности с оглед ограничаване замърсяването на околната среда; реконструиране и модернизация на съществуващите и завършване строителствата на регионалната система за управление на отпадъците в Габрово; въвеждане на системи за разделно събиране на отпадъците; изграждането на съоръжения за рециклиране и оползотворяване на битови и промишлени отпадъци.

Специфична цел 4.2 Защита на околната среда и превенция на риска (кризи, бедствия и аварии)

Обосновка: Екологичните рискове на местно ниво са свързани с предизвиканата от водата ерозия, наводнения и свлачища. Специфичната цел е ориентирана към предотвратяването и отстраняване (минимизиране) на риска за околната среда до допустими равнища. Действията по предотвратяване на риска обхващат: дейности за предотвратяване на ерозията; почистване и укрепване на речните корита; проучване и поддържане на укрепленията с цел предпазване от наводнение; укрепване на засегнатите от свлачища територии, възстановяване и изграждане на дренажни съоръжения и инфраструктура.

Специфична цел 4.3 Изграждане на канализационни системи в населените места и ПСОВ

Обосновка: По степен на изграденост на канализационната мрежа в населените места има значително изоставане спрямо развитието на водоснабдителните системи. Заустването на непречистени битови и индустриални отпадъчни води е основен източник за замърсяване на водите. Лошото състояние на канализационните мрежи и неизградените пречиствателни съоръжения или липсата на такива е друг фактор за повсеместното замърсяване на водите. За преодоляването на тези проблеми ще се подкрепят мерки и дейности, свързани с намаляване вредното влияние върху околната среда. Канализационните системи имат важно значение за осигуряването на благоприятна и здравословна жизнена среда и поддържане на екологичното равновесие.

Специфична цел 4.4 Повишаване на енергийната ефективност и развитие на ВЕИ

Обосновка: В контекста на устойчивия растеж на Стратегия „Европа 2020”, основаващ се на нисковъглеродната икономика, опазването на околната среда и намаляване последиците от изменението на климата, прилагането на мерки за енергийна ефективност

е от съществено значение за цялостното развитие на обществото. Проблемите в тази сфера са свързани с цялостния неблагоприятен енергиен баланс в домакинствата и производството. Над 75% от целия жилищен фонд в област Габрово се състои от сгради с ниска енергоефективност, амортизирани, без изолации, с дървена дограма. Използваните технологии в производството също са остарели и енергоемки. В същото време, областта разполага с добър потенциал в сферата на ВЕИ. По тази специфична цел ще бъдат стимулирани инвестициите, които водят до намаляване на потреблението на енергия или традиционни горива спрямо първоначално установените нива, ще се насърчава използването на възобновяеми енергийни източници, както и инвестициите за намаляване на енергоемкостта на производството на единица продукция, допринасяйки по този начин за устойчиво екологично развитие на регионалната икономика.

Специфична цел 4.5 Запазване на биологичното разнообразие и поддържане на горския фонд

Обосновка: Природата и биологичното разнообразие генерират социални и икономически ползи и работни места. Инвестициите в тази сфера могат да предложат реална стойност срещу вложените средства, като подпомогна местната икономика, създадат работни места и в дългосрочен план запазят ползите от екосистемите. Много нови изследвания показват положителните ефекти върху заетостта в следствие на инвестициите в биологичното разнообразие, Натура 2000 и екосистемните услуги. Стопанисването на горите се свежда до прилагането на система от мероприятия за подобряване на състоянието им и увеличаване на тяхната производителност. Заедно с това трябва да се реализират дейности, свързани със съхраняването и природосъобразно стопанисване и ползване на уникалните защитени територии на територията на областта – НП „Централен Балкан” и ПП „Българка”.

Приоритет 5 Подобряване на жизнената среда в градовете и малките населени места

Целите, към които се ориентира политиката за развитие на районите, са насочени към намаляване на икономическите и социалните различия, както и към интегрирано развитие на градовете и укрепване на ролята им в селските райони за постигане на вътрешна териториална хомогенност. Благоустройството (пътни настилки, пешеходни зони, озеленяване, градски центрове и архитектура) е една от най-слабите страни на населените места. Незадоволителното състояние на физическата среда и благоустройството в градовете ограничава тяхното развитие. Необходими са сериозни усилия в тази област, която е от първостепенно значение за българските градове. В малките населени места физическата среда не е претърпяла големи вреди, но благоустройствените системи са недоразвити. Проблемна е и поддръжката на съществуващата инфраструктура в селата.

Специфична цел 5.1 Подобряване на физическата среда и подкрепа за интегрирано устойчиво градско развитие

Обосновка: Политиката за градското развитие все по-силно заляга в политиката за сближаване на ЕС. Държавите членки на ЕС подчертават териториалната важност на политиката за градовете в Европа с ревизията на Териториалния дневен ред на

Европейския съюз 2020 г. през 2011 г., където се изтъкват приоритетите за градско развитие и подкрепа за полицентрично и балансирано териториално развитие, и насърчаване на интегрираното развитие в градовете.

Специфична цел 5.2 Подпомагане обновяването на селските райони и насърчаване изграждането и поддръжката на местната инфраструктура

Обосновка: Финансирана основно от ЕЗФРСР, тази специфична цел е насочена към осигуряване на адекватна жизнена среда и обществени услуги на територията на селските общини. С реализирането на дейности по развитие и обновяване на урбанизираната среда в малките градове и селата, подобряване и разнообразяване на основни социални услуги се очаква да бъде ограничена пространствената и социална изолация на тези райони. Постигнатото по-високо качество за живот ще бъде предпоставка за намаляване на обезлюдяването в тях.

Приоритет 6 Укрепване на административния капацитет и развитие на сътрудничество за европейско териториално сближаване

Капацитетът на държавната администрация в България днес най-често се свързва с “усвояването” на средствата, предоставяни от ЕС. Държавната администрация трябва да изготви качествени проекти, да проведе тръжни процедури, да сключи договори за доставка на стоки, услуги и строителство и да осигури изпълнението на договорите. В тази връзка е необходимо да бъдат развити международни и местни партньорства в области от стратегическа важност за подобряване на процесите на стратегическо планиране, идентифициране и управление на проекти. Търсенето на общи решения, практики и конкретни резултати ще позволи осъществяването на бъдещи инициативи и инвестиции и ще съдейства за сближаването, стабилността и конкурентоспособността в европейски мащаб.

Специфична цел 6.1 Участие в транснационални/междурегионални мрежи за обмен на опит и добри практики

Обосновка: Активното участие в информационни и партньорски мрежи в сътрудничество с европейски организации и асоциации на местните власти ще стимулира създаването на нови проекти и осъществяването на инициативи, както и икономически, социален и културен обмен. Заедно с това ще има трансфер на успешни практики, което от своя страна ще подобри знанията и уменията на местните и регионални власти по отношение прилаганата от тях политика за развитие. Развитието на експертния потенциал е от стратегическо значение за успешното вписване на местните общности в интеграционните процеси и за прилагането на законодателството, на различните програми и инструменти на ЕС. Ще се насърчава обмяната на опит и добри практики между представители на местната власт, неправителствения сектор и бизнеса в региона в сферата на околната среда, туризма, насърчаване на икономическото развитие и внедряване на нови технологии и ноу-хау.

Специфична цел 6.2 Изграждане на ефективни партньорства за работа в мрежа

Обосновка: Принципът на партньорството е един от основните принципи на политиката на ЕС. Доброто управление изисква включване на всички заинтересовани страни в областта. За успеха на дадена инициатива, проект или политика е много важно участието и ангажираността на местните “актьори”, както и работата в мрежа. Дейностите ще бъдат насочени към подобряване на сътрудничеството чрез споделяне на информация, опит, споделяне на практики, резултати, обучение.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3 ПОСТИГАНЕ НА СОЦИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ ЧРЕЗ СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА РАЗВИТИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ

Основните предизвикателства в областта на социалното включване произлизат от липсата на заетост, недостатъчния достъп до качествено образование, недостатъчния достъп до качествени здравни грижи и др. С оглед преодоляването на тези предизвикателства и в изпълнение на Стратегия „Европа 2020” България дефинира Национална цел за насърчаване на социалното включване в частност чрез намаляване на бедността, която се изразява в намаляване броя на лицата, живеещи в бедност с 260 000 лица. Към националната цел за намаляване на бедността са дефинирани четири подцели и са определени следните приоритетни области: осигуряване на възможности за заетост и за повишаване на доходите от труд; осигуряване на устойчиви, качествени и достъпни услуги; осигуряване на устойчивост и адекватност на социалните плащания. Основната част от предприетите действия следва да се фокусира върху т. нар. „меки” мерки, но една част от заделените ресурси ще подпомагат и реконструкцията, рехабилитацията и изграждане на инфраструктура.

Приоритет 7 Предоставяне на по-качествени обществени услуги вкл. такива за интегриране на уязвими групи

Осигуряването на достъп до услуги, и най-вече – достъпът до основни здравни, образователни и социални услуги, е един от ключовите инструменти за преодоляването на последиците от бедността и социалното изключване. Именно достъпът до образование, здравеопазване и социални услуги има решаващо значение и за превенцията на социалното изключване и бедността.

Специфична цел 7.1 Подкрепа и инвестиции в сферата на образованието

Обосновка: Нивото на образование и състоянието на образователната система имат водещо значение за развитието, тъй като предопределят до голяма степен икономическата активност и производителността, мобилността на заетите, като гарантират поддържането на по-висок жизнен стандарт и качество на живот. Една от водещите цели на стратегията „Европа 2020” е повишаването на равнището на образование и по-специално, намаляването на дела на преждевременно напусналите училище и увеличаването на дела на населението с висше или еквивалентно на висше образование. Предвид сериозните негативни демографски тенденции за областта, нивото на образователните характеристики на населението ще бъде ключова предпоставка за интелигентен,

приобщаващ и устойчив растеж. Както по отношение на предучилищната, така и на училищната инфраструктура необходимите са и дейности, насочени към ремонт, реконструкция, обновяване и ефикасно управление на материално-техническата база, въвеждане на мерки за енергийна ефективност и подобряване на достъпа на деца със специални образователни потребности.

Специфична цел 7.2 Обновяване на материално-техническата база на здравните заведения и предоставяне на достъпни и качествени здравни услуги

Обосновка: Здравето като базов елемент на човешката самореализация и просперитет следва да бъде приоритет на всяка държава, тъй като човешкият капитал е основен двигател на постигане на икономически растеж. Тази философия е залегнала и в Националната здравна стратегия на България. Една от основните цели е постигането на баланс между финансовата устойчивост и достъпа и качеството на населението до здравни грижи т.е. как по възможно най-добрия начин да бъдат използвани ограничените средства и да се повиши качеството на здравните услуги, да подобрят взаимоотношенията между отделните нива на здравната система и между различните участници в процеса на предлагане и ползване на здравните услуги. Усилията ще бъдат насочени към осигуряване на широкодостъпно и с високо качество медицинско обслужване на населението от региона, както и осигуряване на равнопоставеност на гражданите при достъпа им до медицинска помощ.

Специфична цел 7.3 Подпомагане процесите по децентрализация/деинституционализация и подобряване качеството на социалните услуги. Поддържане и модернизиране на материално-техническата база на социалните заведения.

Обосновка: Социалните услуги са от голямо значение за преодоляване на социалната изолация и имат принос към всички области на интеграция на уязвимите групи – заетост, образование, премахване на дискриминацията, здравеопазване, жилища и др. Те са и един от основните двигатели на социалното предприемачество в България. По своето естество, социалните услуги са дейности, които подкрепят и разширяват възможностите на хората да водят самостоятелен начин на живот и се осъществяват в специализирани институции и в общността. В Закона за социалното подпомагане се съдържа легално определение на понятието „социална услуга“, а именно: това са „услуги, предоставени в семейна или в близка до семейна среда“. Усилията в рамките на специфична цел 7.3 ще бъдат насочени към продължаване на децентрализацията и деинституционализацията на услугите. Целта на тези действия е да се осигури широкодостъпно и с високо качество предлагане на социални услуги за населението от региона, както и осигуряване на равнопоставеност на гражданите при достъпа им до социална помощ. Това включва и обновяване на материално-техническата база на социалните заведения.

Специфична цел 7.4 Осигуряване на условия за успешно и равностойно интегриране на културата като фактор за регионално развитие

Обосновка: Актуалния анализ показва, че са необходими действия, свързани с реконструкция, ремонт и оборудване на културни центрове, театри, читалища, библиотеки и други обекти, свързани с културния живот.

Специфична цел 7.5 Изграждане и реконструкция на спортна инфраструктура. Ефективно използване на спортната база на територията на областта

Обосновка: Реализирането на специфичната цел е обвързано с дейностите в здравната, социалната и културна сфери. За постигане на балансирано въздействие върху гражданите е необходимо комплексното им действие в единна функционална система. Физическото възпитание и спорта за всички са приоритет в държавната политика за укрепване на здравето, подпомагане здравословния начин на живот и повишаване физическата пригодност на нацията. В тази връзка е необходимо да се осигурят подходящи условия за спортуване чрез създаване и поддържане на спортно-туристическа база (зони за отдих, детски площадки и др.), държавни и общински спортни обекти.

Приоритет 8 Осигуряване на възможности за заетост и активно включване на пазара на труда. Насърчаване на социалното приобщаване.

За постигане този приоритет ще се подкрепят дейности, които насърчават пригодността за заетост, подобряват ключовите компетентности и професионалната мобилност на заетите и безработните, особено на младите хора, подпомагат преодоляването на препятствията при навлизане на пазара на труда, осъществяват превантивни мерки за заети, изправени пред риск от безработица и др.

Специфична цел 8.1 Развиване на квалифицирана работна сила, отговаряща на потребностите на пазара на труда, и насърчаване на ученето през целия живот.

Обосновка: Системата на професионалното образование и обучение и на висшето образование не е достатъчно гъвкава по отношение изискванията на бизнеса за бързо и директно включване на завършилите на пазара на труда. Необходимо е по-активно сътрудничество с бизнеса и работодателите, за да могат знанията, придобити в средното професионално образование и във висшето образование в максимална степен да се приближат до реалната работна среда. Това налага насърчаване на обучение, съчетаващо теоретична и практическа подготовка, чрез които да се подпомогне преходът от обучение към заетост, и поощряване на партньорствата между публичните и частните институции (за осигуряване на подходящи учебни програми и умения). Квалификацията и ученето през целия живот са предпоставки за по-добро социално включване и по-големи шансове за заетост.

Специфична цел 8.2 Повишаване възможностите за професионална реализация на младежите.

Обосновка: Младежите до 29 години са една от основните рискови групи, формиращи високата безработица в страната. В Габровска област те съставляват близо една пета от всички регистрирани безработни лица към 31.01.2013 г. Причините за това състояние са: образование, което не съответства на нуждите на трудовия пазар, трудното започване на първата работа, по-ниското заплащане, както и желанието за миграция след завършване на образование в търсене на по-добра реализация. Младежите са най-ценното богатство, защото техните умения, възможности и интелектуален потенциал са от изключителна важност за бъдещето развитие на областта и страната. В рамките на тази цел ще се

подкрепят дейности, свързани с кариерното ориентиране на младежите, осигуряване възможности за стажуване, насърчаване на бизнеса да разкрива на нови работни места за младежи и др.

Специфична цел 8.3 Подкрепа за мобилността на работната сила

Обосновка: Стимулирането на мобилността на работната сила се разглежда като един от основните инструменти, с които могат да бъдат компенсирани някои недостатъци на ограничения трудов пазар в по-малките селища. В допълнение, трудовата мобилност е и фактор, който ограничава миграционните процеси и по този начин би могла да предотврати обезлюдяването на някои селища. В рамките на тази специфична цел ще се прилагат мерки, свързани с насърчаване на географската мобилност на работната сила посредством компенсации на разходите за транспорт, направени от работодатели и наети лица от населени места, различни от местата, в които работят.

9. ОБЩА ОЦЕНКА НА НЕОБХОДИМИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Общата оценка представлява макро рамка - експертна оценка, обхващаща възможните източници за финансиране и разпределение на необходимото и очаквано финансиране по години. Реалната преценка е доста трудна, поради факта, че оперативните програми нямат регионално измерение (разпределение) на планираното финансиране. От друга страна, затруднение за коректна оценка е и включването в прогнозната макрорамка на пълния обем финансови публични и частни средства (безвъзмездни помощи - извън тези от ЕС, трансфери, субсидии, извънбюджетни средства, дарения, средства на банки и фондации, чуждестранни инвестиции и др.), които ще бъдат реализирани на територията на област Габрово и ще допринасят за развитието ѝ за периода до 2020г.

Макар че Областната стратегия има своя финансова рамка, тя не управлява пряко ресурси. Ресурсите за нейната реализация идват от различни източници на финансиране като: европейските фондове (ЕФРР, ЕСФ, Кохезионен фонд, ЕЗФРСР), държавния бюджет, общинските бюджети, частни инвестиции, други международни фондове и програми. С най-голям дял на финансиране на заложените в ОСР приоритети са фондовете на ЕС. Очаква се през следващия програмен период да има много по-голяма усвояемост по тях, което увеличава важността им за изпълнението на целите на стратегията. Средствата от държавния бюджет, общинските бюджети и частните инвестиции включват както необходимото национално съ-финансиране по проекти, така и реализиране на собствени проекти и инициативи.

При разпределението на необходимите ресурси за целите на ОСР Габрово по години, е използван постигнатият темп на усвояване по сегашните оперативни програми – т.е. включено е финансирането по вече стартирали проекти, които ще продължат да се изпълняват до края на 2015г. Сред стартиралите проекти, включени във финансовата оценка, са: строителството на западен обходния път, интегриран проект за водния цикъл на гр. Габрово, довършване строителството на язовир Нейковци, газификация на гр. Габрово, регионална система за управление на отпадъците, пречиствателни станции в Трявна и Дряново и др.

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ - ОБЩА ОЦЕНКА НА НЕОБХОДИМИТЕ РЕСУРСИ (млн. лева)

Приоритет/ Година	Обща оценка	Обществен сектор								Частен сектор	Други финансови инструменти (ЕИБ, ЕФВР, МФИ и др.)
		Общо	Участие на ЕС			Национално обществено участие					
			Общо	ЕФРР	Принос на други фондове на ЕС	Общо	Централен бюджет	Местни бюджети	Други обществени фондове		
Приоритет 1: Подкрепа за иновационните и инвестиционите дейности за повишаване конкурентноспособността на МСП											
2014	8,500	6,700	6,000	5,700	0,300	0,700	0,500	0,200		1,800	
2015	7,000	5,300	4,800	4,600	0,200	0,500	0,400	0,100		1,700	
2016	7,000	5,300	4,800	4,600	0,200	0,500	0,400	0,100		1,700	
2017	6,000	4,300	3,800	3,600	0,200	0,500	0,400	0,100		1,700	
2018	6,000	4,300	3,800	3,600	0,200	0,500	0,400	0,100		1,700	
2019	7,000	5,300	4,800	4,600	0,200	0,500	0,400	0,100		1,700	
2020	7,000	5,300	4,800	4,600	0,200	0,500	0,400	0,100		1,700	
Приоритет 2: Развитие на туризъм, културни и творчески индустрии чрез рационално използване и развитие на природните дадености, културно-историческо наследство и традиции											
2014	3,000	3,000	2,000		2,000	1,000	0,900	0,100			
2015	2,500	2,500	1,450		1,450	1,050	0,950	0,100			
2016	2,500	2,500	1,400		1,400	1,100	1,000	0,100			
2017	2,500	2,500	1,400		1,400	1,100	1,000	0,100			
2018	3,000	3,000	1,600		1,600	1,400	1,100	0,100	0,200		
2019	3,000	3,000	1,600		1,600	1,400	1,200	0,100	0,100		
2020	2,500	2,500	1,200		1,200	1,300	1,200	0,100			
Приоритет 3: Развитие на базисната инфраструктура за подобрена свързаност и мобилност											
2014	86,500	79,500	60,000	1,000	59,000	19,500	16,000	3,500			7,000
2015	222,000	205,500	162,500	4,500	158,000	43,000	37,000	6,000		3,500	13,000
2016	125,000	119,000	90,000	3,000	87,000	29,000	27,000	2,000		2,000	4,000
2017	52,000	52,000	39,000	1,000	38,000	13,000	10,000	3,000			
2018	23,000	22,000	16,000	1,000	15,000	6,000	5,000	1,000		1,000	
2019	10,000	8,000	5,800	0,500	5,300	2,200	1,700	0,500		2,000	

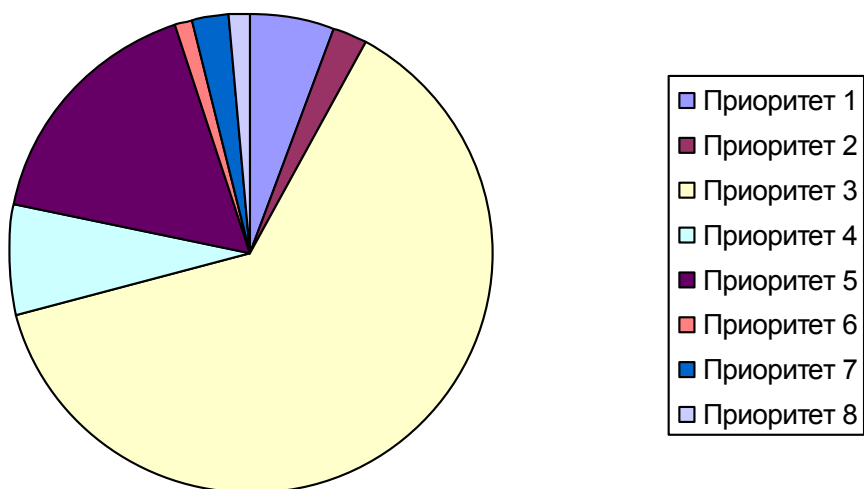
Приоритет/ Година	Обща оценка	Обществен сектор								Частен сектор	Други финансови инструменти (ЕИБ, ЕФВР, МФИ и др.)
		Общо	Участие на ЕС			Национално обществено участие					
			Общо	ЕФРР	Принос на други фондове на ЕС	Общо	Централен бюджет	Местни бюджети	Други обществени фондове		
2020	10,000	8,000	5,800	0,500	5,300	2,200	1,700	0,500		2,000	
Приоритет 4: Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда, биологичното разнообразие и въвеждане на екологосъобразни технологии											
2014	21,800	21,700	16,000		16,000	5,700	2,000	3,700		0,100	
2015	11,000	10,900	7,600	0,200	7,400	3,300	1,200	2,100		0,100	
2016	11,000	10,900	7,600	0,200	7,400	3,300	1,200	2,100		0,100	
2017	5,000	4,900	3,700	0,200	3,500	1,200	0,500	0,700		0,100	
2018	6,000	5,900	4,500	0,200	4,300	1,400	0,600	0,800		0,100	
2019	5,000	4,900	3,700		3,700	1,200	0,500	0,700		0,100	
2020	5,000	4,900	3,700		3,700	1,200	0,500	0,700		0,100	
Приоритет 5: Подобряване на жизнената среда в градовете и малките населени места											
2014	16,000	16,000	13,000	9,000	4,000	3,000	1,500	1,500			
2015	18,000	18,000	14,500	9,500	5,000	3,500	2,000	1,500			
2016	24,000	24,000	19,000	11,000	8,000	5,000	2,000	1,500	1,500		
2017	21,000	21,000	16,500	10,500	6,000	4,500	1,500	1,500	1,500		
2018	21,000	21,000	16,500	11,000	5,500	4,500	2,500	2,000			
2019	22,000	22,000	17,000	11,000	6,000	5,000	2,500	2,500			
2020	18,000	18,000	14,500	9,500	5,000	3,500	2,000	1,500			
Приоритет 6 Укрепване на административния капацитет и развитие на сътрудничество за европейско териториално сближаване											
2014	1,800	1,800	1,300	0,700	0,600	0,500	0,300	0,200			
2015	2,000	2,000	1,600	0,900	0,700	0,400	0,300	0,100			
2016	1,200	1,200	1,000	0,600	0,400	0,200	0,100	0,100			
2017	1,400	1,400	1,100	0,700	0,400	0,300	0,150	0,150			
2018	1,100	1,100	0,900	0,600	0,300	0,200	0,100	0,100			
2019	1,300	1,300	1,000	0,700	0,300	0,300	0,150	0,150			
2020	0,800	0,800	0,600	0,400	0,200	0,200	0,100	0,100			

Приоритет/ Година	Обща оценка	Обществен сектор								Частен сектор	Други финансови инструменти (ЕИБ, ЕФВР, МФИ и др.)
		Общо	Участие на ЕС			Национално обществено участие					
			Общо	ЕФРР	Принос на други фондове на ЕС	Общо	Централен бюджет	Местни бюджети	Други обществени фондове		
Приоритет 7: Предоставяне на по-качествени обществени услуги											
2014	3,000	2,850	2,500	1,500	1,000	0,350	0,200	0,150			0,150
2015	2,900	2,800	2,500	1,500	1,000	0,300	0,200	0,100			0,100
2016	3,700	3,700	3,100	1,900	1,200	0,600	0,300	0,200	0,100		
2017	3,700	3,700	3,100	1,900	1,200	0,600	0,300	0,200	0,100		
2018	2,500	2,500	2,200	1,300	0,900	0,300	0,200	0,100			
2019	2,800	2,600	2,200	1,400	0,800	0,400	0,200	0,100	0,100		0,200
2020	2,500	2,500	2,200	1,300	0,900	0,300	0,200	0,100			
Приоритет 8: Осигуряване на възможности за заетост и активно включване на пазара на труда											
2014	1,100	1,100	0,700		0,700	0,400	0,400				
2015	1,450	1,450	1,000		1,000	0,450	0,450				
2016	2,200	2,200	1,500		1,500	0,700	0,700				
2017	2,000	2,000	1,300		1,300	0,700	0,700				
2018	1,800	1,800	1,200		1,200	0,600	0,600				
2019	1,600	1,600	1,100		1,100	0,500	0,500				
2020	1,200	1,200	0,800		0,800	0,400	0,400				

Изпълнението на основните инфраструктурни проекти за областта е предвидено за началото на плановия период. Както е видно от таблицата с финансовата оценка по-голям финансов ресурс е съсредоточен именно за 2014, 2015 и 2016г., когато се очаква да бъдат реализирани строително-монтажните работи и когато има акумулиране на финансиране от двата програмни периода. След 2017 г. необходимото финансиране намалява поради факта, че ще бъдат завършени най-важните инвестиционни проекти. За някои от приоритетите е предвидено увеличаване на финансирането и в края на програмния период, тъй като тогава се очаква да бъдат отворени отново схеми за финансиране, по които има слаба усвояемост на средствата. От таблицата е видно още, че няма баланс на финансирането и по приоритети. Приоритети 3, 4 и 5 обхващат реализирането на инфраструктурни проекти, които са скъпоструващи и не могат да се сравняват с проекти тип „меки мерки“, като тези, попадащи в приоритет 6 например.

Общата индикативна сума, необходима за постигане целите на ОСР, възлиза на 842,85 млн. лева. Разпределението по приоритети е както следва:

	млн. лв.	%
приоритет 1	48,5	5,75
приоритет 2	19	2,25
приоритет 3	528,5	62,7
приоритет 4	64,8	7,69
приоритет 5	140	16,61
приоритет 6	9,6	1,14
приоритет 7	21,1	2,5
приоритет 8	11,35	1,35

10. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ НА РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА. МЕРКИ И СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИ В РАЙОНИТЕ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНА ПОДКРЕПА.

10.1. Териториален обхват на районите за целенасочена подкрепа

Съгласно чл. 5, ал.1 от Закона за регионално развитие на територията на областите могат да се обособяват райони за целенасочена подкрепа (РЦП) от държавата.

С промени в ЗРР през 2016 г. е изменен подхода за определяне на териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа. Дефинираните осем (демографски, икономически, инфраструктурни) показателя са заменени със синтетичния показател „категория община“, определен съгласно Закона за административно-териториалното устройство на Република България, допълнен с показатели, допълнително отчитащи географските характеристики на територията на общината – планински или полупланински релеф, наличие на досег с държавна граница.

В териториалния обхват на район за целенасочена подкрепа се включват:

→ общините от четвърта и пета категория;
→ общините от втора и трета категория при наличието на някоя от следните географски характеристики:

- най-малко 50 на сто от територията на общината е в планински район;
- най-малко 50 на сто от територията на общината е в полупланински район;
- територията на общината е в пограничен район.

ЗРР дефинира понятията „планински“, „полупланински“ и „пограничен“ район⁶:

→ „**Планински район**“ е територия във височинния пояс с долна граница 700 м надморска височина.

→ „**Полупланински район**“ е територия във височинния пояс с долна граница 500 м и горна граница под 700 м надморска височина и наклон на склона най-малко 8 градуса или територия под 500 м надморска височина и наклон на склона най-малко 8 градуса, локална амплитуда на релефа най-малко 100 м или климатичен контраст, равен или над 35 на сто.

→ „**Пограничен район**“ обхваща административни единици от ниво община, за чиито територии се отчита съвпадение на част от административните им граници с държавната граница.

Съотнасянето на общините в област Габрово към посочените показатели е извършено въз основа на предвижданията на Закона за административно-териториалното устройство на Република България и географски обхват на планински и полупланински райони, определен от Институт по геофизика, геодезия и география при БАН⁷.

Показател	Габрово	Севлиево	Дряново	Трявна
-----------	---------	----------	---------	--------

⁶ Т.10, 11 и 12 от Допълнителните разпоредби на ЗРР

⁷ Обхватът на планински и полупланински райони е определен от Институт по геофизика, геодезия и география при БАН за нуждите на изготвянето на проект на Целенасочена инвестиционна програма в подкрепа на развитието на Северозападна България, Родопите, Странджа-Сакар, пограничните, планинските и полупланинските слабо развити райони, 2015 г. <http://www.mrrb.government.bg/bg/proekt-na-celenasochena-investicionna-programa-v-podkrepa-na-razvitiето-na-severozapadna-bulgariya-rodopite-strandja-sakar-pogranichnite-planinskite-i-poluplaninskite-slabo-razviti-raioni/>

Категория община ЕКАТТЕ	1	2	3	3
„Планински район“	-	-	-	-
„Полупланински район“	✓	✓	✓	✓
„Пограничен район“	-	-	-	-

Едновременното изпълнение на условията за определяне като райони за целенасочено въздействие е валидно за три от общините в областта – Севлиево, Дряново и Трявна. Те са **съседни общини от втора и трета категория**, отговарящи на определението за „**полупланински район**“⁸.

10.2. Мерки и средства за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа

Съгласно ЗРР обособените райони за целенасочена подкрепа са териториална основа за *концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини* и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие.

През 2016 г. е изработен Проект на Целенасочена инвестиционна програма в подкрепа на развитието на Северозападна България, Родопите, Странджа-Сакар, пограничните, планинските и полупланинските слабо развити райони. Проектът определя като планински общините в състава на област Габрово, като към посочените по-горе показатели за включване в обхвата на целевата подкрепа добавя допълнителни икономически индикатори. В следствие на това единствено община Дряново е включена в района за подкрепа на Целенасочената инвестиционна програма. Въпреки, че програмата не е приета и съответно не е действащ документ, тя определя 3 стратегически цели със съответни приоритети, мерки и конкретни действия/проекти за посочените планински полупланински райони. **Почти в пълнота предвидените приоритети и мерки съответстват на типовете приоритети и мерки, включени в ОСР на област Габрово 2014-2020 г., както и в Плановите за развитие на съответните общини за периода 2014-2020 г.**

ЗРР не предвижда специфична методика за определяне на интензивността и вида на държавната подкрепа за такива райони, а средства за реализация на дейности в РЦП се осигуряват в рамките на Закона за държавния бюджет за съответната година след одобряването им от Министерски съвет⁹.

Предвид това е подходящо за определяне на приоритетни мерки за реализация на дейности в Района за целенасочено въздействие, обхващащ територията на общините Севлиево, Дряново и Трявна да бъде приложен подход, при който се идентифицират значими нужди/проекти в съответната община, които не биха могли да получат финансиране/да бъдат осъществени с подкрепата на действащите в периода механизми за

⁸ Видно от данните за населените места в ЕКАТТЕ и в четирите общини има населени места под височинния пояс от 700 м надморска височина, което ги изключва от групата на "планинските" райони.

⁹ чл.16, т.4 от ЗРР

финансиране изпълнението на общинските планове за развитие. Такива примерни мерки за отделните общини са:

→ **Община Севлиево:**

❖ Проекти, включени в Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. Севлиево, но попадащи извън обхвата на финансиране от ОПРР 2014-2020 г. с акцент върху опазването на околната среда, свързаност и мобилност, социална инфраструктура и здравеопазване;

❖ Рехабилитация на третокласен път III-4041, свързващ гр. Севлиево с гр. Дряново предвид идентифицираната нужда от подкрепа за съществуващата ежедневна трудова мобилност между двете населени места;

→ **Община Дряново**

❖ Проекти, включени в Общинския план за развитие на община Дряново 2014-2020, насочени към повишаване на активността на пазара на труда на младежи до 29 години; проекти в подкрепа на обучение и образование и намаляване на безработицата;

❖ Рехабилитация на третокласен път III-609, свързващ гр. Дряново с гр. Трявна предвид идентифицираната нужда от подкрепа за съществуващата ежедневна трудова мобилност и достъп до основни публични услуги;

❖ **Воден цикъл (водоснабдяване – пречистване - канализация);**

→ **Община Трявна**

❖ Проекти, включени в Общинския план за развитие на община Трявна 2014-2020, насочени към подобряване качеството на местната транспортна и ВиК инфраструктура и подкрепа за развитие на предприемачеството;

При приоритизирането на проектите следва да бъде отчетен непланирания ефект от подобряване на основните социално-икономически показатели за общината след 2014 г. (напр. намаляване на нивата на безработица), което води до невъзможност общината да получи финансиране по публичните мерки на ПРСР – основен източник на ресурси за периода.

❖ Подкрепа на дейността на МБАЛ Теодоси Витанов-Трявна за осигуряване достъп до качествено здравно обслужване;

❖ Продължаване на дейностите по препроектиране и подготовка на изграждане на язовир Нейковци, предвид отпадането на обекта от програмата на Проект за развитие на общинската инфраструктура, осъществяван с ресурс на Световна банка.

11. НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО.

Целта на наблюдението и оценката на регионалното развитие дефинирана в чл. 30 от ЗРР е постигане на ефективност и ефикасност на стратегическото планиране, програмирането, управлението и ресурсното осигуряване на регионалното развитие. Наблюдението и оценката отчитат резултатите от изпълнението на документите, които допринасят за регионалното развитие.

Предмет на наблюдение са:

- изпълнението на целите и приоритетите за регионално и местно развитие съгласно определени физически и финансови индикатори;
- организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление;
- мерките за осигуряване на информация и публичност.

При **дефиниране на индикаторите за наблюдение и оценка** на Областната стратегия за развитие на област Габрово се открояват няколко основни предизвикателства и ограничения:

- наличието на подходящ и надежден източник на информация на ниво област/община (официални статистически данни, публични регистри, отчети на териториални звена и местна власт);
- регулярното събиране на данни и навременното им получаване в Областна администрация. Предвид спецификата на някои от показателите, които изследва НСИ информацията за тях е налична с 1-2 годишно забавяне;
- много важен е въпросът за конфиденциалността на статистическата информация – когато се касае за данни за сравнително малка територия (особено в случаите, когато общината не е областен център), този проблем се изостря в по-голяма степен поради по-малки на брой единици в различните категории;
- за голяма част от индикаторите, които изследва НСИ не е налична информация на ниво NUTS3 (област) и за получаването на данни за тях е необходима допълнителна обработка и извадка на ниво „област”, което налага заплащане, съгласно тарифата на НСИ;
- трудности при отчитане на дейностите, осъществявани от бизнеса и неправителствения сектор;
- недостатъчен капацитет на администрацията за изграждане, поддържане на система за мониторинг и оценка;

Глобални екологични индикатори - В рамките на проект „Конвенциите от Рио” за да се гарантира ефективна оценка относно степента на интегриране на глобалните проблеми, свързани с околната среда в планирането на регионалното развитие, бе разработена система от 7 стратегически екологични индикатора. В Методическите указания за разработване на областните стратегии за развитие е препоръчано те да бъдат включени при наблюдение изпълнението на стратегията. На ниво NUTS 3 не е налична официална статистическа информация за тези 7 индикатора. Поради тази причина те не могат да бъдат включени в системата за наблюдение и оценка на реализацията на областната стратегия.

Индикатори, съгласно целите на стратегията „Европа 2020” – Наблюдението на изпълнението на ОСР да следи и за проследяване изпълнението на поетите от България национални ангажменти по отношение постигане целите на стратегията „Европа 2020”. Тези индикатори обективно измерват напредъка при реализацията на най-важния стратегически документ на ниво ЕС. НСРР също се ангажира с проследяване на тези индикатори и задава техните целеви стойности на регионално ниво. За съжаление, към момента, НСИ не проследява една значителна част от тях на ниво NUTS3 - целите 20/20/20 по отношение на климата и енергийното потребление, дела на застрашените от бедност, инвестиции в НИРД. От тази гледна точка, в ОСР не може да бъдат посочени източници на достоверна информация за проследяването им и не следва да се включват в системата от индикатори за наблюдение и оценка.

**Основни индикатори, с които ще се измерва
постигането на целите на ОСР на област Габрово 2014-2020**

Показатели	2011 г. (изходна стойност)	2017 г. (междинна стойност)	2020 г. (целева стойност)
Население към 31.12. - общо (брой)	121 389	115 000	113 150
БВП на 1 жител спрямо средното за страната (%)	79,9*	85.0	92.0
Среден списъчен брой на наети лица по трудово и служебно правоотношение (брой)	39 810	40 000	40 200
Средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение (лв.)	6 827	10 000	13 500
Коефициент на икономическа активност - 15 - 64 навършени години (%)	65.3	66.00	68.00
Коефициент на заетост - 15 - 64 навършени години (%)	59.0	64.0	66.0
Коефициент на безработица (%)	9.8	7.0	5.8
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с висше образование (%)	25.0	29.0	33.0
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12. (хил.евро)	271 647.9	286 700	300 000
Разходи за придобиване на ДМА (хил.лв)	164 290	200 000	250 000
Оборот (хил. лв.)	2 540 051	2 800 000	3 100 000
Произведена продукция (хил. лв.)	1 747 707	2 100 000	2 500 000
Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	2 510 118	2 620 000	2 850 000
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (хил.лв)	..	..	..
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (брой)	..	..	..

Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	39.8	58.0	65.0
Относителен дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използващи регулярно интернет (%)	39.7	58.0	65.0
Реализирани нощувки - общо (брой)	161 194	175 500	210 000
Приходи от нощувки (лв.)	4 836 330	5 265 000	6 300 000
Дял на населението, живеещо в материални лишения (%)	53.3*	41.0	35.0
Посещения в музеите (бр.)	336 891	340 000	345 000
Посещения в театрите (бр.)	40 000	41 000	42 000

.. – конфиденциални данни

* - за 2009 г.

Реализацията на областната стратегия е един непрекъснат процес на наблюдение, анализ и актуализация. Областната стратегия очертава насоките за развитие на територията и дефинира средносрочни цели, но няма своя собствена изпълнителска част. Областният управител и областният съвет за развитие не разполагат със свои финансови ресурси и се явяват основно в ролята на координатор в процеса на планиране, а не изпълнител. Конкретните дейности и проекти са разписани в Общинските планове за развитие. Големите инфраструктурни проекти са заложили в секторните програми на министерствата и оперативните програми. Тези документи са обвързани със съответните годишни бюджетни и други финансови ресурси.

Основните задачи пред Областния управител и експертите от Областна администрация – Габрово за изпълнение на Областната стратегия за развитие са:

- осигуряване на актуална информация за програми и фондове, по които може да кандидатстват обществени и неправителствени организации с техни проекти и дейности.
- популяризиране на успешно реализирани инициативи и проекти чрез интернет-страницата на Областна администрация (www.gb.government.bg).
- съдействие при изграждане на институционален капацитет в общини и териториални звена за подготовка и кандидатстване с проекти за финансиране от различни програми и фондове.
- подкрепа, сътрудничество и координация на инициативи на други организации, реализиращи дейности, които допринасят за постигане целите на Областната стратегия за развитие.
- лобиране пред централната администрация и пред международни организации за своевременна подготовка, представяне и избор на подходящи проекти/инициативи за финансиране и изпълнение.

Изпълнението на областната стратегия в оперативен план ще се подпомага и координира основно от експерти от дирекция „Административен контрол, регионално развитие и държавна собственост” на Областна администрация Габрово.

Експертите ще:

- наблюдават процеса на изпълнение на отделните дейности, заложи в стратегията;
- координират работата на различни институции, общини и други области с национални и международни институции;
- съдействат за изпълнението на приоритетите и дейностите, включително при търсене на източници за финансиране и при разработка на конкретни проекти и програми;
- участват при анализиране на изпълнението на документа;
- изготвят предложения за корекции;
- предлагат изменения и допълнения, в съответствие с настъпилите промени;
- подпомагат изготвянето на междинен и окончателен доклад за изпълнението (на база на междинната и последващата оценка, възложени от областен управител по реда на Закона за обществените поръчки), които се представят на Областния управител и Областния съвет за развитие за обсъждане и последващи решения.

Наблюдение по изпълнението ще бъде осъществявано от Областния съвет за развитие (колективен орган) и Областния управител, който отговаря пряко за изпълнението на стратегията и организира изготвянето на междинен и окончателен доклад за изпълнение на ОСР.

Актуализация на Областната стратегия ще се извършва в съответствие със Закона за регионалното развитие и правилника за прилагането му. Процесът на актуализация се организира от Областния управител. Актуализираната областна стратегия се обсъжда и съгласува с Регионалния съвет за развитие на СЦР и се приема от Областния съвет за развитие на Област Габрово.

12. СТРАТЕГИЧЕСКИ НАСОКИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ОБЩИНСКИТЕ ПЛАНОВЕ ЗА РАЗВИТИЕ

Областната стратегия за развитие очертава общата рамка за развитие на област Габрово, без документът да има изпълнителска част. Изпълнението става чрез общинските планове за развитие, тъй като конкретните въздействия и резултати са на местно ниво и общините имат ключова роля за мобилизиране на местния потенциал, активност и съдействие за постигане на целите на развитието.

С оглед постигането на по-добра координация за постигане на общите цели и приоритети за развитие на територията в ОСР се дават стратегически насоки, с които общинските планове за развитие следва да се съобразят.

✓ ОНР следва да бъдат разработени в съответствие със стратегическите документи в ЕС като Стратегия Европа 2020, програмния документ по Кохезионната политика на ЕС, Териториален дневен ред Европа 2020 и др., както и с предвижданията на националните документи – Национална програма за развитие: България 2020, Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022, Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025, секторни планови документи. Акцентът трябва да бъде върху тези цели/приоритети, за чието постигане общината може да допринесе.

✓ Целите и приоритетите на ОНР могат да обхващат само тези цели и приоритети от ОСР, които имат пряко отношение към развитието на общината и кореспондират с нейната специфика и идентифицирани потребности. Възможно е няколко цели/приоритети от ОНР да бъдат адресирани към една цел/приоритет на ОСР.

✓ В рамките на кохезионната политика на ЕС развитието на териториалното сътрудничество и сближаване ще бъде важен и ефективен инструмент за по-пълноценно използване на потенциала на областите и общините. Ето защо е необходимо да бъде постигната съгласуваност и взаимодействие с перспективите за пространствено развитие и устройствено планиране на териториите на общините (чл. 2, ал.1 и чл.14 от ЗРР). Препоръчително е да бъдат разгледани и отразени пространствените потенциали на територията, предизвикателствата и рисковете, вижданията и насоките за развитие на селищната мрежа и обновяване на населените места и особено на градските центрове (вкл. предвиждания на Интегрираните планове за градско възстановяване и развитие).

✓ Устойчивото развитие е хоризонтален приоритет на европейско ниво. Ключово е интегрирането на глобалните екологични проблеми и цели в политиката за местно планиране и управление. Развитието на нисковъглеродни местни икономики, енергийната ефективност, промени в климата и др. могат да бъдат включени сред приоритетите за устойчиво местно развитие, като по този начин допринесат за постигане целите на Стратегията Европа 2020 (намаляване на емисиите на парникови газове с **20%** спрямо 1990 г./добиване на **20%** от енергията от възобновяеми енергийни източници/увеличаване на енергийната ефективност с **20%**).

✓ Развитието на информационното общество и модернизацията в администрацията продължава да бъде хоризонтален приоритет за България. Предизвикателствата са свързани с използване на информационните технологии за повишаване конкурентоспособността на общините в т.ч. и по отношение предоставянето на административни услуги. Уместно е да се предвидят мерки и дейности, свързани с

развитието на електронното съдържание – интегрирани електронни административни услуги за гражданите и бизнеса, уеб-базирани форуми за обществени обсъждания и др. В ОПР е необходимо да се идентифицират нуждите и възможностите за реализиране на ИКТ мерки и проекти вкл. свързаните с придобиване и повишаване на ИТ уменията и електронното участие (e-participation), изграждане на инфраструктура за високоскоростен интернет, изграждане на системи за видео наблюдение, използване на системи за контрол и управление на трафика и др.

✓ Финансовите ресурси следва да бъдат обвързани с най-важните потребности на общината, така че да доведат до значителен ефект. Освен традиционните източници на финансиране – бюджет, оперативни програми, международни донори трябва да се търсят възможности за реализация на проекти чрез публично-частно партньорство.

13. ОПИСАНИЕ НА НЕОБХОДИМИТЕ ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

В областта на регионалното развитие принципът на партньорството се приема като един от основните принципи на регионалната политика. Законът за регионалното развитие създава институционалната основа - структури за осъществяване на партньорството, като областните и регионалните съвети за развитие. Качеството на партньорството зависи изключително много от ангажираността на отговорните публични власти и нивото на политическата и управленска култура. Прилагането на принципа на партньорство е механизъм и за повишаване на капацитета за усвояване на средствата от ЕС, необходими за постигане целите на областната стратегия за развитие.

За разработването на Областната стратегия за развитие на област Габрово за периода 2014-2020 година със заповед на областния управител е създадена работна група, включваща експерти/представители от: областна администрация; четирите общински администрации; териториално статистическо бюро; работодателски и синдикални организации. Групата отговаря за цялостното изготвяне на стратегията и отразяване на постъпилите становища и аргументирани предложения от заинтересованите страни в документа преди неговото приемане от областния съвет за развитие. В процеса по разработване са използвани отчети и доклади на териториалните звена, официална статистическа информация и резултатите от проведеното проучване на социално-икономическото състояние на област Габрово (в рамките на проект на Областна администрация Габрово „Ефективна координация и мониторинг на регионалното развитие на област Габрово”, финансиран от ОПАК). За провеждане на проучването беше извършено анкетиране, проведени 12 фокус групи и 5 обществени осъждания в четирите общини с представители от трите целеви групи: администрация, бизнес, граждани/неправителствени организации.

Прилагането на принципа на партньорство включваше:

- информиране на заинтересованите страни;
- възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез анкети, участие във фокус групи, обществени обсъждания и неформални работни срещи;
- възможност за представяне на мнения/предложения/коментари чрез интернет (електронна поща).

Тези форми на сътрудничество и координация ще бъдат прилагани и в бъдеще.

Съгласно законодателната рамка за регионално развитие, действията, свързани с разработването и изпълнението на областната стратегия за развитие, са обществена информация. В тази връзка ОСР е достъпна на интернет страницата на областната администрация – www.gb.government.bg. На страницата е публикуван съставът на областния съвет за развитие, с препратка към нормативните разпоредби, регламентиращи работата му, междинния доклад за изпълнение на ОСР 2005-2015, текущо се обявяват новини, свързани с дейността на съвета.

Инструменти за осигуряване на информация и публичност на изпълнението на Областната стратегия за развитие, съгласно ЗРР, са междинният и окончателният доклад за нейното изпълнение. Изготвянето им се организира от Областния управител.

Докладите се основават на резултатите от междинната (извършва се не по-късно от 4 години от началото на периода на действие) и последващата оценка (извършва се не по-

късно от една година след изтичането на периода на действие) и се обсъждат и одобряват от Областния съвет за развитие и се публикуват на интернет страницата на областна администрация Габрово.

Междинният доклад съдържа информация относно: 1. постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите за развитие на областта през изтеклия период; 2. резултатите от междинната оценка съгласно критериите за оценка на изпълнението на областната стратегия за развитие; 3. резултатите от наблюдението и оценката на изпълнението на общинските планове за развитие; 4. използваните през периода ресурси за постигане целите на областната стратегия за развитие; 5. възникналите проблеми и предприетите действия от компетентните органи за тяхното преодоляване; 6. прогноза за очакваното изпълнение на целите и приоритетите на областната стратегия за развитие до края на периода на действие; 7. предложения за актуализация на областната стратегия за развитие; 8. предложения за промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа.

Окончателният доклад съдържа информация относно: 1. ефективността на изпълнението на целите и приоритетите за регионално развитие през периода на действие на областната стратегия за развитие; 2. резултатите от последващата оценка съгласно критериите за оценка на изпълнението на областната стратегия за развитие; 3. резултатите от последващата оценка на изпълнението на общинските планове за развитие; 4. ефективността на използваните през периода на действие ресурси за постигане целите на областната стратегия за развитие; 5. изводи и предложения за изпълнението на средносрочните цели и приоритети за развитие на областта, включително за актуализация на областната стратегия за развитие; 6. предложения за промени в териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа.

Непрекъсната координация и взаимодействие при изпълнение на Областната стратегия за развитие на област Габрово се извършва с МРРБ, Регионалният съвет за развитие на Северен централен район, Областен съвет за развитие, експерти от общинските администрации, представители на гражданския сектор и бизнеса и др.